

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ ANABİLİM DALI

Özgür KESİK

TEK PARTİ DÖNEMİNDE GİRESUN VALİLERİ (1923-1950)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUŞ-2025

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ ANABİLİM DALI

Özgür KESİK

TEK PARTİ DÖNEMİNDE GİRESUN VALİLERİ (1923-1950)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Prof. Dr. İrşad Sami YUCA

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Sabit DUMAN

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Bilal ALTAN

MUŞ-2025

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ.....	V
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRESUN COĞRAFYASI VE TARİHİ

1.1. COĞRAFYASI.....	4
1.2. GENEL HATLARIYLA GİRESUN TARİHİ.....	5
1.3. MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ'NDE GİRESUN	11
1.4. MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN GİRESUN ZİYARETİ.....	15

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E MÜLKİ İDARE VE GİRESUN'UN İDARİ

YAPISI

2.1. OSMANLI'DA MÜLKİ İDARE SİSTEMİ	21
2.2. CUMHURİYET DÖNEMİNDE MÜLKİ İDARE	28
2.3. MERKEZİ YÖNETİM VE VALİ	30
2.4. MÜLKİ İDARE SİSTEMİNİN İNKILAPLARIN UYGULANMASINDA ROLÜ VE ETKİSİ.....	33
2.5. TANZİMAT'TAN CUMHURİYET'E GİRESUN'UN İDARİ YAPISI.....	34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TEK PARTİ DÖNEMİ'NDE GİRESUN VALİLERİ (1923-1950)

3.1. TEK PARTİ DÖNEMİ'NDE GİRESUN VALİLERİ (1923-1950)	38
3.1.1. Mehmet Rıfat Bey (VARDAR) (9 Mayıs 1923- 5 Ocak 1926)	39
3.1.2. Mehmet Rami Bey (GÖKÇE) (16 Ocak 1926-28 Eylül 1931).....	46
3.1.3. Salih Cemal Gülen (13 Nisan 1932-14 Eylül 1934)	57
3.1.4. Yahya Sezai Uzay (23 Aralık 1934- 29 Ocak 1936).....	69
3.1.5. Abdulfeyyaz Bosut (11 Ocak 1936- 9 Aralık 1939)	72
3.1.6. Muhtar Akman (24 Kasım 1939-15 Nisan 1943).....	78
3.1.7. İbrahim Ethem Bozkurt (25 Nisan 1943-13 Temmuz 1947)	83
3.1.8. Abdullah Feyzi GÜREL (11 Ağustos 1947-09 Şubat 1948).....	85

3.1.9. Orhan Sami Güvenç (24 Şubat 1948-10 Ağustos 1949).....	86
3.1.10. Osman Nuri Şahinbaş (10 Ağustos 1949-29 Ağustos 1950).....	89
SONUÇ.....	90
KAYNAKÇA	93
EKLER.....	100

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TEK PARTİ DÖNEMİNDE GİRESUN VALİLERİ (1923-1950)

Özgür KESİK

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İrşad Sami YUCA

2025, 119 sayfa

Giresun'un 1923-1950 yılları arasında görev yapan mülki idare amirlerini konu alan bu tezde bölgenin idari tarihine yönelik ayrıntılı inceleme sunmak amaçlanmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla beraber Osmanlı Dönemindeki bürokratik yapı yeni rejime miras olarak kalmıştır. Cumhuriyetle beraber yönetim biçimi ve kurumlar değişse de özünü korumuştur. Vali, vilayetin yöneticisi olarak sürekli önemli bir konumda olmuştur. Devlet başkanının illerdeki temsilcisi olması nedeniyle devlet ve millet arasında köprü vazifesi görmüştür. Tezde Giresun'un il olmasından sonra valilik kurumu ve Giresun'da görev yapan valilerin 1923-1950 yıllarındaki faaliyetleri konu edinilmiştir.

1923-1950 yıllarında Giresun'da görev yapan valilerin biyografilerine yer verilmiş, valilerin imar, eğitim, ekonomi, sanat, ulaşım, tarım, hayvancılık ve sağlık 11 kente olan katkıları ele alınmıştır. Bu tarihlerde görev yapan valilerin, şehrin kalkınması için canla başla çalıştıkları, tüm ülke genelinde olduğu gibi cumhuriyet rejimine yakışır bir Giresun meydana getirmek için yoğun gayret gösterdikleri gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mülki İdare, Vali, Cumhuriyet Dönemi, Giresun Vilayeti, Modernleşme.

ABSTRACT
MASTER’S THESIS
GOVERNORS OF GİRESUN DURING THE SINGLE-PARTY ERA (1923–1950)
Özgür KESİK
Advisor: Assoc. Dr. İrşad Sami YUCA
2025, Page: 119

This thesis examines the civil administrative governors who served in Giresun between 1923 and 1950, aiming to present a detailed analysis of the region’s administrative history. With the establishment of the Republic of Turkey, the bureaucratic structure of the Ottoman era was inherited by the new regime. Although the form of government and its institutions changed with the Republic, their essence largely remained intact. The governor has consistently held a prominent position as the head of provincial administration. Serving as the representative of the head of state in the provinces, the governor has acted as a bridge between the state and the people. This study focuses on the governorship institution in Giresun following its designation as a province and investigates the activities of the governors who served there between 1923 and 1950.

In this regard, the biographies of the governors who served in Giresun between 1923 and 1950 are presented, along with an examination of their contributions to the city in areas such as urban development, education, economy, arts, transportation, agriculture, animal husbandry, and healthcare. It has been observed that the governors of this period worked with great dedication toward the development of the city and made significant efforts to create a Giresun befitting the ideals of the republican regime, as was the case across the country.

Key Words: Civil Administration, Governor, Republican Era, Giresun Province, Modernization.

ÖNSÖZ

Türk tarihi, köklü bir devlet geleneğine sahiptir. Geçmişten günümüze birçok devlet kuran Türkler, bu birikimlerini nesilden nesile aktarmış ve her yeni devlete idari yönetim anlayışlarını miras bırakmışlardır. Özellikle İslamiyet'in benimsenmesi tarihsel süreç içerisinde Selçuklu ve Osmanlı gibi devletlerin döneminde, sınırların genişlemesi ve egemenlik altındaki milletlerin çeşitlenmesi, zaman zaman farklı idari teşkilatların ve de hukuki normların benimsenmesini gerekli kılmıştır.

Batılılaşma hareketleri, Osmanlı Devleti'nde yeni idari birimlerin oluşmasına zemin hazırlamış; imparatorluğun dağılma sürecini yavaşlatmak amacıyla merkezi otoritenin güçlendirilmesi yolunda yapılan reformlar ile yeni hedefler belirlenmiş ve bu doğrultuda “mülki idare” anlayışında çeşitlilik ortaya çıkarmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla birlikte sosyal, kültürel ve siyasi alanlarda köklü reformlar yeni kadrolar ve ulusal bütünlüğü sağlama temelli gerçekleştirilmiş; 1924 Anayasası ile mülki idarenin hangi birimlerden oluştuğu bu bakımdan açık bir şekilde belirlenmiştir.

Bu çalışma kapsamında; birinci bölümde, Giresun'un tarihçesi genel hatlarıyla ele alınarak, bölgenin hangi uygarlıklara ev sahipliği yaptığı ve tarihsel süreçte hangi devletlerin egemenliği altına nasıl girdiği ve ne tür bir miras devraldığı incelenmiştir.

İkinci bölümde, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e kadar uzanan süreçte mülki idare sisteminin yapısı açıklanmış; Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde yaşanan değişimler genel hatlarıyla değerlendirilmiştir. Ayrıca, mülki idare ve valilik kavramlarının yasal dayanaklarına dair bilgilere de yer verilmiştir.

Üçüncü ve son bölümde ise 1923–1950 yılları arasında Giresun'da görev yapan valilerin biyografik değerlendirmeleri yapılmış; bu valilerin imar, ulaşım, tarım gibi alanlarda gerçekleştirdikleri çalışmaların yanı sıra, eğitim, sosyal ve kültürel sahalarda inkılapların amacına uygun olarak hayata geçirilmesinde üstlendikleri görev, misyon ve sorumluluklar analiz edilmiştir.

Bu tez çalışmasının hazırlanması ve yürütülmesi sürecinde bilgi ve tecrübelerini esirgemeyen, tarihe farklı bir perspektiften bakmamı sağlayan değerli danışmanım Prof. Dr. İrşad Sami YUCA'ya; Cumhuriyet Tarihi alanında yüksek lisans yapmam

konusunda beni teşvik eden kıymetli hocam Prof. Dr. Mustafa ALİCAN'a; tez çalışması süresinin her aşamasında gece gündüz demeden çalışmalarımda bana destek olan değerli kardeşim Araş. Gör. Özcan EVRENSEL'e en içten teşekkürlerimi sunarım. Tabi ki en büyük teşekkürü eşim Hatice ve sevgili oğlum Oğuz Kağan'a ederim.

Muş-2025

Özgür KESİK

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu

Bu çalışma, 1923-1950 yılları arasında Giresun'da görev yapan valilerin şehrin kalkınmasına yönelik gerçekleştirdikleri faaliyetleri, aynı zamanda Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte halkı Cumhuriyet ideolojisini benimsemeye teşvik etme ve anlatma yönündeki çalışmalarını incelemeyi amaçlamaktadır. Cumhuriyet'in temel ilkelerinin yerel düzeyde halk arasında ne derece kök saldığına dair bir tespit yapmayı hedefleyen bu araştırma, valilerin Giresun özelinde hem yerel yönetimle ilgili uygulamaları hem de Cumhuriyetin değerlerinin halka benimsetilmesi adına yaptıkları girişimleri ele alarak kapsamlı bir değerlendirme sunmaktadır.

Çalışmanın ilk kısmında, 1923-1950 yılları arasında görev yapmış olan Giresun valilerinin biyografileri, eğitim geçmişleri, memuriyet yaşamlarına dair bilgiler sunulmuştur. Bu valiler; Mehmet Rıfat Vardar (1923-1925), Mehmet Rahmi Gökçe (1925-1931), Salih Cemal Gülen (1932-1934), Yahya Sezai Uzay (1934-1936), Feyyaz Bosut (1936-1939), Muhtar Akman (1939-1943), İbrahim Ethem Bozkurt (1943-1947), Feyzi Gürel (1947-1948), ve Osman Nuri Şahinbaş (1949-1950) olarak sıralanmıştır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

1923-1950 yılları Cumhuriyet rejimi için önemli yıllardır. Çünkü bu dönemde rejim ve inkılapların halk tarafından benimsenmesi, Cumhuriyet rejiminin temel meselesi olmuştur.

Giresun'da bu dönemde çoğu Anadolu illeri gibi âtıl kalmış ve geliştirilmeyi bekleyen şehir konumundadır. Bu durumda şehrin imarı gerçekleştirilirken, şehrin çevre illerle ulaşımının da sağlanması mühim bir meseledir. Ayrıca bir bölgenin gelişmişliği hakkında en büyük bilgiyi eğitim düzeyi verir. Sosyokültürel, eğitim ve imar faaliyetlerinin gerçekleştirilebilmesi için de ekonominin iyi olması gerekmektedir. Bu bağlamda 1923-1950 yılları arasında Giresun'da valilik yapmış mülki idare amirlerinin şehirde yaptıkları faaliyetler önem arz eder.

Bu tezin temel amacı, 1923 ile 1950 yılları arasında Giresun'da görev yapan valilerin faaliyetlerinin halk üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır. Araştırma sürecinde, dönemin toplumsal dönüşümünü anlamak adına hem döneme ait kaynaklardan hem de

günümüz literatüründen faydalanılacaktır. Özellikle inkılapların yarattığı toplumsal etkiler, bu kaynaklar ışığında analiz edilmeye çalışılacaktır. Konuya dair daha önce herhangi bir akademik çalışmanın bulunmaması ise bu tezin önemini daha da artırmaktadır. Biz de bu boşluğu doldurarak literatüre katkı sunmayı amaçlamaktayız.

Araştırmanın Kaynakları

Tez yazılırken araştırma alanları kapsamlı tutulmaya çalışılmıştır. Bu çeşitliliği sağlamak için Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi'nden (BCA), İçişleri Bakanlığının Sicil Arşivlerinden ve 1923-1950 yılları arası Giresun yerel basını başta olmak üzere, TBMM zabıt ceridelerinden, salnamelerden, Cumhuriyet Halk Partisi Arşivinden, doktora ve yüksek lisans tezlerinden, Giresun ile ilgili yazılan kitaplardan, makaleler ve bazı internet adreslerinden yararlanılmıştır.

Giresun ile alakalı 2014 yılında Giresun Üniversitesi'nde Ebru Bayram tarafından "Atatürk ve İnönü Dönemi Giresun'da İktisadi Hayat" başlıklı yüksek lisans tezinde Giresun'un bu yıllardaki iktisadi durumu ele alınmıştır. Yine Giresun'la alakalı olarak 2000 yılında Atatürk Üniversitesi'nde Ahmet Gürsoy tarafından "Tek Parti Dönemi'nde Giresun'da Eğitim" konulu yüksek lisans tezinde ilin bu dönemdeki eğitim durumu, okul durumu, eğitim öğretim hayatı ile bilgiler verilmiştir. Yine 2024 yılında Yeditepe Üniversitesi'nde Müjgan Mine Tombul tarafından "Giresun'da Siyasi, Sosyal ve Kültürel Hayat (1923-1945)" başlıklı yüksek lisans tezinde, Giresun'un siyasi ve sosyal hayatına ilişkin gelişmeler aktarılmıştır.

Bizde bu tezlerden farklı olarak, bütün bu faaliyetlerin hayata geçirilmesinde baş rol oynayan valilerin, mülki idare eliyle Giresun'da yaptıkları imar, sağlık, eğitim, tarım ve diğer alanlarda ne gibi çalışmalar yaptıklarını, cumhuriyet ideolojisini halka benimsetmek için ne gibi çalışmalar yaptıklarını anlamaya çalışacağız.

Araştırmada Yöntem

Bu tezimizde yöntem olarak doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Valilerin biyografik bilgileri, memuriyet geçmişleri, eğitim durumları ve yaptıkları hizmetlerin dökümü üzerinden sistematik biçimde analiz edilmiştir. Bu yöntem sayesinde, Tek Parti Dönemi boyunca Giresun'da valilik yapan mülki idare amirlerinin, Cumhuriyet

ilkelerinin halka benimsetilmesindeki rolleri, şehirleşme ve modernleşme süreçlerine etkileri tarihsel belgeler ışığında ortaya konmuştur.

1923-1950 yılları arasında Giresun’da görev yapmış valilerin hizmetlerini sağlıklı biçimde değerlendirebilmek için, Cumhuriyetin ilanı öncesi ve sonrasındaki mülki idare yapısının ayrıntılı biçimde analiz edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle çalışmanın ilk bölümünde, mülki idare kavramı ve Giresun’un idari yapılanması genel hatlarıyla ele alınmıştır.

“Cumhuriyet Dönemi Giresun Valileri (1923-1950)” başlıklı bu yüksek lisans tezi hazırlanırken, kaynak taramasında öncelikli olarak Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), İçişleri Bakanlığı Arşivi ile yerel gazeteler gibi birinci elden kaynaklara başvurulmuştur. Belirtilen yıllar arasında Giresun’da görev yapmış valilerin biyografileri, İçişleri Bakanlığı Sicil Arşivleri aracılığıyla oluşturulmuştur. Ardından, bu valilerin Giresun’da eğitim, kültür, imar ve ekonomi alanlarında gerçekleştirdikleri faaliyetler, yine birincil kaynak niteliğindeki yerel gazeteler temel alınarak tespit edilmeye çalışılmıştır.

1936 yılında çıkarılan kanun ile valilerin aynı zamanda bulundukları şehirde Cumhuriyet Halk Partisi il başkanı olarak görev yapmaları öngörülmüştür. Bu nedenle, 1936 sonrasında Giresun’da görev yapan valilere ilişkin bilgilere ulaşabilmek amacıyla CHP arşivleri taranmış ve birinci elden kaynak olarak kullanılmıştır. Ayrıca, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi’nden elde edilen belgeler de çalışmada birincil kaynak olarak değerlendirilmiştir.

Yerel gazetelerin yanı sıra ulusal basın organları ile bazı valilerin kendi kaleme aldıkları eserler de incelenmiş ve çalışmaya katkı sağlayacak şekilde kullanılmıştır. Bunun yanında, konuya ilişkin daha önce yapılmış akademik çalışmalar göz önünde bulundurulmuş; dönemin valilerinin memuriyet yaşamları, görev süreleri boyunca gerçekleştirdikleri hizmetler, aldıkları eğitim, yabancı dil bilgileri ve biyografileri detaylı olarak ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRESUN COĞRAFYASI VE TARİHİ

1.1. COĞRAFYASI

Türkiye'nin kuzeyinde yer alan Giresun, yeşille mavinin buluştuğu sahil kentlerinden birisidir. Fındık üretiminin en önemli gelir kaynağı olması Giresun'un dünyada tanınmasını sağlayan etkili bir unsurdur. İlkçağlardan günümüze birçok topluluğun yaşadığı Giresun, Karadeniz bölgesinin İç Anadolu bölgesi ile ulaşımını sağlayan bir konumdadır. Giresun şehir merkezi, Türkiye'nin Doğu Karadeniz Bölgesi'nde 37,50-39,12 doğu boylamları ve 40,07-41,08 kuzey enlemleri arasında yer almaktadır. İlin doğusunda Trabzon ve Gümüşhane, batısında Ordu, güneyinde Sivas-Erzincan illeri bulunurken, kuzeyinde Karadeniz yer almaktadır.¹

Şehir, denize doğru uzanan yarımada'nın üzerinde yer almaktadır. Yarımada'nın karşısında Karadeniz'in tek adası olan Giresun Adası bulunmaktadır. Giresun, bir liman kentidir. Denize doğru ters kaşık gibi uzanan şekliyle denize doğru bir iskâna ev sahipliği yapmaktadır. Yarımada içerisindeki kale de iskânın temelini oluşturmaktadır.

Hitit kaynaklarında bölgenin adı Kerasus'tur. Kerasus adının etrafta yetişen yabani kirazlardan geldiği tahmin edilmektedir. Giresun adı Yunanca kaynaklarında ise "Keras" sözcüğünden gelmektedir. Yarımada boynuz şeklinde denize uzandığından boynuz anlamına gelen bu ad kullanılmıştır.²

Bazı kaynaklarda şehrin adının kirazdan geldiği ve kirazın anavatanının burası olduğu iddia edilmektedir. Bununla birlikte Roma kumandanı Lucullus'un Giresun'a geldiği sırada yabani kirazları görüp, fidanlarını Roma'ya götürdüğü ve bu şekilde kirazın dünyaya yayıldığı düşünülüyordu. Fakat bundan iki yüzyıl öncesinde kirazın Roma'da tanındığı konusunda güvenilir kaynaklar vardır.³

Giresun'da şehrin tepesinde bulunan kalenin, ne zaman yapıldığı ve ne zaman yerleşim yeri haline geldiği hakkında kesin bilgiler yoktur. Ancak Hititlerin Aziz

¹ (<http://www.giresun.gov.tr/cografyanew>), (Erişim Tarihi: 28/01/2025).

² Feridun Emecen, "Giresun", DİA, Cilt 14, İstanbul 1996, s. 78.

³ Feridun Emecen, "Giresun Tarihinin Bazı Meseleleri", *Giresun Tarihi Sempozyumu*, (24-25 Mayıs 1996), Giresun Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 1997, s.20

Ülkesi sınırları içerisinde olduğu söylenir. Bir diğer iddia ise şehrin,, MÖ 67'ler de Karadeniz sahilinde koloniler kuran Miletoslular tarafından oluşturulduğudur.⁴

Giresun'un günümüzde 15 ilçesi vardır. Bu ilçeler: Alucra, Bulancak, Çamoluk, Çanakçı, Dereli, Doğankent, Espiye, Eynesil, Görele, Güce, Keşap, Piraziz, Şebinkarahisar, Tirebolu ve Yağlıdere'dir. Giresun'a bağlı 33 belde, 539 köy bulunmaktadır. 7 ilçe Karadeniz kıyısında, 5 ilçe Karadeniz'e bakan yamaçlarda, 3 ilçe ise iç kesimde Kelkit Vadisi'nde kuruludur. İlin Karadeniz sahil yolu uzunluğuna bakıldığında batı ucundaki Piraziz ile doğu ucundaki Eynesil arasında 105 km mesafe vardır.⁵

Giresun, güneyinde yer alan ilçeleri sayesinde İç Anadolu Bölgesi'nin iklimsel özelliklerini de bünyesinde barındıran bir yapıya sahiptir. Bu durum, kentin yalnızca Karadeniz iklimine değil, aynı zamanda Anadolu'nun karasal iklimine özgü özelliklere de ev sahipliği yapmasına olanak tanımaktadır. Şehrin Karadeniz'e kıyısı olan kuzey kesimleri ılıman ve yağışlı bir iklime sahipken, güneyde yer alan ilçelerde karasal iklimin belirgin etkileri gözlemlenmektedir. Kıyı bölgelerinde yoğun olan yağış miktarı, iç kesimlere doğru gidildikçe azalma eğilimi gösterir. Bu iklimsel çeşitlilik, bitki örtüsünün dağılımını da etkilemektedir. Özellikle 600 metreye kadar olan yükseltilerde fındık başta olmak üzere çeşitli meyve ağaçları ile birlikte kızılâğaç, akçaağaç, kayın, gürgen, meşe, göknar, ıhlamur ve kestane gibi yaprak döken ağaç türlerine rastlanmaktadır. Daha yüksek rakımlarda ise sarıçam, ladin, dişbudak, göknar, meşe ve gürgen gibi iğne yapraklı ve karışık orman ağaçları yaygınlık kazanmaktadır.⁶

1.2. GENEL HATLARIYLA GİRESUN TARİHİ

Giresun, arkeolojik araştırmalara en az konu olan Anadolu illerinden biri olduğu için, Giresun'un tarih öncesi dönemleri hakkında yeterli bilgi mevcut değildir. Hititler Dönemi'nde kentin tarihi ile ilgili ilk bilgilere rastlanılmaktadır.

MÖ. IV. ve V. Yüzyıllarda Giresun yöresi Pontus Bölgesi'nin bir parçası olarak gösterilmektedir. Pontus Krallığı'nın bir şehri olan Giresun MÖ 64'te Romalı komutan

⁴ <https://giresun.ktb.gov.tr/TR-243492/giresun-kalesi.html>, (Erişim Tarihi: 28/02/2025)

⁵ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2010). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları – Giresun. <https://www.tuik.gov.tr>

⁶ T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. Giresun: Coğrafi Durum ve İklim Bilgisi. <https://giresun.ktb.gov.tr>

Pompeius tarafından zapt edilmişti.⁷ Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasından sonra Giresun, Bizans hâkimiyetinde kalmıştır. Giresun daha sonra Kommenoslar tarafından kurulmuş olan Pontus Rum İmparatorluğu'nun sınırlarına dahil olmuştur.⁸

XI. yüzyıldan sonra Bizans'ın denetimi Anadolu'da azalmaya başlayınca Türkler buralarda oluşan otorite boşluğundan yararlanarak Giresun'un güneyindeki Şebinkarahisar'a akınlar düzenlemeye başlamıştır. Ama bölge yine de Bizans egemenliğinde olmuştur. Bu yüzyılda Cenevizliler Karadeniz ticaretini ele geçirmeye başlamışlar, Amasya, Samsun, Ordu, Giresun ve Trabzon gibi illerde hâkimiyet kurmaya başlamışlardır. Haçlılar 1204'te İstanbul'u ele geçirip burada Latin imparatorluğu kurmuştur. Bunun sonucunda, Bizans imparatoru İstanbul'dan Trabzon'a kaçmış ve burada Trabzon Rum İmparatorluğu'nu kurmuştur. Giresun da bu imparatorluğun egemenliği altına girmek zorunda kalmıştır.⁹

1071 Malazgirt Zaferiyle Anadolu topraklarına yoğun bir Türk akını olmuştur. Ama Giresun'un durumu tam olarak bilinmemektedir. Selçukluların Karadeniz kıyılarına yaptığı akınlar sonucu Sinop ve Samsun ele geçirilmiş, Giresun bir sınır karakolu görevi görmüştür.¹⁰

Giresun'un Türkleşmesinde, Çepni boyunun önemli bir etkisi olmuştur. Selçuklular Dönemi'nde bu bölgelere hâkim olmak amacıyla sevk edilen Türkmen boylarından Çepniler, Trabzon Rum İmparatorluğu'na karşı başarı kazanarak Ordu ve Giresun'a doğru akınlar yapmaya başladılar. Çepni Türkmenlerinin, 1351 yılından itibaren Giresun ve etrafında iskân politikası izlediği görülmektedir. Kısa zamanda yaylalardan sahile inen Türkmenler, bölgeye hâkim olmuşlar, adeta Giresun'u Türkmen yerleşkesi haline getirmişlerdir.¹¹ Bu gelişmelerin bir sonucu olarak Çepni Beyliği kurulmuş; beylik, günümüzün Beşikdüzü, Şalpazarı, Eynesil, Görele, Çanakçı,

⁷ Fahri. "Hayat Ansiklopedisi ve Giresun Hakkında Tarihi Kayıtlar" *Aksu Dergisi*, Sayı 3-4-5-6, 4 Mart 1934

⁸ Sacit Karaibrahimoğlu, *Giresun (Bütün Yönleri ve Kazaları ile)*, Ankara, Özen Matbaacılık, 1984, s.19

⁹ DergiPark. (2022). Orta Çağ'da Giresun Limanı'nın Tarihsel Gelişimi (IX.–XIV. yy.). *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, <https://doi.org/10.38155/ksbd.1108942>.

¹⁰ Giresunum.org. (2024, 20 Eylül). *Giresun Tarihi - 3 (Selçuklular dönemi)*. <https://www.giresunum.org/giresun-tarihi-3-selcuklular-doenemi>

¹¹ Oktay Karaman, *Giresun Kazası 1850-1900, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1999, s. 4.

Doğankent, Kürtün, Tirebolu, Espiye, Keşap ve Dereli ilçelerini kapsayan bir coğrafyada egemenlik sürmüştür.¹²

Anadolu Selçuklularının yıkılmasının ardından Ordu ve Giresun bölgesinde Hacı Emiroğlu Beyliği tarih sahnesine çıkmıştır. Sivas hükümdarı Kadı Burhaneddin'in desteğini alan Hacı Emiroğullarından Süleyman Bey, Giresun'u tahminen 1381 yılında 12.000 kişilik ordusuyla ele geçirmiştir.¹³

Bezm u Rezm adlı eserde Süleyman Bey'in Giresun'u ele geçirmesi şöyle anlatılmıştır:

“... Emir Süleyman'dan fetih haberini duyurmak için bir haberci geldi ve Allah'ın fazileti ve Muhammed'in devletinin gücüyle Emir Süleyman, Giresun Kalesi'ni fethederek ülkesi arasına kattı, dedi. Hristiyanların elinde bulunan, sağlamlığı ve alınmazlığı ile ünlü, tekfurların kaynağı ve başkenti olan Trabzon'a bağlı o kaleye İslamiyet'in doğuşundan itibaren hiçbir Müslüman girememiş ve orayı alamamıştı...”¹⁴

Hacı Emiroğulları Beyliği'nin I. Bayezid Dönemi'nde Osmanlı egemenliğine girmesiyle birlikte Giresun resmî olarak Osmanlı topraklarına katılmış; ancak bölgede tam anlamıyla Osmanlı hâkimiyeti, Fatih Sultan Mehmet'in Trabzon seferi sonrasında sağlanabilmiştir. Osmanlı hâkimiyetine kadar yalnızca kale etrafındaki yerleşimle sınırlı olan Giresun, Osmanlı idaresine dâhil edildikten sonra bir kaza merkezi olarak teşkilatlandırılmıştır.¹⁵

Ankara Savaşı'ndan sonra Anadolu'da Fetret Devri'nin başlamasıyla siyasi birlik bozulmuş Türk beyleri bireysel hareket etmeye başlamış ve Giresun'un Osmanlı ile bağı kalmamıştır.¹⁶

1404 yılında Giresun'a gelen İspanyol elçisi Clavijo, Giresun'un küçük bir şehir olduğunu, evlerin denize nazır olarak yapıldığını yazmıştır.¹⁷ Clavijo'nun bu bölgenin "Arzemir" adlı bir Türk beyinin elinde olduğunu belirttiği ifadeleri, Giresun'un Hacı Emirli Beyliği'nin yönetiminde bir Türk kalesi olduğunu ve ayrıca sahil boyunca

¹² Mehmet Bilgin, *Sürmene Tarihi*, İstanbul, Sürmene Belediyesi Kültür Yayınları, 1990, s. 104, 108.

¹³ Aziz B. Erdeşir Esterabadi, *Bezm u Rezm*, çev. Mürsel Öztürk, Ankara, TTK, 1990, s. 309-313.

¹⁴ Esterabadi, *Bezm u Rezm*, s. 485; Karaman, *a.g.t.*, s. 5.

¹⁵ Mehmet Fatsa, XV. ve XVI. Yüzyılda Giresun Kırsalının İdari ve Sosyal Tarihi, Ankara, *Giresun Belediyesi Yay.*, 2005, s. 72-73.

¹⁶ TDV İslâm Ansiklopedisi. (1995). Fetret Devri. TDV İslâm Ansiklopedisi.

<https://islamansiklopedisi.org.tr/fetret-devri>, (Erişim Tarihi: 28/03/2025).

¹⁷ Ruy Gonzalez de Clavijo, *Anadolu Orta Asya ve Timur*, çev. Ömer Rıza Doğruyol, İstanbul, Ses Yayınları, 1993, s. 68

yerleşim alanlarının büyük ölçüde Türkmen iskânına ait izler taşıyor olabileceğini düşündürmektedir.¹⁸

Fatih Sultan Mehmet'in Trabzon'u fethi sırasında Görele, Tirebolu ve Giresun kaleleri Trabzon Rum İmparatorluğu tarafından idare edilirken Kürtün, Dereli, Giresun, Tirebolu ve Eynesil'in geniş kırlık alanları Çepni beylerinin ellerinde bulunuyordu. Osmanlı askerleri, Trabzon alınca Çepni beyleri de yardım etmiş ve karşılığında tımar ve zeamet gibi dirlikler vererek Çepnileri hizmete almışlardır. Fatih Sultan Mehmet Trabzon'u alınca dönüşte de Giresun'u savaşımadan Osmanlı topraklarına dâhil etmiştir. Fetihten yirmi beş yıl sonra tutulan tahrirlerden, kentin direnmeden alındığı anlaşılmaktadır.¹⁹

Osmanlı hâkimiyetinde Trabzon sancağına bağlı kalelerden olan Giresun, sancağın en batısı konumuna gelmiştir. Tarihi kayıtlarda Trabzon sancağının batı ucu olarak Giresun'un hemen yakınında olan Batlama Deresi gösterilmiştir.²⁰

Osmanlı Dönemi'nde Giresun'a dair en ayrıntılı bilgiler, özellikle XV. ve XVI. yüzyıllarda ortaya çıkmaktadır. Bu döneme ait tahrir defterlerinde, 1486 yıllarına yakın bir tarihte, yerleşimin kalenin içinde ve çevresinde yoğunlaştığı belirtilmektedir. Kalenin askeri bir yapı olduğu ve kalede 114 asker ile 22 dul Hristiyan'ın görev yaptığı kaydedilmiştir. Bu kişiler, kaleyi onarmak ve Giresun'dan geçen gemilere kılavuzluk etmek şartıyla her türlü vergiden muaf tutulmuşlardır. Bu durum, Osmanlı'nın Giresun'u barış yoluyla fethettiğini göstermektedir. Ayrıca, kalede muhafızlar dışında dört sivil Müslüman'ın da adı deftere geçirilmiştir. 1515 yılı itibarıyla Giresun'un nüfusu artmış ve bu dönemde 26 hane, 5 mücerred (bekâr yaşamayı tercih eden) ve 2 mütekaid (emekli) sipahiden oluşan Müslüman nüfus bulunmaktaydı. Giresun'un ilk Müslüman sivil sakinleri, her biri eski tımar sahibi olan Çepni Ali, Çankırlı Hamza, İbrâhim ve İsa oğlu Ali gibi şahıslardı. Kalede ise dizdar Kalkandelenli Yusuf'un idaresinde yaklaşık 30 muhafız görev yapıyordu. Bu muhafızlardan bazılarının

¹⁸ Ebru Bayram, **Atatürk ve İnönü Döneminde Giresun'da İktisadi Hayat**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun, 2014, s. 6.

¹⁹ Ebru Bayram, a.g.e, s. 6

²⁰ Oktay Karaman, *Giresun Kazası (1850-1900)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1999, s.5

isimlerinin altında Niğbolu, Manastır, Üsküp, Sofya, Semendire, Selânik, Kesriye ve Kefeli gibi yer adları da kaydedilmiştir.²¹

1486 yılında Giresun, Trabzon sancağına bağlı Zeamet-i Kürtün adlı idari bölgenin merkezi durumundaydı. Bu idari yapıda, eski Çepni Beyliği Dönemi'ndeki yönetim yapısı devam ettirilmişti. 1515 yılı itibarıyla Kürtün kazasına bağlı olarak "Çepni vilayeti" tabiri kullanılmakta olup, Giresun bu vilayetin merkezi olarak önemli bir yer tutuyordu. Çepni vilayeti adı, XVI. yüzyıl sonlarına kadar varlığını sürdürmüş ve zamanla yerini giderek "Giresun kazası"na bırakmıştır.²²

Giresun ve Tirebolu gibi sahil kasabaları dışında, bölgenin büyük bir kısmı Çepniler tarafından iskân edilmişti ve bu yerleşimlerin çoğu Türkçe adlarla anılmaktaydı. XV. yüzyılın başlarında, bu bölgede toplamda yaklaşık 60 köy bulunmaktaydı. Günümüzde Giresun'a bağlı ilçe merkezleri olan Eynesil, Espiye ve Dereli, o dönemde köy olarak kaydedilmişti. XV. yüzyılın son çeyreğinde, Kürtün ve Çepni vilayetinde toplam 1500 civarında hane bulunuyor ve bu rakama göre nüfusun yaklaşık 7000 kişi olduğu tahmin edilmektedir. 1515 yılı itibarıyla ise köy sayısı 150'yi aşmış ve toplam hane sayısı 5000 civarına ulaşmıştı. Yavuz Sultan Selim zamanında zeamet sayılan Giresun'un vergileri de Trabzon Sancakbeyi tarafından toplanmıştır. Bu dönemde Giresun kalesinde 31 Müslüman aile yaşamaktadır. Kaledeki Hristiyan aileler ise üç kısımdan oluşmaktaydı. Birinci bölüm aile 103 kişiden oluşuyordu ve vergi vermekle yükümlüydü. İkinci kısım kent dışından gelen 63 aileden oluşuyordu. Üçüncü bölüm ise kent dışından gelen ve uzun yıllar burada yaşayan 55 aileden oluşan kısımdı. Bu dönemde, Giresun Kalesi'nin iç ve dış surları deniz kenarına kadar uzanıyordu. 1515 yılına ait kayıtlara göre, kalede altı top, yirmi sekiz tüfek, üç mancınık ve yirmi sekiz yay bulunmaktaydı. Ayrıca, 1556 tarihli bir kayda göre, Giresun Kalesi, dört beş kadılığın halkını barındırabilecek kapasiteye sahipti ve herhangi bir tehlike anında 5.000 ila 10.000 kişiyi sığınabilecek şekilde müstahkem bir kale özelliği taşımaktaydı.²³

Giresun, Yavuz Sultan Selim zamanında Türk-İslam şehri olmaya başlamış, şehre cami yaptırarak sivil yerleşimi desteklemiş ve şehrin fiziksel anlamda gelişimi hız kazanmıştır.

²¹ Emecen, **Giresun**, DİA, s. 78-79.

²² Emecen, Giresun, "XV-XVI. Asırlarda Giresun ve Yöresine Dair Bazı Bilgiler", Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, sy. 4, Samsun 1989, s. 157-166.

²³ Emecen, **Giresun**, s. 79

Osmanlı idaresine girdikten sonra Giresun, bir liman şehri olarak önemli bir gelişim göstermiştir. Bu stratejik konumu, zaman zaman şehri bazı önemli olaylarla karşı karşıya bırakmıştır. XVI. yüzyılın sonlarına doğru Anadolu’da yaygınlaşan eşkıyalık hareketleri, Giresun ve çevresini de etkilemiş ve bölgedeki güvenlik sorunlarını artırmıştır. Bu yüzyılın başlarında Giresun’un ağırlıklı olarak Çepnilerden oluşan dağ köylerinde yaşayanları Safevi propagandasının tesiriyle İran’a kaçmıştı.²⁴

1586 ve 1587’de ise Giresun’da yeniçerilerin bazı isyanlar çıkardıklarını görmekteyiz.²⁵ 1594 yılında, önlenemeyen eşkıyalık hareketleri nedeniyle Giresun ve çevresinden yaklaşık 200 hane göç etmiştir. 1634 yılında ise Kazaklar, Giresun yöresini yağmalamış, Evliya Çelebi, Kazakların Giresun’un karşısındaki adaya kayıklarını saklayarak saldırdıklarını kaydetmiştir. 1683 yılındaki Viyana Seferi için 300 er gönderen Giresun, XVIII. yüzyılın ikinci yarısında bölgede etkili olan ayanların mücadelesine sahne olmuştur. 1756 yılında Canik muhassılı Süleyman Paşa ve kardeşi Ali Bey, 12.000 kişilik bir orduyla Giresun’u basıp yağmalamışlardır. Kaleye sığınan halk, 23 gün süren kuşatmadan oldukça etkilenmiştir.²⁶

XIX. yüzyılın başlarında Tuzcuoğlu İsyanı bölgeyi çok etkilemiştir. 1816’da Laçinoğulları Giresun’u ele geçirip, şehre hâkim olmuşlardır. II. Mahmud’un gönderdiği iki fırkateyn ile bir korvet Giresun önlerine gelerek yeniden kontrolü sağladı.²⁷

Giresun kazası, uzun süre boyunca mevcut idari durumunu korumuştur. Tanzimat Dönemi ile birlikte Trabzon’a bağlı olan Giresun, Trabzon eyaleti kurulduğunda (1847) Trabzon merkez livasına dâhil edilmiştir. 1850 yılında kazanın adı “Giresun ma’ Keşab” olarak kaydedilmiş, 1855’te Ordu livasına, 1856’da yeniden Trabzon livasına ve 1857’de tekrar Ordu livasına bağlanmıştır. 1283 (1866) tarihli Devlet Salnamesi’nde, Giresun Trabzon eyaletine bağlı bir liva olarak yer almış ve sınırları batıya doğru genişleyerek günümüzde Bulancak olarak bilinen Akköy ve Piraziz’i de kapsamıştır. Ayrıca, kazaya bağlı olan diğer yerler Keşap ve Kırık nahiyeleriydi. Ancak bu durum uzun süre devam

²⁴ Bekir Sarıyıldız, Orta Çağ’da Giresun Limanı’nın Tarihsel Gelişimi (IX.-XIV. YY.), [Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi](#), 2022, s. 611 - 623

²⁵ Mustafa Akdağ, Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası; Celali İsyanları, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2009, s. 480.

²⁶ Emecen, **Giresun**, s. 81

²⁷ Emecen, **Giresun**, s. 85.

etmemiş ve 1285 (1868) yılında Trabzon sancağının bir kazası olmuştur. 1869 yılı itibarıyla Giresun kazası 97 köye sahipken, 1870'te bu sayı 107'ye çıkmıştır. Trabzon vilayetinin 1869 tarihli ilk salnamesine göre, kazada 25.160 erkek nüfus bulunmaktaydı. Bu nüfusun 5.156'sını Rumlar, 263'ünü ise Ermeniler oluşturmuyordu. 1870-1874 yıllarına ait salnamelerde toplam erkek nüfus 27.429 olarak belirtilmiş, bu nüfusun 5.626'sını Rumlar ve 225'ini Ermeniler oluşturmuştur. Bu verilere dayanarak, Giresun'un toplam nüfusunun bu dönemde yaklaşık 50.000-55.000 olduğu tahmin edilebilir. 1875 ile 1878 yılları arasında Karahisar-ı Şarki sancağına bağlanan Giresun kazası, 1879'da tekrar Trabzon merkez sancağına dâhil edilmiş ve bu idari yapı Cumhuriyet Dönemi ile Giresun'un müstakil bir vilayet haline gelmesine kadar devam etmiştir.²⁸

1.3. MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİ'NDE GİRESUN

30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi'nin imzalanması ile Osmanlı topraklarında işgaller başlamıştır. İşgalin verdiği cesaretle Doğu Karadeniz'de Rumların çetecilik ve katliam girişimleri hız kazanmıştı. Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'ndan mağlup ayrılması; Mondros Mütarekesi ile uygulama safhasına geçti. Boğazlar, kaleler, limanlar ve geçitler gibi stratejik yerlerin yanı sıra Anadolu coğrafyasının bazı yöreleri de İtilaf Devletleri askerlerince işgal edilmeye başlandı. Bu süreci kendi emelleri doğrultusunda lehine çevirmek isteyen Osmanlı tebaasından Ermeni ve Rum delegeleri, 18 Ocak 1919'da Paris'te toplanan Barış Konferansı'na kabul edilmiş, Anadolu'da kendi bağımsız devletlerini kurabilmek için Beşler Konseyi'ne başvurmuşlardı. Bu başvurularda, “Vilayet-i Sitte”de bir Ermeni; “Doğu Karadeniz”de de bir Pontus Devleti kurulması talep edilmişti. Bu amaçla söz konusu bölgelerde, demografik yapıyı değiştirme çalışmaları hız kazanmıştı. Wilson İlkelerine göre, nüfus üstünlüğünü ele geçirmek isteyen azınlık gruplar, sahadaki gerçekliği değiştirmek, raporlardaki sahte verilere uygun hale getirmek için Türk nüfusunu şiddet ve baskı ile bölge dışına göç ettirerek, kendi nüfuslarını çoğunluk haline getirmeyi planlıyordu.²⁹

Osmanlı Devleti'nin ordusunun terhis edilip güvenliğin yalnızca az sayıdaki jandarmaya bırakılmış olması da işlerini kolaylaştıracaktı. Bunun için silahlı çeteler

²⁸ Feridun Emecen, “XV-XVI. Asırlarda Giresun ve Yöresine Dair Bazı Bilgiler”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, sayı 4, Samsun 1989, s. 157-158.

²⁹ Yüksel Küçükler, Mondros Mütarekesi Sonrası Doğu Karadeniz'de Etnik Çatışmalar. Karadeniz Tarih ve Kültür Dergisi, 2020, Cilt: 6 Sayı: 10, 245 - 257.

kurularak savunmasız Türk köy ve kasabalarında şiddet ve baskı eylemleri artmıştı. Diğer yandan, Rusya'ya göç etmiş bulunan Rumlarla, Rusya'da yaşayan Rum nüfusun gemilerle Giresun, Ordu ve Samsun sahillerine nakledilmeye başlanması da bölgedeki Rum nüfusun artırılmasının yöntemlerinden biri haline gelmişti.³⁰ Rusya'dan bu bölgeye yapılan nüfus kaydırmalarına karşı Osmanlı Devleti'nin tedbir alacak düzeyde askeri ve siyasi gücü yoktu. İstanbul hükümetinin Anadolu'da yaşanan bu gelişmelere kayıtsız kalması ile Türklerin, Anadolu'nun çeşitli yörelerinde kurdukları Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri ile bölgelerinin güvenliğini sağlama mecburiyetinde kalmasına yol açmıştır.³¹

30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Mütarekesi'nin imzalanması ile başlayan işgaller Anadolu'nun tamamında olduğu gibi Giresun'da da endişe verici bir dönemin başlamasına neden oldu. Ruslar, Doğu Anadolu'da elde ettiği başarılarından sonra Batum üzerinden Karadeniz Bölgesi'ne yayılarak işgale başlamıştır. Ruslar, Rum destekçilerle beraber, birçok Türk vatandaşın evini, bahçelerini, tarlalarını hatta bölgedeki camileri ele geçirerek büyük kayıplara yol açmışlardır. Karadeniz'deki bu kötü gidişata dur demenin vakti gelmişti. Giresun Türkleri, Osman Ağa'nın önderliğinde örgütlenerek hem Giresun sahillerine yapılacak Rum göçünün engellenmesine hem de içeride Rum çetelerinin Türklere yönelik saldırılarına önlem almaya çalışmıştır. Dönemin Giresun Belediye Başkanı Osman Ağa, Enver Paşa'nın örgütlenme görevi verdiği Kâtip Ahmet Efendi ve Topalzade Osman Fikret Bey 23 Aralık 1918 tarihinde belediyede bir araya gelerek Rumların faaliyetlerine karşı Türklerin hakkını savunmak amacıyla bir cemiyet kurulmasına karar verdi.³²

1918 yılı aralık ayında Osman Ağa'nın maiyetinde bulunan gönüllülerin oluşturduğu Sahil Muhafaza Teşkilatı'nın sayısı zaman içinde artmış ve organize bir yapıya dönüşmüştür. Şubat 1919 başlarında Osman Ağa'nın öncülüğünde kurulan Müdafaa-i Memleket Komitesi, daha sonra kurulan Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı

³⁰ "Millî Mücadele Döneminde Giresun", Cilt 6, Milli Mücadelenin Yerel Tarihi 1928-1923 (Ed: Mustafa Göleç- Zeynep Kevser Şerefoğlu- İlhami Danış), Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara, 2023, S. 159 (157-206)

³¹ Erdal, Taşbaş, Osmanlı Topraklarına Yapılan Göçler ve Muhacirin-İ İslamiye Komisyonu, Akdeniz Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2011, S.330

³² Öksüz, Hikmet, "Millî Mücadele Döneminde Giresun", Milli Mücadelenin Yerel Tarihi 1928-1923, Cilt 6, (ed. Mustafa Göleç- Zeynep Kevser Şerefoğlu- İlhami Danış), Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara, 2023.

Milliye Cemiyeti'nin Giresun şubesine dönüşerek Milli Mücadele Dönemi'nde önemli hizmetlerde bulunmuştur³³.

Rum ve Ermeni çeteleri Osman Ağa ve arkadaşlarının faaliyetlerinden rahatsız olmuş bunu İstanbul Hükümetine bildirmişti. Bunun üzerine İstanbul Hükümeti mütareke maddelerini bahane ederek Osman Ağa ve arkadaşlarının tutuklanması için harekete geçmişti. Bunun üzerine Osman Ağa Şebinkarahisar'a çekilmek zorunda kalmıştır.³⁴ Bu aslında bir sürgündür.

Bu süreçte Yunan Kızılhaç heyetini taşıyan Yunan gemisi Giresun Limanına demirlemiş Yunan bayraklarının eline alan Rumlar bayram coşkusu yaşamıştır. Giresun merkezde bulunan Taşkışla Rum okul binasına Yunan bayrağı asmışlardır. Aynı okula Pontus bayrağı da asılmıştır. Giresun'da ardı arkası kesilmeyen Rum baskısı ve yaşanan menfur olaylardan sonra Giresunlular Osman Ağa'nın yanına giderek yardım istemiştir. Giresun merkeze gelen Osman Ağa, asılan bayrakları görerek;

“Çekin alın şu paçavrayı aşağı. Burası Türk vatani, o bayrağın burada işi ne?”³⁵ diyerek tepkisini göstermiştir. Osman Ağa Taşkışla Mektebine asılan bayrağı çekerek ayaklarının altına alarak çiğnemiş, bayrağı asan Rum Balaban'ı da hak ettiği şekilde cezalandırmıştır.³⁶

Osman Ağa'nın Giresun'a dönmesi Rum çetecilerin moralini bozmuştur. Çünkü Osman Ağa Giresun ve çevresindeki gençleri teşkilatlandırarak Milli Mücadeleye katılmasını sağlamıştır.

Kurtuluş Savaşı'nda Giresun fiilen işgale uğramamıştır, fakat Giresunlular canla başla milli mücadeleye destek vermiştir. Giresun Belediye Başkanı Osman Ağa tarafından organize edilen mitinglerle İzmir'in işgali protesto edilmiştir. Erzurum Kongresi'ne Giresun'dan, Tirebolu ve Şebinkarahisar'ı temsilen 5 delege katılmıştır. Bu delegeler, Giresun'dan Duydukzade Ali Naci Bey, Katipzade İbrahim Hamdi Bey, Şebinkarahisar'dan Mumcuoğlu Cemil Bey, emekli memur Hüseyin Efendi ve Tirebolu'dan Yusuf Ziya Efendi idi.³⁷

³³ Hikmet Öksüz, Türkiye Bilimler Akademisi Dergisi, Millî Mücadelenin Yerel Tarihi 1918-1923, Cilt 6, s.25.

³⁴ İsmail Bozalioğlu, “Giresun'da Millî Mücadele Ruhu”, Millî Mücadelede Giresun Sempozyumu, İstanbul, Giresun Belediyesi Yayınları, 1999, s.70

³⁵ Süleyman Beyoğlu, Belgelerle Osman Ağa (1883-1923)”, Millî Mücadelede Giresun Sempozyumu 6-7 Mart 1999, Giresun belediyesi yayınları, İstanbul, 1999, s. 82

³⁶ Beyoğlu, a.g.e., Belgelerle Osman Ağa, s.81

³⁷ Süleyman Beyoğlu, “Millî Mücadele'de Giresun'un Yeri ve Önemi” s.212

Mustafa Kemal Paşa ve Kazım Karabekir'in emirleri doğrultusunda Giresun Askerlik Şubesi Başkanı Hüseyin Avni Alparslan ve Jandarma Komutanı Hamdi Bey birleşerek 1920 yılında Giresun Gönüllü Taburunu kurmuştur.³⁸

28 Mart 1920'de Amerikan heyeti Giresun'a incelemeye gelmiş ve Giresun Belediye Başkanı Topal Osman Ağa ile görüşme yaparak ona birtakım sorular yönetmişlerdir. “Mustafa Kemal Paşa Rumların katliamı için emir vermiş miydi? Askerlik şubeleri asker topluyorlar mı? Tekrar milletvekili seçimi yapılmıyormuş, bunda amaç İstanbul'dan ayrılmak mı? Emir Faysal için Türkler ne düşünüyorlar?” Osman Ağa Amerikalı heyete şöyle cevap vermiştir:

“Mustafa Kemal Paşa, Rumların katliamını değil bilakis muhafazasını ve asayişini emretmiştir. Asker toplandığı yalandır. Ancak Wilson son prensibini muhafaza ve memleketimizi müdafaa için teşkilatı milletimiz vardır. Ahali eskiden beri silahlıdır. Kimseye karşı düşmanlığımız yoktur. Vuku bulacak taarruzlara karşı mukabele edeceğiz. Tekrar mebus toplamıyoruz. Her İslam memleketi Ankara'ya ikiye murassa gönderecekti. Yalnız Anadolu'dan değil tek mil İslam memleketlerinden gidecektir. Hatta Türkistan ve Afganistan'dan bile. İstanbul bizimdir; oradan ayrılmak gayri mümkündür.”³⁹

TBMM Hükümetinin kurulmasıyla Osman Ağa, Mustafa Kemal Paşa'ya bir telgraf çekerek yeni kurulan hükümetin emrinde olduğunu bildirmiştir.⁴⁰

Mustafa Kemal Paşa, Karadeniz Bölgesi'nde çıkan Pontus meselesi üzerinde durmuş, Anadolu kuvvetlerinin bir komuta altında birleşmesi için Türkiye Büyük Millet Meclisine öneride bulunmuştur. Osman Ağa Mustafa Kemal Paşa'nın emirleri ile 12 Ocak 1921 yılından itibaren Giresun, Rize, Tirebolu ve Ordu'dan gelen gönüllü gençlerle 42. ve 47. Giresun Gönüllü Taburlarını kurmuştur. 47. Alayın başına Binbaşı Hüseyin Avni, 42 piyade alayın başına da Osman Ağa fahri komutan olarak atanmıştır. Osman Ağa'ya “Milis Binbaşı” rütbesi verilmiştir.⁴¹

30 Ekim 1920 tarihinde Giresun halkı, Türkiye Büyük Millet Meclisine bir telgraf göndererek, yaşadıkları bölgenin mutasarrıflık (sancak) statüsüne yükseltilmesini talep etmiştir. Giresun, Osmanlı idaresine dâhil olduğu dönemde bir kaza merkezi konumundaydı. Tanzimat Fermanı'nın ardından gerçekleştirilen idari düzenlemeler

³⁸ Bozalioğlu, a.g.m, s.72

³⁹ Mesut Çapa, Pontus Meselesi Giresun ve Trabzon'da Milli Mücadele, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1993, s. 63-64

⁴⁰ Vakit, 19 Şubat 1922, s.2

⁴¹ Süleyman Beyoğlu, “Topal Osman” (1883-1923)” <http://atatürkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/topal-osman/1883-1923/>, [Erişim tarihi: 08/12/2024].

sürecinde Giresun, önce Trabzon’a bağlı bir kaza olarak teşkilatlandırılmış, ardından Trabzon merkez livasına bağlanmıştır. 1850 yılı kayıtlarında ise kaza, “Giresun ma’a Keşap” (Keşap ile birlikte Giresun) adıyla anılmıştır. Giresun; 1855 yılında Ordu livasına, 1857 yılında tekrar Trabzon Livasına bağlanmıştır. Sınırları batıya doğru genişleyen Giresun, Akköy ve Piraziz’i de içine almış; ayrıca Keşap ve Kırık nahiyeleri de Giresun’a bağlanmıştır.⁴²

Giresun, 1920 yılına kadar idari olarak Trabzon sancağına bağlı bir kaza konumunda kalmıştır. Ancak bu tarihten sonra, bölge halkının girişimleriyle Giresun’un müstakil bir liva (sancak) haline getirilmesi yönünde bir talep ortaya konmuştur. Bu amaçla, Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne bir telgraf gönderilerek Giresun’un bağımsız idari birim statüsüne kavuşturulması istenmiştir. Söz konusu talep, Vekiller Heyetinin 22 Kasım 1920 tarihli toplantısında değerlendirilmiş ve uygun bulunmuştur. Bu doğrultuda, Giresun, Tirebolu ve Ordu kazalarını kapsayan yeni bir müstakil liva teşkil edilmesine dair bir kanun tasarısı hazırlanarak 25 Kasım 1920 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmuştur. Kanun teklifi, Dâhiliye ve Muvazene-i Maliye Encümenlerinde görüşülmüş, ancak müzakere sürecinde çeşitli tartışmalar gündeme gelmiştir.⁴³

TBMM Başkanlığı, Görele, ve Tirebolu kazaları ile Şebinkarahisar’ın Kırık bölgesinin katılımıyla 4 Aralık 1920’de Giresun’u müstakil liva yapan kanunu onaylamıştır. ⁴⁴ Giresun’un müstakil livası teşkiline dair kanun 4 Nisan 1921 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.⁴⁵

1.4. MUSTAFA KEMAL ATATÜRK’ÜN GİRESUN ZİYARETİ

Mustafa Kemal Atatürk Millî Mücadele’nin kazanılmasının ardından yurt gezileri düzenlemeye başlamış ve toplam 52 ili ziyaret etmiştir. Atatürk, gerçekleştirdiği yurt gezileri sırasında halkın sorunlarını doğrudan dinlemiş, yerel düzeyde karşılaşılan ihtiyaçlara çözüm üretmeye çalışmış ve ülkenin genel durumu hakkında gözlemlere dayalı tespitlerde bulunmuştur. Bu ziyaretler Atatürk için, Cumhuriyetin temel

⁴² Emecen, “Giresun”, DİA, s.83

⁴³ Süleyman Beyoğlu, **Millî Mücadele Kahramanı Giresunlu Osman Ağa**, İstanbul, Bengi Yayınları, 2009, s. 181-182.

⁴⁴ Süleyman Beyoğlu, “Belgelerle Osman Ağa”, s.89.

⁴⁵ BCA., 30.18.1.1.2.21.12.

değerlerinin halka yayma çalışmasında bir amaç olmuştur. Çıktığı yurt gezilerinde inkılabın ilkelerini anlatmış, milletin nabzını yoklamış ve onayını almıştır.

Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın bu ziyaretlerinin bir sebebi vardı. Bu ziyaretlerle Gazi Paşa, yeni rejimin ilke ve inkılaplarının halk üzerindeki etkisini görüyor, yapılan inkılapların halk ile bütünleşmesini sağlıyordu. Bu sebeple kazanılan zaferlerin yanı sıra yapılan inkılapların yanında Atatürk'ün gerçekleştirmiş olduğu yurt gezileri de önem arz etmektedir.⁴⁶

Mustafa Kemal Paşa, Giresun'a 19 Eylül 1924 yılında gelmiştir.⁴⁷ Yurt gezilerine çıkarken eşi Latife Hanım'ın da yanında bulunmasını istemiştir. Latife Hanım geziler esnasında törenlere bizzat katılarak Türk kadının kamusal alanda görünür kılınmasını temsil etmiştir. Atatürk'ün gerçekleştirdiği yurt gezilerine kadınların da katılımı, dönemin hâkim toplumsal ve kültürel normlarına karşı sembolik bir duruş niteliği taşımış; bu durum, Türk kadınının kamusal alanda görünürlüğünü artırarak toplumsal eşitlik ve özgürlük mücadelesine önemli bir katkı sağlamıştır.

19 Eylül 1924 Cuma günü saat 09:00'da, Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın Hamidiye Zırhlısı ile Giresun'a yaklaşmakta olduğu denizin ufkunda görülmüştür. Şehir merkezindeki caddeler bayraklarla süslenmiş; kıyıda toplanan halk büyük bir coşku ve heyecan içinde Cumhurbaşkanı'nı beklemekteydi. Karşılama kullanılacak kayığın süslemelerine özel bir özen gösterilmiş, beyaz gömlek giymiş ve siyah şapka takmış sekiz Giresunlu genç, kayığı kürek çekmek üzere görevlendirilmiştir. Saat 09:30'da Hamidiye Zırhlısı Giresun İskelesi karşısına demirlediğinde, birçok kayık zırhlının etrafını sarmış; halk arasında “Yaşa, Varol Gazimiz” şeklinde tezahüratlar yükselmiştir. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa ve beraberindeki heyet, saat 10:00'da top atışları eşliğinde Giresun İskelesi'ne ayak basmıştır. Bando takımı Gazi Paşa'yı karşılamak için hazırlanmış bekliyordu. Bir karşılama heyeti tertip edilmiş ve bu heyet vapura kadar giderek karşılamayı vapurda yapıp, Mustafa Kemal'i kıyıya buyur etmişlerdi. Mustafa Kemal Paşa kıyıya çıkar

⁴⁶ Sezai Balcı, “Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün Giresun'u Ziyareti”, *Giresun Tarihi Sempozyumu*, İstanbul, Giresun Belediyesi Yayınları, 1997, s. 349.

⁴⁷ Utkan Kocatürk, *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi (1918-1938)*, Ankara, TTK, 1983, s. 418.

çıkılmaz bir kurban kesilmişti. Kıyıda bekleyen karşılama heyeti de tek tek takdim edilmiştir.⁴⁸

Giresun Valisi Rifat Bey, Giresun Belediye Başkanı Hasan Vehbi Bey ve alanda toplanan Giresunlular, Mustafa Kemal Paşa'ya "Hoş geldiniz" demişlerdir. Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa 19 Eylül 1924 tarihinde Giresun'u ziyareti esnasında halk limandan itibaren toplanmış Gazi Paşa'yı beklemiştir. Mustafa Kemal Paşa, Mithat Paşa Otelinin yanından başladığı yürüyüşü sırasında Belediye'ye varıncaya kadar halkın tezahüratları eşliğinde devam etmiştir. Belediye'ye davet edilen Gazi Paşa o istikamete yönelince Mithat Paşa Otelinin köşesinden itibaren bekleyen halk coşkulu alkışlarla "yaşa büyük halaskar" nidaları ile seslenmiştir. Bilgi Yurdundaki gençler karşılama sesleriyle meydanı şenlendirmişlerdi. Yine esnaf teşkilatları, ilçe belediyeleri ve memur teşkilatları temsilcileri ile Zabitan Cemiyeti ve Orta Mektep müdür ve öğretmenleri saf tutmuşlardı. Bu coşkulu karşılama arasından geçerek ve bu temsilci heyetlerini selamlayarak, Halk Fırkası, Bilgi Yurdu, Hilal-i Ahmer, Muallimler Cemiyeti, İhtiyat-ı Zabitan Cemiyeti ve Orta Mektep gibi yerlerin yanlarından geçerek Giresun Belediyesi'ne ulaştı.⁴⁹

Giresun Belediye Başkanı Hasan Vehbi Bey (Güvenç), günler öncesinden Gazi Paşa'nın Giresun'a geleceğini duyar duymaz, ilin ressamlarından Sezai Bey'den Mustafa Kemal Atatürk'ün yağlı boya tablosunu yapmasını istemiştir. Üç günde biten tablo başkanın odasına asılmıştı. 19 Eylül günü Atatürk Giresun Belediyesi'nde başkanın odasında tabloyu görünce hayran hayran baktı. Atatürk, Başkan Hasan Vehbi Bey'e dönerek, "*Bunu yapan ressamla tanışmak isterim.*" der ve kısa süre içinde Süleyman Sezai, Gazi'nin huzuruna çıkar. Atatürk ressamı tebrik ederek alnından öper. Belediye başkanı Hasan Vehbi Bey'in aynı zamanda camide imam olduğunu öğrenen Mustafa Kemal, çok memnun olmuştur. Hasan Vehbi Bey'e dönerek; "*Hocam bu makamda, Kurutuluş Savaşı'nda da desteğini bildiğim bir din adamının olması beni çok mutlu etti. İşte benim istediğim bu; din başka, icraat başka...Sen Giresun belediye başkanı olarak Çağdaş Türkiye'ye örnek olmalısın.*" diyerek ona fötr şapka ve boynundan çıkardığı kravatı hediye etti. Bu arada muhafız alay komutanlığını yapan

⁴⁸ TTK Arşivi, ARE 83, 5 10, (Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin Giresun'u Ziyaretleri)

⁴⁹ TTK Arşivi, ARE 83, 5 10, (Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin Giresun'u Ziyaretleri)

Topal Osman Ağa'nın küçük oğlu Mustafa'yı kabul etti. Küçük çocuğu severek, "Maşallah ne kadar büyümüşsün" dedi. Küçük Mustafa'nın "Babam nerede?" sorusuna Atatürk, "Yavrum senin baban Cumhuriyet şehidi oldu" diye cevap verdi. Fotoğraf çekiminin ardından Mustafa Kemal Paşa ve beraberindeki heyetin belediye ziyareti sona erdi.⁵⁰

Heyet belediyeden sonra Halk Fırkasını da ziyaret etti. Hükümet konağına gitmek üzere Bilgi Yurdu önünden geçerken Tabip Dr. Necdet Bey tarafından Cumhurbaşkanı Atatürk'e Giresun gençliği namına şunları söylemiştir:

"Hoş geldiniz, Paşa. Kaç gündür sizi bekliyoruz. Karadeniz'e çıktığınızdan bu yana, gözlerimiz ufuklarda kaldı. Enginlerin göklerle birleştiği yerlerde hep sizi aradık. Doğru Dumlupınar'dan mı geliyorsunuz? Yaptığın tarihi yeniden yaşatmak için mi oraya gittin? Senin irade ve gücün altında olan ve ölen şehitleri ziyaret ettin mi? Şimdi, önlerinde derin bir gönül açıklığı ve saygı duyduğum gözlerin onları gördü mü? Dünkü silah arkadaşların şen ve rahatlık içinde uyuyorlar değil mi? Demek ki kazandıkları zafer, ürünlerini vermiştir. Bu mucize yalnız düşmanı değil, sarayı, padişahı, halifeyi de boğmuştur. Sen olmasaydın, ey büyük kurtarıcı, Türk tarihi bugünü göremeyecekti. Olsa bile sayfaları artık zafer, özgürlük ve mutluluk değil, alçaklık, tutsaklık ve hakaret yazacaktı. Padişah, halife dediğimiz hainler bizi satmışlar, düşmanlarla birleşmişlerdi. Sanıyorlardı ki, Türk bir uşaktır. Biz, düşmanın bir ayda geçemedikleri Sakarya'yı bir günde geçtik, aştık. Bin bir ulusun yardım ettikleri Elen çocukların, Afyon'dan bir saatte attık. İki yılda kan ve ateş yangınına çevirerek yürüdükleri yolu, biz bir haftada aldık. Tarihe, onlar tarafından tanıklık edecek bir kimse bile kalmadı. Günahlarını önce Sakarya'da, sonra da Akdeniz'de yıkadılar. Onlar gidince padişah da gitti. Tanrı'nın özgür yarattığı Türk tutsak olmadı. Tanrı'nın kendi elleriyle sancağıımıza taktığı ay ile yıldız yerlere düşmedi. Bizi, yanlarından geldiğin Dumlupınar şehitleriyle sen kurtardın.

Artık, başka bir yönetime bağlıyız. Kurtuluş Savaşı'nda şehit olanlar, yalnız düşmandan değil, Saraydan da öçlerini aldılar. Artık yazgımız, Afrikalı bir dadının büyüttüğü cahil bir sultanın elinde değildir. Şimdi başkanımız siz ve Büyük Millet Meclisidir. Sizin yanınızda bütün gençler yemin eder ki, vatanın aleyhine, ulusal egemenlik ve Cumhuriyetin zararına hangi baş kalkarsa koparacağız. İsterse o baş, vatanı ve ulusal egemenliği bize verenlerden biri olsun. Bireysel saltanatın mezarı, Büyük Millet Meclisi yapısının altındadır. Dirilmesinin ve hortlamasının olanağı yoktur, kalkmak isterse, ulusu bütün ağırlığı ile üstünde, bizi silahlarımızla karşısında bulacaktır."⁵¹

Atatürk, Giresun'da böyle karşılanmaktan ve halkın Cumhuriyete bağlılık dolu sözlerinden oldukça etkilenmiş, Giresun gençleri adına konuşan Dr. Necdet Bey'in nutkuna şöyle cevap vermiştir:

⁵⁰ Ekrem Cebeci, Cumhuriyet Döneminde Giresun Belediyesi 1923-1950, Ankara, Gece Akademi yayınları, 2018 s. 190-191.

⁵¹ Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Sonbahar Seyahatleri, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1925 s.83; Sezai Balcı, s.352-353.

“Ey genç! Bütün memleketin gençliğine tercüman olan kıymetli sözlerinden fevkalade memnun oldum... Hakikatın ifadesi olan Giresun gençliğini tebrik ederim. Afyonkarahisar, Dumlupınar’da sizin uşaklar da vardı. Bundan dolayı müsterih ve memnun olabilirsiniz. Memleket bu sözleri söyleyen gençlikle iftihar edecektir. Bu memleketin gençliği, hakkımda pek büyük teveccüh gösterdi. Bu kadar layık olduğumu bilmiyordum. (Layiksınız Paşa... sedaları). Arkadaşlar! Bu memleketi ve bu milleti asırlardan beri berbat edenler çoktan ölmüştür. Bütün gençlik buna iman etmelidirler”.⁵²

Daha sonra gençlerin daveti üzerine Bilgi Yurdu gençlik kuruluşunu ziyaret eden Atatürk, binanın küçük ve yetersiz oluşu karşısında daha büyük bir binaya taşınmalarını ve yeni binaya taşındıktan sonra da adlarını Türk Ocağı’na çevirmelerini istemiştir.

Nutuklardan sonra Gazi Paşa Giresun Hükümet Dairesi’ne geçti. Hükümet konağına geldiklerinde makam kapısının üzerindeki “Tuğrayı Hümayun” Mustafa Kemal Paşa’nın dikkatinden kaçmadı. Eliyle işaret ederek derhal indirilmesini emretti.⁵³ Daha sonra Vali Rıfat Bey (Vardar) tarafından takdim edilen memurlarla görüştü. Sıra ile adliye, maliye, nafıa, jandarma ve zabitan takdim edildi. Jandarma komutanının adliyeden şikâyet etmesi üzerine cinayet savcısı çağrılarak, Vali’ye de talimat vermiş ve Adliye ile Jandarma arasındaki sorunların çözülmesini emretmiştir. Muhasebe-i hususiye memurları ve polis komiserlerini de kabul ederek taleplerini dinlemiştir. Atatürk, saat 12:00’da Giresun Jandarma Okulunu ve Askerlik Şubasını ziyaret etti. Daha sonra dinlenmek üzere vali konağına geçtiler. Mustafa Kemal Paşa konağı çok beğendi. Konakta ancak bir saat kaldı. Yalnızca bir fincan kahve içti. Kahvesini yudumlarken, “Trabzon çok zamanımı aldı. Ülke beni bekliyor. Üç saatten fazla kalacak zamanım yok” dedi. Arada bir yeleğinin cebinden çıkardığı köstekli saatine bakıyordu. Yemyeşil tepeleri izlemekten de geri durmuyordu. Eliyle işaret ederek, “Şu yeşil alanlar fındık bahçeleri mi?” diye sordu. Anlamalı bakışlarıyla yeşil tepeleri hayranlıkla izlerken, “Ben bu beldenin adını YEŞİLGİRESUN koydum.” dedi.⁵⁴

Konaktan ayrıldıktan sonra otomobili ile iskeleye doğru ilerlerken belediye önünde inip, iskeleye kadar yürümüştür. Bu yürüyüş esnasında iskeleye yakın Yıldız Lokantası’nın Fransızca olan tabelasını görünce hemen indirilmesini istemiştir. Bu sırada yanına yaklaşan bir kayıkçı: “Mavnaalarının çalışmasına izin verilmediği için

⁵² Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, V, Ankara 1972, s. 32

⁵³ <https://www.yesilgiresun.com.tr/makale/7807055/huseyin-gazi-menteseoglu/mustafa-kemal-pasa-giresun-sokaklarinda>. (Erişim Tarihi: 02/01/2025)

⁵⁴ <https://www.yesilgiresun.com.tr/makale/7807055/huseyin-gazi-menteseoglu/mustafa-kemal-pasa-giresun-sokaklarinda>. (Erişim Tarihi: 02/01/2025)

evine ekmek götüremediğini” söyleyerek şikâyet etmişti. Bunun üzerine Gazi Paşa, Vali Bey’e talimat vererek izin verilmesini sağlamıştır.⁵⁵

Mustafa Kemal Paşa ve beraberindekiler Hamidiye Kruvazörü’nden ayrılırlarken, Latife Hanım rahatsızlığı nedeniyle vapurda kalmıştı. Dr. Necdet Memduh Bey’in (Otoman), Dr. Hicabi Bey’in (Deniz), Öğretmen Ahmet Hilmi Atagün Bey’in hanımları ve yakın arkadaşları Latife Hanım’ı hoşlamaya gittiler. Nezaket ziyaretinde bulunan hanımlar, Latife Hanım tarafından sıcak ilgiyle karşılandılar. Latife Hanım başörtülü, üzerinde kısa kollu, uzun etekli basma bir elbise ile çok sade giyimliydi. Giresunlu hanımlar, başları eşarplı ve mantoluydular. Latife Hanım konuklarına kahve ikram etti. Onlarla iki saat süren samimi sohbette bulundu. Mustafa Kemal Paşa ve beraberindekiler, iskeleye geldiklerinde, kadınlar grubu da vapurdan yeni gelmişlerdi. Bütün Giresun halkı iskeledeydi. Mustafa Kemal Paşa, hanımlar grubu ve protokol mensuplarıyla el sıkıştı. “Yaşa! Binlerce yaşa! Büyük Paşa!” sesleri arasında kendisini uğurlayan heyetle istimbota doğru ilerledi. İstimbota binerken, “Allahaismarladık arkadaşlar! Bana pek büyük teveccühte bulundunuz. Ölmezsem ilk fırsatta Giresun’a tekrar geleceğim.” vaadinde bulundu.⁵⁶

Vapur düdükleri eşliğinde, iskelede bulunan halk ve kendisiyle beraber gelen gençlerle vedalaşarak alkışlar ve top atışlarıyla uğurlanan Atatürk ve beraberindekiler saat 13:40’da Hamidiye Zırhlısı ile Ordu’ya hareket etmişlerdir.⁵⁷

⁵⁵ TTK Arşivi, ARE 83, 5 5.

⁵⁶ TTK Arşivi, ARE 83, 5 5.

⁵⁷ Cumhuriyet Gazetesi, 21 Eylül 1924. s.1.

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E MÜLKİ İDARE VE GİRESUN'UN İDARİ YAPISI

2.1. OSMANLI'DA MÜLKİ İDARE SİSTEMİ

Türkiye Cumhuriyeti'nin idari yapısı köklü bir geçmişe ve geleneğe sahiptir. Anadolu toprakları milattan önceki dönemlerden itibaren günümüze kadar birçok topluma ev sahipliği yapmıştır. Anadolu topraklarında kurulan her devlet bir sonraki devletin idari yapısına örnek teşkil etmiştir. Türkiye'nin şu anki idari yapısı Roma, Sasani, Abbasi ve Bizans dönemlerinin idari yapısından etkilenmiştir. Ayrıca Türk toplumunun örf ve adetleri, gelenekleri Türklerin İslam dinini kabul etmesinden sonra şeri kurallar da devletin idari yapısını şekillendirmiştir.

“Mülk” sözcüğü Arapçadan Türkçeye geçmiş bir sözcük olup ülke veya memleket anlamına gelmektedir. İdare kavramı ise yönetme, bir kurumun işlerini yürüten kurum, idare etme, kamuya ait olan hizmetlerin tamamı anlamına gelmektedir. Bir bütün olarak düşünüldüğünde ise mülki idare “ülke yönetimi” anlamına gelmektedir. Mülki idare sistemi, yönetimde ortaya çıkan bazı sıkıntıların önlenmesi ve ülkede merkezi yönetim sisteminin devamlı ve düzenli bir şekilde işlenmesi yönünden önemli bir yönetim şekli olarak görülmüştür.⁵⁸

Osmanlı Devleti'nin bürokratik yapısı ilk başlarda sade bir nitelik taşımaktadır. Merkezde memurların yoğun olarak çalıştığı kurumlar saray, Bab-ı Ali ve defterdarlık kurumlarıdır. Bu üç kurum Osmanlı'da devlet yönetiminin esas taşıdır.⁵⁹

Osmanlı'da memur kesimi “ilmiye, mülkiye, seyfiye ve kalemiye” olarak dört gruba ayrılmıştır. İlmiye sınıfı din yargı ve eğitim işlerinde görev yapan memurları kapsamaktaydı. Kadılar, naipeler, imamlar, müderrisler ve kazaskerler ilmiye sınıfının içindeydi. Sadrazam, vezir, beylerbeyi, sancak beyi ise mülkiye sınıfını oluşturmaktaydı. Devletin kayıt ve yazışmalarını yapanlar kalemiye sınıfını oluştururken, seyfiye sınıfı ise, askeri personeli kapsayan memurluk anlamına geliyordu.

⁵⁸ Ayşe Koca, Cumhuriyet Döneminde Giresun Gaziantep Valileri ve Faaliyetleri (1923-1950) Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), 2021, s. 4.

⁵⁹ Bilal Eryılmaz, Bürokrasi ve Siyaset, İstanbul, Alfa Yayınları, 2004, s. 226

Osmanlı Devleti'nin idare düzeni, benzeri diğer geleneksel toplum ve devletler gibi belirli ölçülerde adem-i merkeziyet (Yerinden Yönetim) özellikleri göstermiştir. Kuruluşundan itibaren hızla büyüyen Osmanlı Devleti'nin, o günün idari, sosyal ve teknolojik şartları içinde bu şekilde teşkilatlanması gerekliliktir. Bu sistem büyük ölçüde merkeziyetçilikten uzak olup, zamanın şartları içinde devlet; merkez-taşra dengesini kuracak, üretim fazlasını merkeze en yararlı biçimde aktaracak, taşranın mali ve askeri desteğini sürekli olarak sağlayacak bir idare şekli arayışına yönelmiştir.⁶⁰

Osmanlı Devleti'nin merkez teşkilatı; padişah ve saray çevresi, sivan-ı hümayun, sadrazamlık makamı, ilmiye sınıfı, maliye teşkilatı ve ordu gibi temel kurumlardan oluşmuştur. Devletin taşra teşkilatında ise idari yapılar zaman içerisinde evrim geçirmiştir. Başlangıçta beylerbeylik ve vilayet terimleri kullanılırken, 16. yüzyıldan itibaren bu yapıya “eyalet” kavramı da eklenmiş ve en üst idari birim olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu değişimle birlikte, taşra yönetiminde en geniş idari birim eyalet olarak kabul edilmiştir. Taşra teşkilatında görev yapan iki temel yetkili bulunmaktaydı: Yürütme işlerinden sorumlu olan beyler ve adli görevleri yürüten kadılar. Yerel yönetimdeki ana görevliler ise beylerbeyi, sancak Beyi ve kadı olarak sıralanmaktadır. Osmanlı taşra yönetimi, temelde sancaklardan oluşmuş; bu sancaklar bir araya gelerek eyaletleri meydana getirmiştir. Taşra idaresi, hiyerarşik olarak eyalet, sancak (veya liva), kaza, nahiye ve köy düzeyinde örgütlenmiş bir yapıya sahiptir.⁶¹

Sancaklar Osmanlı Devleti'nde temel idari birimler olmasına rağmen sınırların gelişmesi, eyalet sistemini ortaya çıkarmıştır. Eyalet yöneticileri de beylerbeyi olarak anılmıştır. 1520'li yıllarda 6 tane olan eyalet sayısı, Kanuni Dönemi'de 32'ye, 17. yüzyılın başlarında ise 40'a kadar çıkmıştır. Osmanlı Devleti'nin topraklarının çok genişlemesi ve doğal sınırlarının ulaşması adem-i merkeziyetçi yönetim biçimini zorunlu hale getirmiştir. Bu yönetim biçimiyle eyaletlerin başında önce beylerbeyi bulunurken daha sonra valiler görevlendirilmiş, valilik kurumu idarenin önemli yapısı haline gelmiştir. Yeni sistemle Osmanlı idaresi toprak ve yetki büyüklüğüne göre, eyalet, sancak ve kaza şeklinde yapılandırılmıştır. Valiler sarayın taşradaki vekili olarak görev yapmış, sadrazamın önerisi ve sultanın onayıyla belirlenen eyaletlere atanmıştır.

⁶⁰ Mustafa İlhan, “Osmanlı/Türk Taşra Yönetim Sisteminin Örgütlenme İlkeleri Bakımından Tarihsel Dönemlendirilmesi.” Mülkiye Dergisi, 2024, Cilt: 48 Sayı: 3, s. 497 – 527.

⁶¹ Ömer Faruk Kayser, Atatürk Dönemi Erzincan Valileri, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzincan 2020, s.20.

Merkezde sadrazamın yönetimdeki görev ve sorumlukları ne ise, eyalette de valinin konumu aynısı olmuştur.⁶²

Osmanlı Devleti'nde II. Mahmud döneminde başlatılan reform süreci, Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesiyle birlikte ivme kazanmış ve devletin birçok alanında köklü dönüşümler yaşanmıştır. Bu kapsamlı reform hareketleri, yalnızca merkezî idareyi değil, taşra teşkilatını da derinden etkilemiştir. Özellikle vilayetlerde devlet otoritesini temsil eden valiler, bu yeni düzenlemelerden önemli ölçüde etkilenmiş ve idari yapının yeniden şekillenmesinde kilit aktörler hâline gelmişlerdir. Fransız İhtilali'nin etkisi merkezi yapıda değişikliğe gidilmesine neden oldu. Divanı Hümayun özelliğini kaybetmiş, yerine nazırlık (bakanlıklar) kuruldu. Tanzimat Fermanı ile Osmanlı yönetiminde Fransız'dan esinlenerek merkezi yönetim güçlendirilmeye çalışılmıştır. Fransız yönetim modelinden esinlenerek, Osmanlı taşra yönetimi yerine merkezi yönetim sistemi uygulamasına geçilmiştir. Bu sistemle birlikte taşradaki valilerin yetkileri kısıtlanmış, merkezi otoritenin gücünün artması amaçlanmıştır. Merkezi otoritenin taşradaki otoritesini arttırmak bu dönemim en önemli uğraş konusu olmuştur. Tanzimat Dönemi'nde yapılan düzenlemelerden bir tanesi de mahalli düzeyde yerel yönetim meclisi olarak tasarlanan idare meclislerinin sancak ve kazalarda kurulmasıdır. Böylece merkezi otorite güçlendirilirken mahalli yerel idare anlayışının oluşmasını amaçlanmıştır.⁶³

1858 tarihinde yayımlanan idare taksimatı nizamnamesine göre her eyalette bir vali, her liva da kaymakam, her kaza da ise müdür görevlendirilmiştir. Bir eyalette idari, sosyal, iktisadi veya kültürel alanda meydana gelecek durumlar karşısında padişah adına yetki validedir. Merkezden gelen emir ve talimatların uygulamasından sorumlu olmuşlardır. Eyaletlerdeki diğer yöneticilerin haklarını ve hukukunu korumak, işlerin tamamlanması için liva ve kazalardan destek almak, asayiş ve düzeni korumakla sorumludur. Fakat bir süre sonra eyaletlerde vali ile mutasarrıflar arasında yönetim krizi ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu durum eyaletlerde yönetimin tekrar yenilenmesini gerekli kılmıştır. Islahatçı Ali ve Fuat Paşalar "*Tuna Vilayet Nizamnamesini*" hazırlamıştır. Bu nizamname ile vilayetin genel ve özel idaresindeki işler, tayin, atama,

⁶² İller Ortaylı, Türkiye Teşkilat Ve İdare Tarihi, 2. Baskı, Cedit Neşriyat, Ankara 2008, s. 251 – 53.

⁶³ Selda Kılıç, "Tanzimat'ın İlanından 1864 Düzenlemesinin Uygulanmasına Kadar Geçen Dönemde Valilik Kurumu", Tarih Araştırmaları Dergisi, (2009), s.43–62.

görevden alma, memurların görev ve sorumlukları ayrıntılı olarak belirlenmiştir. Vilayet, sancak, kaza, liva ve köylerde yönetim anlamında köklü değişimler yapılmıştır.⁶⁴

7 Kasım 1864 tarihinde *Takvim-i Vekayi* gazetesinde yayımlanarak yürürlüğe giren Tuna Vilayeti Nizamnamesi, Osmanlı taşra yönetiminde köklü bir dönüşümün başlangıcını teşkil etmiştir. Bu düzenleme ile geleneksel eyalet sistemi kaldırılarak, livalardan oluşan yeni vilayet sistemi benimsenmiştir. Yeni idari yapı, taşra teşkilatını vilayet, sancak, kaza ve köy olmak üzere hiyerarşik bir şekilde yeniden organize etmiştir. Bu çerçevede, vilayetlerin başında valiler, sancakların başında mutasarrıflar ve kazaların başında kaymakamlar görev yapmakla yetkilendirilmiştir. Reformun uygulanmasında Tuna vilayeti pilot bölge olarak seçilmiş, burada elde edilen olumlu sonuçlar doğrultusunda söz konusu nizamname, zamanla Osmanlı Devleti'nin tamamında yürürlüğe konulmuştur.⁶⁵ Bu yapılan yeniliklerden sonra valilik kurumu devlet yönetiminde önem kazanmıştır. Görevlendirilen valiler merkez ile yerel arasında önemli bir görevi üstlenmiştir.

Bir yandan aksaklık gösteren kurumlar düzeltilirken diğer yandan vergilerin düzenli bir şekilde toplanarak devletin gelirlerinin artması sağlanmıştır. Sultan II. Mahmud Dönemi'nde merkeziyetçi politikalar büyük bir titizlikle uygulanmaya çalışılmıştır. Devletin taşradaki etkinliğini artırmak için özellikle asker kökenli (müşir valiler) devlet adamları eyaletlere atanmıştır. Bu valiler vasıtasıyla, taşrada halk üzerinde etkisi olan, devlet gücünü ele geçiren ayanların baskısı azaltılmıştır.

1864 Vilayet Nizamnamesinden sonra 1870'de İdare-i Umumiye Vilayet Nizamnamesi çıkarılmıştır. Böylece nahiyele de idari birim sayılmıştır. Bu düzenleme ile valilere, devlet dairelerini teftiş etme, memurlara ödül ve ceza gibi geniş yetkiler verilmiştir. Asayiş ve güvenlik noktasında eleman istihdam etme konusunda valilere geniş yetkiler verilmiştir.⁶⁶

⁶⁴ Vecihi Tönük, Türkiye'de İdare Teşkilatı'nın Tarihi Gelişimi ve Bugünkü Durumu, Kanaat Kitapevi, Ankara, 1945, s. 89.

⁶⁵ Mustafa İnçenç, Osmanlı İmparatorluğunda Eyalet Yönetimi ve Anadolu Eyalet Valileri, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya 2015, s. 39.

⁶⁶ Mustafa Gençoğlu, 1864 ve 1871 Vilâyet Nizamnamelerine Göre Osmanlı Taşra İdaresinde Yeniden Yapılanma, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2(1): 29-50

1870 tarihli Vilayet Nizamnamesi, Osmanlı taşra teşkilatının yeniden düzenlenmesine yönelik önemli bir idari reform niteliğindedir. Bu düzenlemeye göre, vilayet düzeyindeki yönetim yapısında yetkili olan görevliler arasında vali, vali muavinleri, defterdar, mektupçu, umur-u ecnebiye müdürü (yabancı işleri müdürü), ziraat ve ticaret müdürü, maarif müdürü, tarık emini, defter-i hâkânî müdürü, emlak ve nüfus memurları, evkaf müdürü, alaybeyi ve vilayet idare meclisleri yer almıştır. Bu kadro, vilayet yönetiminin hem idari, hem mali hem de sosyal alanlarda etkin bir şekilde faaliyet göstermesini amaçlamaktaydı. Liva (sancak) düzeyinde ise yönetim; kaymakam, mal müdürü, idare kâtipleri, emlak ve nüfus memurları, zaptiye subayı (zaptiye sabiti) ile kaza idare meclisleri tarafından yürütülmüştür. Bu kademede hem mali işlerin takibi hem de kolluk görevleri önemli bir yer tutmuştur. Nahiye (bucak) düzeyinde yönetimden sorumlu kişi nahiye müdürü olup, ona bağlı olarak çalışan nahiye meclisi, yerel karar alma süreçlerinde görev üstlenmiştir. En alt idari birim olan köylerde ise yönetim, muhtar ve ihtiyar meclisi tarafından gerçekleştirilmiş; böylece taşra halkının yönetime katılımı yerel düzeyde kurumsallaştırılmıştır.⁶⁷

Osmanlı taşra yönetiminde Vilayet Nizamnamesi ile reform niteliğinde değişiklik olmuş, vilayetlerin yönetimi kanuni düzenlemelerle tek tip haline getirilmiştir. Vilayetlere özel ferman dönemi sona ermiş, yazışmalarda kolaylık sağlanmıştır. Ayrıca valilerin yetkileri kısıtlanmış, halkın yönetime katılması sağlanmıştır.

Valilerin eyaletlerdeki temel görevi kanun ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamaktır. Merkezden gelen emirleri uygulamak, liva ve nahiyedeki sorunları yetkisi kapsamında çözmek, eğer yetkisini aşan bir durum varsa konuyu merkezi yönetime sevk etmek etmektir. Valiler aynı zamanda ilin gelirinden vergilerin toplanmasından, eğitim ve imar işlerinin düzenli şekilde gerçekleşmesinden, asayiş ve güvenlik hizmetlerinden sorumlu tutulmuştur. Aynı işleyiş kazalarda ve livalarda da uygulanmıştır.⁶⁸

23 Aralık 1876 tarihinde I. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte, Osmanlı Devleti'nde vilayetlerin yönetimine ilişkin yeni yasal düzenlemelere gidilmiştir. On iki bölümden oluşan Kanun-ı Esasi'de taşra idaresi yeniden yapılandırılmış ve idari mekanizmanın

⁶⁷ Vecihi Tönük, Türkiye'de İdare Teşkilatının Tarihi Gelişimi ve Bugünkü Durumu, Ankara, İçişleri Bakanlığı Yayınları, Kanat Basım ve Ciltevi, 1945, s. 98.

⁶⁸ Sadık Fatih Torun, "Vilâyet Kanunlarına Göre Sancak (Livâ) İdare Meclisleri", 2016, s. 157-174.

temel esasları belirlenmiştir. Bu bağlamda, vilayet yönetiminin “yetki genişliği” ile “iş bölümü ve görevlerin ayrılığı” ilkeleri doğrultusunda yürütülmesi öngörülmüş; böylece merkez ile taşra arasındaki ilişkilerin daha rasyonel ve sistematik bir çerçevede şekillendirilmesi hedeflenmiştir.⁶⁹

I. Meşrutiyetle birlikte “Vilayetler Kanun Tasarısı” hazırlanmış, fakat II. Abdulhamid’in yasayı reddetmesi, ardından çıkan Osmanlı-Rus Savaşı nedeniyle meclisi askıya alması nedeniyle kanun yasalaşmamış, II. Meşrutiyet ilan edilene kadar vilayet nizamnamesi mevcut haliyle yürürlükte kalmıştır.

II. Meşrutiyet’in ilanının ardından Osmanlı taşra yönetiminde köklü bir reform niteliği taşıyan 26 Mart 1913 tarihli İdare-i Umumiye Vilayet Kanun-u Muvakkati yürürlüğe girmiştir. Bu düzenleme, valilerin taşradaki yetki ve sorumluluklarını kayda değer biçimde artırarak, merkezi idarenin taşra üzerindeki denetim kapasitesini güçlendirmiştir. Söz konusu kanun, Osmanlı idari yapılanmasında gerçekleştirilen son kapsamlı reform olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede, vilayet düzeyinde vali, vilayet idare heyeti ve vilayet hususi idaresi gibi kurumsal yapılar oluşturulmuş ve bu birimlerin görev tanımları ayrıntılı şekilde belirlenmiştir. Bu reform, bir yandan yerel aktörlerin yönetsel sürece katılımını teşvik ederek anayasal düzenin taşradaki temellerini güçlendirmeyi amaçlarken, öte yandan merkezi otoritenin taşra üzerindeki kontrolünü pekiştirmek üzere valilere geniş yetkiler tanımıştır. Valilerin görevlerini daha etkin biçimde icra edebilmeleri için taşra teşkilatlarında maarif müdürlüğü, polis müdürlüğü, nüfus müdürlüğü, vergi müdürlüğü ve vilayet tercümanlığı gibi çeşitli ihtisas müdürlükleri kurulmuştur.⁷⁰

İdare-i Umumiye-i Vilayet ve İdare-i Hususiye-i Vilayet düzenlemelerine göre, vali; vilayetteki çeşitli idare şube reislerinin atanmasında merkeze danışma yetkisiyle görüş bildirir. Vali ayrıca, halktan gelen sözlü ve yazılı şikâyetleri dikkate alarak yerel sorunlara çözüm üretmekle yükümlüdür. Yerelde çözülemeyen meseleler ise raporlanarak ilgili merkezi makamlara iletilir. Valinin sorumluluk alanı yalnızca idari işlerle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda kamu sağlığının korunmasına yönelik önleyici tedbirlerin alınmasını da kapsamaktadır. Bulaşıcı hastalıklar gibi halk sağlığını tehdit

⁶⁹ Bilal Eryılmaz, Kamu Yönetimi, İstanbul, Akademi Kitapevi, 1996, s. 52.

⁷⁰ Nazım Kartal, Tanzimat’tan Cumhuriyet Osmanlı’da Mülki İdare, Akademik Yaklaşımlar Dergisi, 2013 Cilt: 4, s.1

eden durumlara karşı koruyucu uygulamaların yürütülmesi valinin görev alanına girmektedir. Ekonomik kalkınma bağlamında, vilayet sınırları içinde ticaretin geliştirilmesi, tarım, ziraat ve sanayi sektörlerinde modernleşme çalışmalarının desteklenmesi de valinin sorumlulukları arasında yer almaktadır. Eğitim alanında ise, öğretim faaliyetlerinin etkin biçimde yürütülmesini sağlamak, mevcut sorunlara müdahale etmek ve çözilemeyen hususları merkeze bildirmek valinin yükümlülüklerindendir.⁷¹

Güvenlik konusunda vali, vilayet sınırları içerisinde kamu düzeninin sağlanması için yeterli sayıda kolluk gücünün bulundurulmasından sorumludur. Güvenlik güçlerinin yetersiz kaldığı durumlarda ise askeri birliklerden destek talep edebilir. Olağanüstü hâllerde ilgili birimleri harekete geçirme ve gerekirse merkezi idare ile istişare ederek sıkıyönetim ilan etme yetkisi de valiye tanınmıştır. Özellikle sahil vilayetlerinde kaçakçılıkla mücadele ve deniz güvenliğinin sağlanması gibi görevler de valinin güvenlik yetkileri arasında yer almaktadır. Bu yönüyle vali, idari ve mülki görevlerinin yanı sıra, belirli koşullarda askerî yetkilerle de donatılmıştır.⁷²

Vali, her mali yıl öncesinde vilayetin bütçesini hazırlatıp gözden geçirterek, önce Vilayet Encümenine, ardından da Vilayet Umumi Meclisine sunar. Bütçenin meclis tarafından onaylanmasının ardından, aylık harcamaları gerekçeleriyle birlikte düzenli olarak encümene rapor eder. Bu uygulama, mali şeffaflığın ve yerel denetimin sağlanmasına hizmet eder niteliktedir. Vali, sosyal hizmet alanında da önemli sorumluluklar üstlenmiştir. Vilayet sınırları içerisindeki okul, hastane, ıslahhane gibi kamu yararına çalışan kurumların faaliyetlerini sürdürmesi ve gelişimi için vilayet bütçesinden kaynak aktarımında bulunabilir. Ayrıca vilayette yapılan bağışları kabul etme, bu bağışların yerinde ve etkili biçimde kullanılması sorumluluğu da valiye aittir. Ekonomik kalkınmaya yönelik olarak, valinin yetki alanı oldukça geniştir. Akarsulardaki ticari faaliyetler, deniz ticareti, kum ocakları ile yeraltı ve yerüstü doğal kaynakların işletilmesi ve bu alanlara ilişkin ihalelerin düzenlenmesi gibi görevler, Vilayet Umumi Meclisinin kararı doğrultusunda valinin yetkisi dâhilindedir. Bu

⁷¹ Ahmet Ferit Tek, İdare-Yi Umumiye-Yi Vilayet Ve İdare-Yi Hususiye-Yi Vilayet Kanunları, Cilt: 2009 Sayı: 4, s. 25

⁷² “1913 Tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayet-i Kanun-i Muvakkati”, madde 9-22.

yönüyle vali, yalnızca bir idari yönetici değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal kalkınmanın yerel düzeydeki koordinatörüdür.⁷³

2.2. CUMHURİYET DÖNEMİNDE MÜLKİ İDARE

1864 Vilayet Nizamnamesi Türkiye’de yerel yönetimin temellerinin atıldığı bir düzenlemedir. Kimi değişikliklerle birlikte Cumhuriyet Dönemi’ne miras olarak kalmıştır. Cumhuriyet Dönemi mülki idare sistemi büyük ölçüde Osmanlı Dönemi taşra örgütlenmesinin bir yansımasıdır. Mülki idare amirleri Osmanlı Dönemi’nde karşımıza beylerbeyi, sancakbeyi, kadı ve subaşı, mutasarrıf şeklinde çıkmaktadır. Cumhuriyet Dönemi’nde ise kaymakam ve valiler mülki idare sisteminin baş aktörleri konumundadır.

1921 ve 1924 Anayasaları ile Türkiye’deki idari teşkilatlanmada önemli değişikliklere gidilmiştir. Bu düzenlemelerle birlikte, Osmanlı Dönemi’nden miras kalan beş aşamalı idari yapı yeniden şekillendirilmiş ve liva birimi kaldırılarak idari birim sayısı dörde düşürülmüştür. Yeni idari yapılanma; vilayet, kaza, nahiye ve köy düzeylerinden oluşacak şekilde kurgulanmıştır. Livaların kaldırılmasıyla birlikte, bu birimler vilayet statüsüne yükseltilmiş ve bu dönüşüm neticesinde vilayet sayısında belirgin bir artış yaşanmıştır. 1909–1919 yılları arasında Türkiye sınırları içinde 15 vilayet ve 52 liva bulunurken, 1921 yılında livaların vilayet hâline getirilmesiyle birlikte il sayısı 74’e yükselmiştir.

“Türkiye coğrafi vaziyet ve iktisadi münasebetler nokta-i nazarından vilayetlere, vilayetler kazalara münkasem olup kazalar da nahiyelere tereküp eder.⁷⁴ 85 sayılı Teşkilatı Esasi Kanunu’na göre Türkiye vilayetlere, vilayetler kazalara, kazalar kendi içlerinde nahiyelere ayrılmıştır.

Cumhuriyetin ilanını takiben, vilayet yönetimleri yeni rejimin ilke ve hedeflerine uygun olarak yeniden yapılandırılmaya çalışılmıştır. 1921 Anayasası’nın getirdiği sınırlı yerinden yönetim anlayışı sonrasında, 1923 yılında Cumhuriyetin ilanı ile birlikte idari alanda kapsamlı reform süreci başlatılmıştır. Bu sürecin temelini, 1924 Anayasası ile açıkça vurgulanan cumhuriyetçilik, milli egemenlik, kuvvetler birliği ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin üstünlüğü gibi temel anayasal ilkeler oluşturmuştur. Yeni rejimin bu

⁷³ “1913 Tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayet-i Kanun-i Muvakkati”, madde 98-100

⁷⁴ Resmi Gazete, 26 Haziran 1926.

anayasal dayanakları, idari teşkilatın yeniden şekillendirilmesinde yol gösterici olmuş; merkezî otoritenin güçlendirilmesi ve devlet yapısının modernleştirilmesi doğrultusunda çeşitli düzenlemeler hayata geçirilmişti.

Mustafa Kemal Atatürk, Cumhuriyet rejiminin inşası sürecinde mevcut idareci kadroların, toplumsal dönüşümün gereklerini yerine getirebilecek ve yeni siyasal yapının hedeflerini taşıyabilecek bir toplumsal meşruiyet ve dayanaktan yoksun olduğunu fark etmiştir. Ona göre, 1920’li yılların başında Osmanlı’dan devralınan bürokratik elit, Cumhuriyet’in modernleşmeci ve laik karakterine uygun bir nitelik taşımamaktaydı. Bu nedenle, Cumhuriyet’in kurucu lideri olarak Atatürk’ün öncelikli hedeflerinden biri, işlevselliğini yitirmiş, değişime direnen ve yeni yönetim anlayışıyla bağdaşmayan bu idareci kadroların sistemden tasfiye edilmesi idi. Atatürk’e göre, Cumhuriyet’in ruhuna uygun bir devlet yapısı, ancak modern, çağdaş değerlere açık ve geleneksel bağlardan arınmış yeni bir bürokratik yapı ile inşa edilebilirdi.⁷⁵ Mustafa Kemal Atatürk’e göre, Osmanlı döneminden devralınan bürokratik kadroların önemli bir bölümü, hâlâ padişaha ve geleneksel otoriteye sorgusuz bağlılık sergilemekteydi. Bu durum, yeni kurulan Cumhuriyet’in temel ilkeleriyle bağdaşmadığı gibi, devletin modernleşme sürecinde ciddi bir engel teşkil ediyordu. Atatürk, bu nedenle, Cumhuriyet rejiminin ancak eski sistemin ideolojik etkilerinden arındırılmış ve çağdaş değerlerle uyumlu yeni bir bürokrasi ile inşa edilebileceğine inanıyordu. Bu düşüncesini şu sözleriyle açık biçimde ifade etmiştir:

“Geçmiş sisteme bağlı kalanlar ve geleneklerden sıyrılamayanlar hiçbir zaman modern bir devlet meydana getiremezler.”⁷⁶

1 Mart 1923 tarihinde Gazi Mustafa Kemal, TBMM’nin açılış konuşmasında, hükümetlerinin en çok dikkat ettiği hususlardan birinin “memurların yürürlükteki kanun ve yönetmeliklere uygun şekilde görevlerini yerine getirmelerinin temin edilmesi” olduğunu belirtmiştir. Bu amacın gerçekleştirilmesi için pek çok müfettiş görevlendirilmiş ve denetimler yapılmıştır. Atatürk’ün Meclisteki ifadelerinden anlaşıldığına göre, bu denetimler sonucunda 94 memur hakkında tahkikat yapılmış, ardından çeşitli idari önlemler alınmıştır. Yapılan tahkikat sonucu 3 mutasarrıf, 5

⁷⁵ Suna Kili, Atatürk Devrimi Bir Çağdaşlaşma Modeli, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1995, s. 146.

⁷⁶ Mustafa Kemal Atatürk, “Siyaset-Devlet Yönetimi Siyasi Partiler”, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi Dün/Bugün/Yarın, Sayı 30, 1999, s. 11.

kaymakam, 2 tahrirat müdürü, 2 komiser görevinden azledilmiş; ayrıca 3 memur ve 1 jandarma yüzbaşısı işten çıkarılmıştır. Diğer 85 memur hakkında ise soruşturma süreci devam etmiştir.⁷⁷ Atatürk, devlet memurlarından “cumhuriyet mefkûresi” fikrine sıkı sıkıya bağlı olmalarına özellikle dikkat etmiş ve bürokratlardan bu misyonun takipçisi olmalarını istemiştir.

1923 yılında Türkiye’de bulunan illerin sınırları yeniden belirlenmiştir.⁷⁸ 1924 yılında il özel idareleri kurulmuştur.⁷⁹

1924 Anayasası’nın 89. maddesinde yer alan idari düzenlemelerin yetersiz kalması üzerine, taşra yönetimine ilişkin yapısal boşluklar Teşkilat-ı Mülkiye Kanunu ile yeniden ele alınmış ve düzenlenmiştir. Bu kapsamda, il statüsüne sahip olmayan bazı vilayetlerin idari yapıları kaza ve nahiye düzeyine indirilmiştir. Bu dönüşüm, Cumhuriyet’in erken döneminde merkezî otoriteyi güçlendirme amacına hizmet eden bir politika tercihi olarak değerlendirilmiştir. Yapılan bu düzenlemelerle birlikte vali, il sınırları içerisinde hem devletin hem de tüm bakanlıkların mülki ve siyasi temsilcisi konumuna getirilmiş, ilin genel yönetiminden birinci derecede sorumlu tutulmuştur.

1926 yılı itibarıyla Türkiye’deki vilayet sayısı 68’e düşürülmüştür. Bu sayı, 1933 yılında 57’ye, 1936’da 62’ye, 1939’da ise 63’e yükselmiştir. 1957 yılına gelindiğinde vilayet sayısı tekrar 67 olmuş, 1989 yılına kadar bu şekilde kalmıştır.⁸⁰

2.3. MERKEZİ YÖNETİM VE VALİ

Vali merkezi yönetim tarafından ile atanan yürütmenin taşradaki en üst görevlisidir. Aynı zamanda yerel yönetim birimi olan il özel idaresinin de başkanıdır. Türkiye’de valilik kurumu dönem dönem değişimler geçirse de güçlenerek günümüze kadar gelmiştir.

Vali Arapça bir kelime olmakla birlikte TDK sözlüğünde, “Bir ilde devleti temsil eden en yetkili yönetim görevlisi” anlamını içermektedir. Vali kelimesi, terimsel

⁷⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, I. Dönem, Cilt. 29, Ankara, TBMM Matbaası, 1960, s. 4.

⁷⁸ Çağrı Çolak-Deniz Çolak, Türkiye Cumhuriyeti Mülki İdare Tarihinde İlçeye Dönüştürülen İller, Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi Sayı 37, 2023, s. 15. (1-35)

⁷⁹ Tuğçe Hisoğlu Koç, Tarihsel Ve Yapısal Olarak Türkiye’de İl Özel İdareleri, 2024, Cilt: 6 Sayı: 2, 137 - 152

⁸⁰ Bilal Eryılmaz, Kamu Yönetimi, İstanbul, Akademi Kitabevi, 1996, s.62.

olarak, “devlet yöneticisi tarafından başkentin dışında bulunan şehirleri yönetmek üzere tayin edilen üst düzey memurlara” verilen isme karşılık gelmektedir.⁸¹

Vali, devletin tüzel kişiliğini temsil eden, hükümet emirlerini uygulayıp devlete karşı sorumluluklarını yerine getirip idari alanda kuvvetli bir iş birliği yapan yönetici statüsündedir. Osmanlı Devleti dönemine baktığımızda daha çok vali, idari eyalet veya beylerbeylik sancakbeyi, mutasarrıf denen idari birimin başındaki yönetici kesim için kullanılmıştır.⁸²

10/06/1949 tarihli 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu’nun 9. maddesinde valilerin görev yetkileri maddeler halinde sıralanmıştır. Buna göre:

Vali ilde devletin ve hükümetin temsilcisi ve ayrı ayrı her bakanın mümessili ve bunların siyasi yürütme vasıtasıdır. Bu sıfatla;

-Valiler, ilin genel idaresinden her bakana karşı ayrı ayrı sorumludur. Bakanlar, Bakanlıklarına ait işleri için valilere resen emir ve talimat verirler. Bakanlar, valiler hakkında Bakanlar Kuruluna taltif ve tecziye teklifinde bulunabilirler.

-Bakanlıklar ve tüzel kişiliği haiz genel müdürlükler, il genel idare teşkilatına ait bütün işleri doğrudan doğruya valiliklere yazarlar. Valilikler de illere ait işler için ilgili bakanlık veya tüzel kişiliği haiz genel müdürlüklerle doğrudan doğruya muhaberede bulunurlar. Ancak valiler hesabata ve teknik hususlara ait işlerde idare şube başkanlarına vali adına imza yetkisi verebilirler.

-Vali, kanun, tüzük, yönetmelik ve Hükümet kararlarının neşir ve ilanını ve uygulanmasını sağlamak ve Bakanlıkların talimat ve emirlerini yürütmekle görevlidir. Bu işlerin gerçekleştirilmesi için gereken bütün tedbirleri almaya yetkilidir.

-Kanun, tüzük, yönetmelik ve Hükümet kararlarının verdiği yetkiyi kullanmak ve bunların yüklediği ödevleri yerine getirmek için valiler genel emirler çıkarabilir ve bunları ilan ederler.

-Vali, dördüncü maddenin son fıkrasında belirtilen adli ve askeri teşkilat dışında kalan bütün devlet daire, müessese ve işletmelerini, özel işyerlerini, özel idare, belediye

⁸¹ Ayşe Koca, Cumhuriyet Döneminde Giresun Gaziantep Valileri ve Faaliyetleri (1923-1950) Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), 2021, s. 11.

⁸² Selda Kaya Kılıç, 1864 Vilayet Nizamnamesi’nin Tuna Vilayetinde Uygulanması ve Mithat Paşa, Tarih Araştırmaları Dergisi, Cilt: 24, Sayı 37, 2005, s. 99. (99 – 111).

köy idareleriyle bunlara bağı teknil müesseselerini denetler, teftiş eder. Bu denetleme ve teftiş, bakanlık veya genel müdürlük müfettişleriyle veya bu dairelerin amir ve memurlarıyla da yaptırabilir.

- İlin her yönden genel idare ve genel gidişini düzenlemek ve denetlemekten sorumludur.

-Vali, ilde teşkilatı veya görevli memuru bulunmayan işlerin yürütülmesini, bu işlerin görülmesiyle yakın ilgisi bulunan herhangi bir idare şube veya daire başkanından isteyebilir. Bu suretle verilen işlerin yapılması mecburidir.

-Vali, il içindeki idare ve müesseselerde çalışan uzman veya fen kollarına dâhil memur ve müstahdemlerden asli vazifelerine hâlel getirmemek şartıyla ilin genel ve mahalli hizmetlerine müteallik işlerin görülmesini isteyebilir. Bu memurlar verilen işleri yapmakla ödevlidirler. Vali, keyfiyetten ilgili bakanlığa ve tüzel kişiliği haiz genel müdürlüğe bilgi verir.

-Vali, devlet gelirlerinin tahakkuk ve tahsilini ve ödeme işlerinin muntazam bir şekilde yapılmasını ve gelir kaynaklarının gelişmesini sağlamak için tedbirler alır ve uygular, lüzumunda bu maksatla ilgili Bakanlıklara ve genel müdürlüklere tekliflerde bulunur.

-Vali, devlet, il, belediye, köy ve diğer kamu tüzelkişiliklerine ait genel ve özel mülklerin yangın ve benzeri tehlikelere karşı korunmasını, iyi halde tutulmasını, değerlendirilmesini ve iyi halde idaresini sağlayacak tedbirlerin uygulanmasını ilgililerden ister ve denetler.

-Vali, il, ilçe, bucak merkezlerinde ve çevrelerinde kirali, kirasız binalarda vazife gören bütün devlet dairelerini mahallin hizmet şartlarına ve hazine menfaatine en uygun şekilde bir veya birkaç binada toplamak üzere gereken tedbirleri aldırır ve uygulanmasını denetler.

-Vali, Cumhuriyet Bayramı'nda ilde yapılacak resmi törenlere başkanlık yapar ve tebrikleri kabul eder.

5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'n 11. Maddesinde; "Vali, il sınırları içerisinde bulunan genel ve özel bütün kolluk kuvvet ve teşkilatının amiridir. Suç işlemlerini önlemek, kamu düzen ve güvenliğini korumak için gereken tedbirleri alır. Bu amaçla

devletin genel ve özel güvenlik kuvvetini istihdam eder, bu teşkilat amir ve memurları vaki tarafından verilen emirleri derhal yerine getirmekle yükümlüdür” denilmektedir.

Valilerin askeri ve adli makamlar üzerinde herhangi bir denetim yetkisi yoktur ancak; 5442 sayılı sayılı yasanın 11. maddesinin F bendinde:

“Valiler halkın askerlik muameleleri hakkındaki müracaat ve şikâyetlerini kabul ederler. Askerlik şubelerine ve dairelerine yazarlar. Cevabı kâfi görmedikleri takdirde askerlik şubelerinin bağlı bulunduğu bölge, tümen veya komutanlıklarına ve Milli Savunma Bakanlığı’na müracaat ederler. Bu makamlar tarafından lazım gelen soruşturma yapılarak kanuni gereği ifadeler ve sonucunda valilere bilgi verilir.” denilmektedir.

Adli makamlara ilgili olarak da:

“Vali, ceza ve tevkif evlerinin muhafazasını ve Cumhuriyet savcısıyla birlikte hükümlü ve tutukluların sağlık şartlarını gözetim ve denetim altında bulundurur.” şeklinde ifade edilmektedir.⁸³

2.4. MÜLKİ İDARE SİSTEMİNİN İNKILAPLARIN UYGULANMASINDA ROLÜ VE ETKİSİ

Cumhuriyetin ilanından sonra rejimin en büyük önceliği inkılaplar olmuştur. Bu inkılaplar halka dayanan demokrasi aracılığıyla değil, bizzat reformların yürütücüleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Yeni dönemde, toplumsal hayatın rejime uygun düzenlenmesi geleneksel düşünce ve yapılardan arındırılarak olmuştur. Toplum modernleştirecek güç, ilme ve akla dayanacak, bunu da bürokratik kesim üstlenecektir.

Cumhuriyet’in ilk yıllarında, rejimin gerçekleştirmek zorunda olduğu temel hizmetlerin kamu tarafından karşılanması bürokrasinin halk üzerindeki etkisini de artırmıştır. Mustafa Kemal Atatürk’ün toplumu muasır medeniyet seviyesine çıkarma çabasının gerçekleşmesi için askeri ve sivil bürokrasi güç birliği yaparak var gücüyle çalışmıştır. Bunun sonucu olarak tek parti döneminde, bürokrasi altın çağını yaşamıştır.

Cumhuriyet döneminin bürokratları, devlet otoritesinden yararlanarak siyasi, idari, sosyal yapı ve kurumları yeniden düzenlemişlerdir. Bu düzenlemeler yapılırken halkın görüş ve fikirlerine başvuruda bulunulmamış, tepeden inme bir tavırla Cumhuriyet reformları halka sunulmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi’nin (CHP) kurulmasıyla, bürokrasi ile özdeşleşerek devletin uyguladığı reformların ve politikaların yürütücüsü olmuştur.

⁸³ İl İdaresi Kanunu 18/6/1949, 7236 Sayılı Resmi Gazete.

Cumhuriyet yönetiminin her ne kadar hedefi Batılılaşmak olsa da özü itibari ile milliyetçi değerler taşıyordu. Yeni rejimin inkılapları topluma benimsetmesinin yolu eğitimden geçiyordu. Halka milli devlet- ulus devlet fikrini öğretecek başka bir yol da yoktu.

Mustafa Kemal Atatürk cumhuriyet temelini kültür ile açıklayarak; “Biz doğrudan doğruya milletperveriz ve Türk milliyetçisiyiz. Cumhuriyetimizin dayanağı Türk topluluğudur. Bu topluluğun efradı ne kadar Türk kültürü ile meşgul olursa topluluğa dayanan Cumhuriyet de kuvvetli olur” demiştir.⁸⁴

Aslında Giresun bulunduğu konum nedeniyle yeni rejimin değerlerini almaya açık bir konumundadır. Modernleşme konusunda ilin alt yapısı buna hazır durumdadır. Çünkü Giresun fındık ticareti dolayısıyla batı ile etkileşimi olan bir ildir. İstanbul ve Avrupa ile olan ticari ilişkiler sosyal ve kültürel hayata da yansımış, tiyatro sinema gibi birçok unsur Giresun’da seyirci bulabilmiştir. 1927’de Giresun’da ilk balo verilmiş, sinema ve tiyatro etkinlikleri günlerce seyirci bulabilmiştir. Bu da halkın tutucu olmadığını cumhuriyet rejiminin istediği gibi modernleşmeye açık bir toplum olduğunu göstermiştir.

2.5. TANZİMAT’TAN CUMHURİYET’E GİRESUN’UN İDARİ YAPISI

Giresun kazası, uzun bir süre mevcut idarî statüsünü muhafaza etmiş; Tanzimat Dönemi ile birlikte bölgenin idarî bağlılığında çeşitli değişiklikler yaşanmıştır. Tanzimat sonrası yapılan düzenlemelerle Giresun, Trabzon eyaletine bağlanmış, 1847 yılında ise Trabzon merkez livasına dâhil edilmiştir. 1850 yılında kaza, resmi kayıtlarda “Giresun ma‘ Keşab” adıyla geçmeye başlamıştır. Bunu takip eden yıllarda idarî bağluluklar sık sık değişmiş; 1855’te Ordu livasına, 1856’da yeniden Trabzon livasına, 1857’de tekrar Ordu livasına bağlanmıştır. 1866 tarihli Devlet Salnamesi’ne göre Giresun, Trabzon eyaletine bağlı bir liva olarak yer almakta ve bu dönemde batıya doğru genişleyen sınırları içerisinde Akköy ve Piraziz (günümüzdeki Bulancak) gibi yerleşimler de kazaya dâhil edilmiştir. Ayrıca Keşap ve Kırık nahiyeleri de bu idari

⁸⁴ İlköğretim Mecmuası, Cilt: 4, Sayı 61, 1940.

birime bağılıydı. Ancak bu yapı uzun süreli olmamış, 1868 yılında Giresun, Trabzon sancağının bir kazası hâline getirilmiştir.⁸⁵

Yerleşim sayısı açısından değerlendirildiğinde, 1869 yılında Giresun kazasında 97 köyde yerleşim bulunurken, bu sayı 1870 yılı itibarıyla 107'ye yükselmiştir. Bu artış, dönemin demografik ve idarî gelişmelerine paralel olarak bölgedeki nüfus hareketliliğini ve iskân politikalarını da yansıtmaktadır.⁸⁶

Tanzimatla birlikte ülkede yeniden yapılanma başlamıştır. İmar ve bayındırlık alanlarında da önemli girişimler olmuştur. 1845-1846 yıllarında başlayan imar faaliyetlerini Giresun'da da görmekteyiz. Nitekim bu dönemde kamu binalarında yoğun bir yapım ve onarım işi başlamıştır. Giresun Kaymakamlığı merkezinde bulunan cezaevi, hükümet konağının tamiri, Kokara denilen mevkide dere üzerine taş köprü yapımı, Şebinkarahisar-Giresun karayolunun yapımı, Giresun – Trabzon arasına telgraf hattının çekilmesi gibi birçok yatırım gerçekleştirilmiştir.

Trabzon vilayetinin 1869 tarihli ilk salnamesinde, Giresun kazasında 25.160 erkek nüfus olduğu belirtilmiştir. Bu nüfusun 5156'sını Rumlar, 263'ünü ise Ermeniler oluşturuyordu. 1870-1874 yıllarına ait salnamelerde ise toplam erkek nüfusu 27.429 olarak gösterilmiş, bu nüfusun 5626'sı Rumlar, 225'i ise Ermenilerden oluşuyordu.⁸⁷

Bu verilere göre, toplam nüfusun o dönemde yaklaşık olarak 50.000-55.000 olduğu tahmin edilebilir. 1875 ile 1878 yılları arasında Karahisarşarki sancağına bağlı olan Giresun kazası, 1879'da tekrar Trabzon merkez sancağına bağlanmış ve bu durum, Cumhuriyet dönemi boyunca, Giresun'un müstakil bir vilayet olana kadar devam etmiştir.

1891 yılında, Giresun'un üç nahiyesi, 140 köyü ve on dört mahallesi olduğu kaydedilmiştir. Aynı dönemde, Fransız tarihçi V. Cuinet, Giresun kazasının nüfusunu 64.526 olarak belirtmiş, bunun 51.704'ünü Müslümanlar, 11.884'ünü Rumlar ve 938'ini Ermeniler oluşturduğunu ifade etmiştir. Ayrıca kazada 157 cami, bir tekke, 764 dükkân,

⁸⁵ Yunus Mercimek, Trabzon Ahkâm Defterlerine Göre 18. Yüzyılın İkinci Yarısında Giresun, Karadeniz İncelemeleri Dergisi, 2024, Cilt: 18 Sayı: 37, s.63 – 112.

⁸⁶ Ahmet Yadi, Nüfus Defterlerine Göre Giresun'da İç Göç (1835-1845), Karadeniz İncelemeleri Dergisi, Sayı :34, S. 347-370.

⁸⁷ İlker Gündoğdu, Trabzon Ahkam Defterlerine Göre 19. Yüzyılda Giresun Kazasının İktisadi ve Sosyal Durumu, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2020, s.16.

29 han ve 146 köy bulunduğunu yazmıştır. 1893 yılına gelindiğinde, Giresun'da 61.196'sı Müslüman, 12.322'si Rum, 1.445'i Ermeni olmak üzere toplamda 74.963 kişi yaşamaktaydı. 1900 yılı itibarıyla ise nüfus 80.000'e ulaşmış ve nüfus oranları büyük ölçüde değişmeden kalmıştır.⁸⁸

Milli Mücadele'nin zaferle neticelenmesinden sonra 1923 yılında Giresun il oldu. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 2. Döneminde mecliste dört milletvekili ile temsil edildi. Giresun bu tarihte merkezi dışında Görele ve Tirebolu ilçelerinden ibaretti. 1933 yılında Şebinkarahisar ve Alucra ilçeleri Giresun'a bağlandı. 1934'te Bulancak, 1945'te Keşap, 1957'de Espiye, 1958 yılında Dereli ve 1960'ta Eynesil Giresun'a bağlanan ilçeler oldu.⁸⁹

Cumhuriyet'in ilanını takip eden idari düzenlemeler çerçevesinde vilayet statüsüne yükseltilen Giresun, özellikle Şebinkarahisar'ın il sınırlarına dâhil edilmesiyle birlikte güney yönünde genişlemiş ve tarihî sınırlarının ötesine geçmiştir.

1923'ten sonra Giresun'da önemli idari, iktisadi ve kültürel gelişmeler yaşanmıştır. Osmanlı Dönemi'nden beri ticaret merkezi olan Giresun'da Ticaret Borsası kurulmuş, 1926'da Kızılay Giresun Şubesi, 1929'da elektrik santrali işletmesi, 1931'de fındık kırma tesisleri, 1936'da Tamzara Dokuma Şirketi ve 1938'te Fiskobirlik kurulmuştur. Eğitim faaliyeti olarak Giresun Merkez Ortaokulunun devamı olarak Giresun Ticaret meslek Lisesi, Endüstri meslek Lisesi ve Erkek Sanat Okulu açılmıştır. II. Dünya Savaşından sonra Giresun'unun alt yapı ve imar sorunu kalmamış, savaş sonrası Giresun'un gelişimi daha da hızlanmıştır. Eski belediye binası yıkılmış yerine denizin kıyısında bir bina yapılmıştır. Yine bu dönemde Giresun'da modern itfaiye teşkilatı kurulmuştur.

Yeni dönemle birlikte su ve kanal işlerine ağırlık verilmiştir. Salgın hastalıkların artması su yollarının ve havuzlarının temiz olmaması hastalığın yayılmasına davetiye çıkarıyordu. Bu amaçla il merkezine su hattı döşenmiş ve lağım suları için ayrı hatlar oluşturulmuştur. Lokanta ve kahvehanelerde temizlik ve hijyen için denetimler atırılmıştır. 1923 yılında halkın desteği ile açılan memleket hastanesi devlet hastanesine çevrilmiş, 30 yataklı olan hastane 1931'de 40 yataklı, 1935'te 50 yatak kapasitesine

⁸⁸ <https://giresun.ktb.gov.tr/TR-57975/kent-tarihi.html> (Erişim tarihi: 28/11/2024).

⁸⁹ Ercüment Kuran, "Cumhuriyet Döneminde Giresun", Giresun Tarihi Sempozyumu, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 1997, s. 359. (359-364).

çıkarılmıştır. Ulaşım da yeni dönemin en önemli konusu olmuştur. Giresun'un mevcut yolları oldukça bozuk ve çukurlarla doluydu. Yol kenarlarında yürümek neredeyse imkânsızdı. Belediye, Yeniyol İskelesi'nden şehir dışına kadar geliş gidiş yönünde düzenli yollar yaptı. Şehir içi yolları düzeltildi ve kaldırımlar yapıldı.⁹⁰ Giresun'un en önemli ekonomik değeri fındık için Fındık Borsası kuruldu.⁹¹

Cumhuriyet ideolojisini halka benimsetmenin en önemli yolu eğitimdi. Yeni kurulan düzenin hedefi okulları en ücra köylere kadar götürüp okuma yazma oranını artırmaktı. Eğitime verilen bu önem sayesinde yeni düzeni sağlam temeller üzerine kurulacaktı. Böylece hem şuurlu bir nesil hem de memleketin ihtiyacı olan eğitilmiş vatandaşlar yetişecekti. Bu amaç doğrultusunda çalışmalar hız kazandı ve eğitim seviyesi yükseldi.⁹²

İlköğretimin yaygınlaşması konusunda her zaman hassasiyetini belirten Mustafa Kemal Atatürk, göre “Eğitim sistemimizin temeli evvela mevcut cehli ortadan kaldırmaktır. Bütün köylüye okumak yazmak ve vatanını milletini, dinini, dünyasını tanıyacak kadar tarihi coğrafi ve ahlaki bilgileri vermek ve aritmetik öğretmek, maarif programımızın ilk hedefidir.”⁹³ Bu amaçla tüm yurttaki olduğu gibi Giresun'da da okuma yazma seferberliği başlatılmıştı. Bu hedefler doğrultusunda millet mektepleri açıldı ve il geneline yayılması için birçok okulun temeli atıldı. Yine şehirde eksikliği hissedilen oyun parkları Çınarlar Mahallesi'nde yapıldı. 23 Nisan 1923 bayram kutlamaları da bu parkta yapıldı. Cumhuriyetin onuncu yıl dönümü kutlamalarına ev sahipliği yapacak yeterli alanın olmaması nedeniyle Osman Ağa Meydanı'nın yanında bulunan arazi belediye tarafından istimlak edilerek meydana katıldı. Giresun mebusu Hakkı Tarık Bey'in önerisiyle kutlamaların gerçekleştiği tüm meydanlara Cumhuriyet Meydanı adı verildi.⁹⁴

⁹⁰ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/23-haziran-1932-sayi-248/>, (Erişim Tarihi: 29/11/2024).

⁹¹ BCA, “Giresun Fındık Borsası Yönetmeliğinin Yürürlüğe Konulması, 30 Mayıs 1926, 030.18.01.01./19.35.17.

⁹² Ekrem Cebeci, “Cumhuriyet Döneminde Giresun”, Giresun Tarihi Sempozyumu, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 1997, s. 179.

⁹³ İsmet Türkmen, **Köy Enstitüleri** (1940-1950), İstanbul, Selenge Yayınları, 2022, s.22-23.

⁹⁴ Ekrem Cebeci, “Cumhuriyet Döneminde Giresun”, Giresun Tarihi Sempozyumu, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 1997, s.212.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TEK PARTİ DÖNEMİ'NDE GİRESUN VALİLERİ (1923-1950)

3.1. TEK PARTİ DÖNEMİ'NDE GİRESUN VALİLERİ (1923-1950)

18. yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkan milliyetçilik düşüncesi, çok uluslu yapıya sahip olan Osmanlı İmparatorluğu üzerinde önemli ve derin etkiler yaratmıştır. Özellikle 1789 Fransız Devrimi, milliyetçilik akımlarını hızlandırmış ve bu ideolojilerin, Osmanlı topraklarında yaşayan farklı etnik ve dini topluluklar arasında güç kazanmasına yol açmıştır. Fransız Devrimi'nin getirdiği halk egemenliği ve ulusal kimlik anlayışları, Osmanlı'daki çeşitli milletlerin, kendi kültürel ve dini kimliklerini ön plana çıkararak, bağımsızlık ve özerklik talepleriyle siyasal alanda daha etkin bir şekilde varlık göstermelerine zemin hazırlamıştır. Bu durum, Osmanlı İmparatorluğu'nun iç yapısında, millî kimlik ve bağımsızlık hareketlerinin yükselmesine yol açmış, imparatorluğun çok uluslu yapısının temellerinde önemli kırılmalara neden olmuştur.

Tüm dünyayı etkisine alan ulusçuluk akımlarına karşı Osmanlı padişahları çareyi ıslahat yapmakta görmüş ve Tanzimat Fermanıyla Batı tarzı idare biçimleri ile yeni yönetim tarzı oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda ilk defa Bulgaristan vilayetine merkezden yönetici olarak Mithat Paşa atanmış, bu vilayet yönetiminden verim alınınca tüm yurda yayılmaya başlamıştır. Bunun devamında Halep, Edirne, Trablusgarp ve Bosna'da bu sistem uygulanmıştır. Yani “Mülki İdare” bir yönetim tarzı olarak bu sürecin doğurduğu bir sonuçtur. Böylece vilayetlere yönetici ve memur yetiştirmek için mülkiye mektepleri kurulmuştur.⁹⁵

Cumhuriyetin bürokrasinin temel görevi reformları halka benimsetmek, geliştirmek ve ekonomik kalkınmayı sağlamaktır. Bu görevi de illerde valiler yürütmüştür. Valiler Cumhuriyetin ilanı ile reformcu, çağdaş ve modern bir toplum yaratmada önemli görevler üstlenmiştir.

Cumhuriyetin ilk dönemleri Türkiye'de kalkınma sürecinin başlangıcı olmuştur. Yeni rejim cumhuriyet ideolojisini halka benimsetmeye çalışırken bir yandan da tarım, sanayi, alt yapı ve eğitim alanında yeni girişimler peşindeydi. Halkın eğitimi ile halkın

⁹⁵ Mustafa İnggenç, Osmanlı İmparatorluğunda Eyalet Yönetimi ve Anadolu Eyalet Valileri, 1789-1833, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Kütahya 2015 S. 39.

kalkınması eş zamanlı bir şekilde yürütülmeliydi. Tek Parti hükümetinin valileri bu amaç doğrultusunda çalışmışlardır. Giresun'a atanan valiler, Giresun'un kalkınması, eğitimin yaygınlaştırılması, tarımsal anlamda fındık üretiminin artması, fındık ticaretinin gelişmesi, bölge ile ulaşım ağının gelişmesi, salgın hastalıklarla mücadele gibi konularda canla başla çalışmışlardır.

3.1.1. Mehmet Rıfat Bey (VARDAR) (9 Mayıs 1923- 5 Ocak 1926)

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte il statüsü verilen Giresun'un ilk valisi olan Rıfat Bey, 1883 yılında Kosova'nın Köprülü kazasında doğdu. Köprülü'nün ileri gelenlerinden ve ayandan Ali Beyzade Mahmud Bey'in oğludur. Selanik İdadisinde orta ve lise öğrenimini dereceyle tamamladı. 1902'de Mülkiye'den başarıyla mezun oldu. 1902 yılında tayin edildiği Selanik Vilayeti Maiyet Memurluğunda stajını tamamlayıp kaymakamlığa terfi etti. Sırasıyla Langaza, Zihne, Menlik, Avrethisar, 2. defa Langaza, Nevrekop, Haymana, Cide, Karaman kazalarında kaymakamlık yaptı. Milli Mücadele'deki gösterdiği hizmetleri göz önüne alınarak 9 Mayıs 1923 tarihinde Giresun Sancağı Mutasarrıflığına getirildi. Daha sonra Giresun'un vilayet olması üzerine aynı yerde vali oldu.⁹⁶

Rıfat Bey, 9 Mayıs 1923 ile 5 Ocak 1926 tarihleri arasında Giresun Valiliği görevinde bulunmuş, ardından 6 Ocak 1926'dan 13 Ekim 1927'ye kadar Ordu Valiliği yapmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) adına Türkiye Büyük Millet Meclisinin üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci yasama dönemlerinde Zonguldak milletvekili olarak görev almıştır. Milletvekilliği görevi 5 Ağustos 1946 tarihinde sona ermiştir. 5 Haziran 1948 tarihinde İstanbul'da geçirdiği kalp krizi sonucu hayatını kaybeden Rıfat Bey'in cenazesi, Ankara'daki Cebeci Asrî Mezarlığı'nda defnedilmiştir. Evli olan Rıfat Bey'in üç kız ve beş erkek evladı bulunmaktadır.⁹⁷

Vali Mehmet Rıfat Bey döneminde Cumhuriyetin ilk yıllarında Giresun'da salgın hastalıklar çok yaygındı. Valiliğin ilk dönemleri salgın hastalıklarla mücadele ile geçti. Giresun Sıhhiye Müdürlüğü tarafından il genelinde ciddi probleme dönüşen salgın hastalığın yayılmasını engellemek için Emraz-ı Zühreviye Komisyonu (Salgın Hastalıklar Komisyonu) kuruldu. Halktan bu hastalıklara bulaşanların komisyona

⁹⁶ Ali Çetinkaya, “Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler” (Mülkiye Şeref Kitabı), Siyasal Bilgiler Fakültesi, Cilt 1, Mars Matbaası, Ankara, S. 2343.

⁹⁷ TBMM Albümü, Cilt 1, 1920-1950, s. 320.

gizlice ihbar etmeleri istendi. Fakat tedavilerin yarım kalmasından dolayı bir türlü hastalıkla mücadele edilemiyordu. Giresun Devlet Hastanesi de yetersiz durumdaydı. 1923 yılında, valiliğin başlattığı kampanya sonucu halkın desteği ile açılan memleket hastanesi devlet hastanesine çevrilmiştir.⁹⁸

Giresun Sıhhiye Müdürlüğü tarafından 1 Mart – 1 Eylül 1924 tarihleri arasında yürütülen sağlık çalışmalarına ilişkin raporlara göre, söz konusu dönemde çeşitli bulaşıcı hastalıklar ve salgınlar tespit edilmiştir. Yapılan sağlık taramaları neticesinde, 217 sıtma, 3 kara humma, 2 lekeli humma, 1 beyin humması, 12 dizanteri ve 32 akciğer veremi (rom) vakası olmak üzere toplamda 51 verem vakası kaydedilmiştir. Ayrıca, aynı yıl içerisinde gerçekleştirilen ücretsiz aşılama ve sağlık tarama kampanyası kapsamında, 7.945 kişiye çiçek aşısı, 2.995 kişiye tifo aşısı ve 2.960 kişiye dizanteri aşısı uygulanmıştır. Bu çalışmalar, dönemin sağlık politikaları ve halk sağlığı hizmetlerinin yaygınlaştırılması açısından önemli bir yer tutmaktadır.⁹⁹

Giresun'un alt yapı yetersizliği, temiz içme suyunun olmaması ve kanalizasyon giderlerinde yaşanan eksiklikler salgın hastalıkların artmasına davetiye çıkarıyordu. Bu dönemde halk içme sularını sokaktaki çeşmeden temin ediyordu. Bu çeşmeler bozulduğunda veya tıkanıldığında günlerce susuzluk çekiliyordu. Kente gelen su yollarının temiz olmaması, suya lağım karışması gibi meseleler sürekli gündeme geliyordu. İnsanlar her yerde yeterince su ve sabun bulamadığı için gerekli şekilde temizlenememekte, bu yüzden vücut ve kıyafet temizliğine özen göstermemekte idiler.¹⁰⁰

Bu dönemde valiliğin talimatları ile belediye bu konulara ağırlık vermiştir. Bu çalışmalar kapsamında il merkezine su hattı döşenmiş ve lağım suları için ayrı hatlar çekildi. Giresun Sıhhi Müdürlüğü ve belediye ile ortaklaşa insanların toplu yaşam alanlarından olan lokanta ile kahvehanelerde temizlik ve hijyen için denetimler atırıldı. Kahvehanelerde içilen kahve fincanlarının ve bardakların hijyenik olmasına dikkat edildi. Bu bardak ve fincanların ayrı ayrı kaplarda yıkanması için talimatlar verildi.

^{98 98} Sadık Sarısamam, Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun (1923-1930) Giresun Belediyesi Yayınları, İstanbul,1999, s.118-119.

⁹⁹ Sadık Sarısamam, Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun (1923-1930) Giresun Belediyesi Yayınları, İstanbul,1999, s.166-167.

¹⁰⁰ Ekrem Cebeci, “Cumhuriyet Döneminde Giresun”, Giresun Tarihi Sempozyumu, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 1997, s. 194.

Fırınlarda hamur tezgahlarının temizliği için tedbir ve denetimler arttırıldı. Bu dönemde hayvan hastalıkları salgını da olduğu için kasapların et satışlarında hijyene dikkat edilmesine azami önem verildi. Berberlerin kullandığı aletlerin hijyeni ile ilgili tedbirler alındı.¹⁰¹

Giresun'un en önemli geçim kaynağı fındıktı. Fakat fındıktan beklenen rekolte bir türlü alınamıyordu. Çünkü fındık tarımı Avrupa ile kıyaslandığında ilkel şartlarda yapılıyordu. İspanya ve İtalya gibi ülkelerde fındık dalları arasında belli bir mesafe vardı, gübreleme işlemleri de belli bir standartta göre yapılıyordu. Valilik,ss fındık üretimine müdahale ederek bilimsel koşullarda üretimi arttırmak için Amerika'dan müfettiş getirdi. Müfettiş, fındık bahçelerinde inceleme yaparak, fındık bakımı ve üretimi için rapor hazırlamıştır.

1924 yılında kararlaştırılan fındık üretiminde uyulması gereken kurallar şöyledir:

- Fındık ocaklarının diplerinin bir bel veyahut çapa ile kış nihayetinde mutlaka kazılması.
- Ocaklarda sık kütüklerden hasta veya ihtiyar olanlarıyla dip filizlerinin toprak hizasından kestirerek temizlenmesi
- Geride kalan kütükler üzerinde semaya yükselen filiz uçlarının, sık dal ve dalcıkların, kuru dalların keskin bir testere veyahut budama makası ile budattırılması.
- Ağustos nihayetinden itibaren mantar tomurcukların yere dökmeden toplatıp yatırılması.
- Yere düşen delik fındıkların içindeki kurtlar dışarıya çıkıp kaçmadan toplatılıp yakılması.
- Fındık yapraklarını yiyen tırtılların toplatıp ezdirilmesi.
- Mantar tesiriyle içerisi siyahlaşıp çürüyen ve yere düşen fındıkların toplatılıp yakılması.
- Yeni ihdas edilecek fındıkların birer metre mesafede dikilmesi.
- Fındıkların dibine her sene veyahut hiç değilse 2 senede bir mümkün ise kimyevi gübre verilmesi.

¹⁰¹ Yeşilgiresun, "Belediyemiz", 23 Haziran 1932, s.1 no:248.

- Kemale gelen findık meyvelerinin yaprak ve filizlerinin zarar vermeden el ile toplanması,

Valilik bu şartları yerine getirmeyen çiftçilerin İdareyi Umumiye-i Vilayet Kanunu'nun 84. Maddesine göre cezalandırılacağını söylemiştir. Vali Rıfat Bey'in girişimleri ile Ziraat Bankasının çiftçilere kredi vermesi sağlanmış, 1924 yılı ocak ayından haziran ayını kapsayan altı aylık süreçte çiftçilere 285.000 lira kredi verilmiştir. Diğer yandan, findık tarımı teknolojisinin kente gelmesi amacıyla Giresun Ticaret Odası Başkanı Hacı Hasan Efendi İspanya'da incelemelerde bulunmuş, İspanya'dan Giresun'a findık uzmanları getirilmiş ve Avrupa'ya öğrenci gönderilmesi gündeme gelmiştir.¹⁰²

Findık dışında alternatif ürünlerin yetiştirilmesi Rıfat Bey'in üzerinde durduğu bir konudur. Valiliğin, köy muhtarlarına gönderdiği beyanname ile findık dışındaki tarım ürünlerinin de köylerde yaygınlaştırılmasını istenmiştir.

Buna göre;

1-Memleketimizde findık mahsubuna güvenerek başka ziraat yapılmadığından günden güne yapılması mümkün olup da yapılmayan zeriyaat dolayısıyla her sene birçok zirai varlıklar mahvolup gidiyor. Bir memleketin yalnız bir mahsulü olursa onu gömmek hiç doğru değildir arazisi müsait olanlar buğday, arpa, patates ve fıstık ziraatı yapmalıdır. Nitekim bu sene findık mahsulü olmadığından birçok çiftçi aç kalmışlardır. Marttan sonra tüccarların zürraa para vermeleri şüphelidir. Belki de yardım göremeyeceklerdir. Binaenaleyh her çiftçi, bu mevsimden itibaren buğday ve arpa, mart ayının itibaren de patates ekmeye mecburdur.

2- Her muhtar kendi köy dâhilindeki çiftçileri teşvik edecek, kimlerin ne kadar ve ne gibi ziraat yaptıklarını kaydedip 15 gün içinde merkeze malumat vereceklerdir.

3-Köyü dâhilinde teşvikat ve tebligatta bulunmayan muhtarlar mesul olduğu gibi, muhtarları dinlemeyen çiftçiler de tecziye edilecektir. Ona göre işe emniyet verilmesini kat'i tebliğ ve tavsiye eylerim.¹⁰³

¹⁰² Sadık Sarısamam, **Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun** (1923-1950), Giresun Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 1999, s.200.

¹⁰³ Ebru Bayram, **Atatürk ve İnönü Döneminde Giresun'da İktisadi Hayat** (1923-1950) Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Giresun 2014, s. 63-64.

1924 yılında Rıfat Bey, Giresun'a elektrik getirebilmek için girişimlerde bulundu. Bu amaçla Fransa'dan mühendis getirilerek proje hazırlandı. Giresun Kudret-i Miyahiyye Anonim Şirketi kurularak 1925 yılında Ticaret Bakanlığından onay alındı. Fakat ilerleyen süreçlerde belediye ile şirket arasında anlaşmazlık çıkınca proje hayata geçememiş, belediye elektrik getirme işini üzerine almıştır.¹⁰⁴

Giresun'da sanat ve eğlence alanında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Cumhuriyet Dönemi'nin ilk sineması "İstiklal Sineması" olmuştur. 1923 yılının ortalarında açılan sinema sonra el değıştirmiş "Lale Sineması" adını almıştır. Başlangıçta sinema salonunda bayanlar ve erkekler için ayrı seanslar sergilenmekteydi. Bu uygulamaya son verilip, kadın ve erkekler aynı anda film izlemeye başladı. Bu dönemde yabancı filmler vatandaş anlasın diye Türkçe alt yazı ile izlenmiştir. Sinemada 20 Ocak 1924 tarihinden itibaren, piyano keman gibi müzik aletleri çalınarak seyircilerin eğlenceli vakit geçirmeleri sağlanmıştır. Yine bu dönemde eskiden beri sergilenen Geleneksel Türk Seyirlik Oyunları ve Tuluat Tiyatrosu oyunlarına devam etmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Giresun'da Memleket Tiyatrosu adlı bir bina vardı. Bilgi Yurdu Derneği ile Türk Ocağı zaman zaman buralarda temsiller yapmışlardır. Bu oyunlar köylerde de sergilenmiştir.

Cumhuriyet Dönemi ile Giresun'da, Türk Ocaklarında düzenlenen müsamerelerde Türk Kadını ilk kez sahneye çıkmış, erkeklerin önünde şiirler okumuş, konuşma yapmış ve temsiller vermiştir. Bu temsiller kadınlar ve erkekler tarafından ilgiyle karşılanmış, Cumhuriyet Dönemi boyunca artarak devam etmiştir. Türk Ocaklarında musikiye önem verilerek Türk musikisi ve Batı musikisi sentezlenerek halkın eğitime ve milli duyguların gelişmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bu amaçla Türk musikisini genç kuşaklara aktarmak için çok sayıda kurs açılmış, ocakların düzenledikleri etkinlikler, müsamereler ve konferanslar öncesi musikiden yararlanılmıştır.

Giresun'da halkı eğitime de büyük önem verilmiştir. Bir toplumun kalkınması için sadece okul çağındaki çocukları eğitmek yetmez, halkın eğitimi de de önem arzer. Halkın okuma, yazma, mesleki ve kültürel bilgi ile donatılması Cumhuriyet rejiminin ana hedefi olmuştur. Bu amaçla Giresun Valisi Rıfat Bey'in talimatı ile Muallimler Birliği, Türk Ocağı, İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından okuma, yazma ve

¹⁰⁴ Sarısamam, a.g.e., s.173-174.

meslek kursları açıldı. Bu dönemde Muallimler Birliğince dört ayrı dershanede dört farklı gruba kurs verildi. 90 gün gibi kısa sürede 300 kişiye çıraklık eğitimi verilirken esnaf ve sanatkârlara da ticarete ait bilgiler anlatıldı. Halk eğitimine yönelik konferanslar da cumhuriyetle birlikte artmıştır. Eğitimden ziraata, sağlığa ve inkılaplara kadar hemen hemen her alanda etkinlikler düzenlenmiştir. Muallimler Birliği, Bilgi Yurdu, Türk Ocağı, Hilalspor ve Giresunspor gibi kuruluşlar birçok konferans düzenlemiştir. Bazen il dışından konuşmacılar da bu programlara davet edilmiştir.¹⁰⁵

Bu dönemde Giresun'da dernekler de Cumhuriyet ideolojisi kapsamında hummalı bir çalışma içindedir. 1923 yılında Giresun'da kurulan 1925'te Türk Ocağına çevrilen Bilgi Yurdu bir avuç Giresun aydını tarafından bilinçli gençler yetiştirmek amacıyla çalışmalarını sürdürmektedir. Cumhuriyet fikrini benimsetmek için konferanslar düzenlemek, Türk musikisi, spor ve sosyal yardımlaşma, gençliği eğitmek, ülkeye faydalı bireyler yetiştirmeyi amaçlayan Bilgi Yurdu Derneği, ilk olarak ilkokulu yarıda bırakan veya hiç okula gidememiş gençlerin okur yazar olabilmesi için gece kursları düzenlemiş ve ücret almamıştır. Bunu dışında piyes, konferans, tiyatro ve konser gibi etkinlikler düzenleyerek halkın sosyal yaşama katılmasını sağlamıştır. Bu etkinlikleri duyurmak için Giresun yerel gazetelerine ilanlar vermiştir. Bilgi Yurdu üyelerinden oluşan heyet tarafından "Bora" adlı piyes sergilendi. Ayrıca Maarif Müdürü Nihat Bey tarafından "Gençliğin Eğitimi" konu konferans verildi, Mühendis Sadi Bey de piyano ve Türk musikisi eserlerinin icra edildiği konser düzenledi.

Vali Rıfat Bey Dönemi'nde Giresun'da sporun gelişmesi adına önemli faaliyetler yapıldı. Giresun'da sporun yaygınlaşması için vali beyin talimatları ile futbol sahası yapmak amacıyla çalışmalara başlandı ve bunun için Büyük Tarla, Kışla Meydanı, Ermeni Kilisesi Düzü, Gazhane civarındaki düz alan incelendi. Federasyon Başkanı Dr. Necdet Bey Giresun'a davet edilerek uygun sahaların nereye yapılacağı kararlaştırıldı. Vali Rıfat Bey, antrenör ihtiyacını karşılamak için bütçeden para çıkardı. Spor faaliyetlerinin daha düzenli olması için spor heyetleri oluşturuldu.¹⁰⁶

19 Eylül 1924 tarihinde, Mustafa Kemal Atatürk Giresun'u ziyaret etmiştir. Rıfat Bey, dönemin Giresun Belediye Başkanı Hasan Vehbi Bey ve Giresun halkı, Gazi Mustafa Kemal Paşa'yı limanda karşılamış ve ikinci bölümde ayrıntılı şekilde

¹⁰⁵ Sarısamam, a.g.e., s.85-86.

¹⁰⁶ Sarısamam, a.g.e., s.66.

verdiğimiz birtakım ziyaretler yapılmıştır. Giresun'da yayımlanan dönemin Işık Gazetesi Gazi Mustafa Kemal'in ziyareti dolayısıyla yayımladığı özel sayısında, "Büyük Gazi! Sizi selamlamak bahtiyarlığına nail olan Giresunlular bugün mesut ve güzel günlerini yaşıyorlar." diyordu.¹⁰⁷

Cumhuriyet'in ilanının ardından, milli devlet anlayışının bir uzantısı olarak, Türkiye genelinde millî bayram kutlamaları giderek daha fazla önem kazanmıştır. Özellikle Cumhuriyet'in ilk yıllarında, Millî Mücadele zaferlerinin yıldönümleri büyük bir coşku ile anılmış ve bu kutlamalar halkın katılımıyla geniş bir alanda gerçekleşmiştir. Bu bağlamda, 29 Ekim 1924 tarihinde Cumhuriyet'in ilanının birinci yıldönümü, Giresun'da da büyük bir coşku ile kutlanmıştır. Şehirdeki sokaklar, bayraklarla süslenmiş; halk, Belediye Meydanı'nda toplanarak törenlere katılmıştır. Kutlamalar, öğrenci gruplarının okuduğu şiirler (manzumeler) ile başlamış; ardından Doktor Necdet Bey, belediye binasının balkonundan bir konuşma yapmıştır. Belediye Başkan Vekili Hüseyin Bey'in komutasıyla, bando eşliğinde İstiklâl Marşı okunmuş ve ardından Jandarma Mektebi, Çiçek Hatun Ana Mektebi, Nilüfer Hatun, Halide Hatun Kız Mektepleri, İlk Mektep ve Hususî Mektep öğrencilerinden oluşan bir konvoy, Valilik binasına doğru yürüyüşe geçmiştir. Burada, Vali Bey'in yaptığı konuşmayı, Müftü Efendi'nin duası takip etmiş ve tören, bu şekilde sonlandırılmıştır.¹⁰⁸

29 Ekim 1926 yılında Giresun'da çıkan Yeşilgireson gazetesinin sayısında kutlamalarla ilgili şu ifadeler yer verilmiştir:

"Bu akşam şehrimiz Türk ocağım, Cumhuriyet Bayramı şerefine muazzam bir program tertip etmiştir. Fener alayından sonra başlayacak olan bu programda müteaddid eğlenceler, zeybek rahatsızlıkları, milli oyunlar danslar olduğu gibi, ayrıca şiirler okunacak ve monologlar söylenecektir."¹⁰⁹

Mehmet Rıfat Bey yaptığı hizmetlerle Giresun'da önemli izler bırakmasının yanında, idari anlamda eleştirildiği de görülmüştür. Topal Osman'ın silah arkadaşı, aynı zamanda Giresun Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin yazı işlerinin sorumluluğunu da üstlenen ve sonraları esnafılık yapan Osman Fikret Topallı, günlüklerinde şu ifadelerle Rıfat Beyi eleştirmektedir:

¹⁰⁷ Mesut Çapa, "Yeşil Giresun Gazetesine Göre Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun", 2003, Giresun, s.2. (1-11).

¹⁰⁸ Oktay Karaman, "Millî Mücadele ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun'da Basın Hayatı: Işık Gazetesi", Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 2020, sayı 6/11, s.437, (429-446).

¹⁰⁹ Yeşilgireson Gazetesi, 29 Ekim 1926, s.1

“Giresun Valisi Mehmet Rifat Vardar’ın Ordu’ya becayiş ile tayin edilmiş olduğunu duyduk. Ordu valisi kabul etmediğinden Giresun’a Tokat valisi geliyormuş. Vali Mehmet Rifat Vardar Giresun’un idaresini o kadar berbat etmiştir ki... Ordululara yazık olacak.”¹¹⁰

3.1.2. Mehmet Rami Bey (GÖKÇE) (16 Ocak 1926-28 Eylül 1931)

Milli Mücadele Dönemi’nde Arıburnu ve Anafartalar cephelerinde aktif görev yapan Mehmet Rahmi Bey (Gökçe), 16 Ocak 1926-28 Eylül 1931 tarihlerinde Giresun Valiliği yaptı.¹¹¹ Dimetoka’da (Yunanistan) doğan Gökçe’nin Babası Ahmet Hamdi Efendi, annesi Ayşe İhsan Hanım’dır. Babası Elazığ Vilayet Matbaa Müdürü ve Mektupçusu, annesi ise ev hanımıdır. Mehmet Rahmi Bey, ortaokulu Elazığ Rüştîyesinde, lise öğrenimini Üsküdar İdadisinde derece ile tamamladı. 1908 Temmuz ayında Mülkiye Mektebinden mezun olduktan sonra aynı yıl 21 Aralık’ta Edirne Vilayeti Maiyet Memurluğuna tayin edilmiştir. Mehmet Rahmi Bey, Balkan Savaşları sırasında Edirne Kuşatması Hilal-i Ahmer İaşe Komisyonu üyeliğinde bulunurken Edirne’nin kurtuluşundan sonra da kurulan Türk-Bulgar Mübadele Komisyonu Delegeliğinde bulundu. Eceabat, Gelibolu ve Keşan ilçelerinde kaymakamlık yaptı.

Eceabat Kaymakamı iken 19. Fırka Kumandanı Miralay (Albay) Mustafa Kemal ile tanışarak yakın iş birliğinde bulunmuştur. 16 Mayıs 1915’te Edirne Valisi Hacı Adil Bey, Gelibolu Mutasarrıfı Rifat, Keşan Kaymakamı, Gelibolu Jandarma Kumandanı Esat Paşa ve o zaman Mayos Kaymakamı olan Rahmi Bey, Kemalyeri’nde Mustafa Kemal’i ziyaret ederek cephede gösterdiği fedakârlık ve kahramanlık nedeniyle kendisini tebrik etmişlerdir.¹¹²

I. Dünya Savaşı sırasında Çanakkale Cephesi’nde 25 Nisan 1914’te Arıburnu ve Anafartalar cephelerinde ordunun erzak ve cephanesinin süratle menzil ve ambarlara naklini sağladığı için 8709 numaralı beratı ile “Gümüş Liyakat Muharebe Madalyası” ile ödüllendirildi.¹¹³

Tokat Niksar Danişment gazetesi yazarlarından Hasan Akar’ın, Mehmet Rami Gökçe’nin kızı Ayşe Özger GÖKÇE ile 12 Şubat 2016 tarihinde İstanbul’daki evinde

¹¹⁰ Osman Fikret Topallı, “Giresun Günlükleri-1, İstanbul, Alfa Yayınları, 2017, s.113

¹¹¹ BCA, 30-18-1-1, 16-79-18.

¹¹² <https://www.niksardanismend.com/yazarlar/hasan-akar/tokat-valileri-tokatin-2valisi-mehmet-rami-gokce-1/966/> (Erişim Tarihi 21/01/2025).

¹¹³ Ali Çetinkaya, “Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler” (Mülkiye Şeref Kitabı), Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1. Cilt, Mars Matbaası, Ankara, s. 1179.

TRT İstanbul Radyosu yapımcılarından Dursun Taşdelen'le yaptığı mülakatta I. Dünya Savaşı sırasında Çanakkale Cephesi'nde yaşanan bir olayı kızı şöyle anlatmaktadır:

“Babam Mehmet Rami Bey Mütareke yıllarında Çanakkale’de görevli bulunduğu sırada böbreklerinden rahatsızlanır. İngilizler kendi doktorlarına muayene ettirirler. Doktorlar, Rahmi Bey’e bir pomat vererek ağrıyan yerine her gün sürmesini isterler. Ancak uyguladığı bu tedavi hastalığını daha da artırır. Bunun üzerine Türk doktor arkadaşları İngilizlerin verdiği şu ilacı bir getir de görelim deyince kendisine verilen ilacı götürür. Derler ki bu pomat deri yoluyla vücudu yavaş yavaş zehirleyen bir çeşit ilaçtır. Derhal bırakmasını salık verirler. İngilizlerin bu sessiz, sinsi suikastından kurtulan Mehmet Rami Bey savaş sonrası İstanbul’da tedavi edilir. Diğer bir hatırası da Çanakkale Savaşı sırasında bir düşman mermisi babamı hedef alır. Ancak babamın boynunda bir dürbün bulunmaktadır. Merminin çarpması neticesi kullanılamaz hale gelen bu dürbün onun hayatını korur.”¹¹⁴

Mehmet Rami Bey, 7 Nisan 1916’da İstanbul Nüfus Müdürlüğünde görev almış, 14 Mart 1921 tarihinde bu görevinden ayrılarak, Millî Mücadele’ye destek vermek amacıyla Anadolu’ya geçip Milli Hükümet’e çalışmıştır.¹¹⁵

8 Ekim 1922’de Çanakkale Sancağı Mutasarrıflığına getirilen Mehmet Rahmi Bey, Mücadele’ye Çanakkale il olunca 1 Ekim 1923’te buraya vali olarak atanmıştır. 1924-1925 yıllarında Tokat Valiliği yapan Mehmet Rahmi Bey, 23/12/1925 yılında Giresun valiliğine tayin edilmiştir.¹¹⁶

Mehmet Rami Bey zamanında Giresun’da imar, ulaşım, eğitim, sosyal ve kültürel anlamda birçok alanda kalkınma hamleleri gerçekleşmiştir. Giresun’da eğitim, Mehmet Rami Gökçe’nin valilik yaptığı yıllarda ivme kazandı. Bu dönemde tüm Türkiye’de olduğu gibi Giresun’da da öğretmen ve okul açığı vardı. 1926-1927 Eğitim-Öğretim Yılı’nda Giresun’da 22’si bayan, toplam 133 öğretmen görev yapıyordu. Ekim 1926 yılı itibarıyla Giresun’da 2 ortaokul, 3 anaokulu, 7 kız ilkokulu, 62 erkek ilkokulu olmak üzere toplam 74 okul faaliyet gösteriyordu. 1930 yılında 81 ilkokul, 162 millet dershanesi mevcuttu. Okulların en büyük sorunlarından bir tanesi bina sıkıntısı idi. Yunanistan’a göç eden Rumların terk ettiği binalar okul olarak kullanılıyordu. Giresun Valisi Mehmet Rami Bey, 1927 yılında aldığı kararla okulların satın alınmasını

¹¹⁴ <https://www.niksardanismend.com/yazarlar/hasan-akar/tokat-valileri-tokatin-2valisi-mehmet-rami-gokce-1/966/>, (Erişim Tarihi:14/01/2025)

¹¹⁵ Ali Çetinkaya, “Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler” (Mülkiye Şeref Kitabı), Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1. Cilt, Mars Matbaası, Ankara, s. 1179.

¹¹⁶ BCA, Kararlar Daire Başkanlığı (1920-1928), Belge Tarihi 23/12/1925, Belge Özeti: Giresun Valiliğine Rami, Ordu Valiliğine Rifat, Tokat Valiliğine Hüsnü’nün Tayinleri.

kararlaştırmış, ama bütçe sıkıntısı nedeniyle bu satın almalar 1931 yılına kadar sürmüştür.¹¹⁷

Harf İnkılabından sonra Giresun Valiliği, İl Mili Eğitim Müdürlüğünü harekete geğirmiş, öğretmenlere yeni Türk alfabesinin öğretilmesi maksadıyla 25 Ağustos 1928’de cumartesi günleri kurs açıldı. Öğretmenler için 5 haftalık düzenlenen kurslara memurların da katılımı zorunlu kılındı. Valilik, bu kurslara halkın da katılabileceğini duyurdu. Devlet dairelerinde 1 Ocak 1929 yılından itibaren yeni alfabe ile yazışmaların yapılması zorunlu tutuldu.¹¹⁸

Vali Rami Bey Dönemi’nde halkın eğitimine de büyük önem verilmiştir. Çünkü inkılapları anlamak ve anlatmak için her kesimin eğitimi şarttı. Okuma yazma bilmeyen çıraklar için kurslar açılmış, tüccarların Fransızca ihtiyacını karşılamak için pazar, salı ve perşembe günleri dil dersleri verilmiştir. Yine kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı Halk dershaneleri açılmıştır.

11 Kasım 1928’de Millet mekteplerinin açılması ile Giresun Valisi Mehmet Rami Bey başkanlığında “Millet Mektepleri İdare Heyeti” oluşturuldu. İdare heyeti 17 Aralık 1928 günü 40 ayrı yerde millet mektebinin açılmasını kararlaştırmış ve tören düzenlenmiştir.¹¹⁹

Yeşil Gireson gazetesinin 3 Ocak 1929 tarihli 146. sayısında bu haber şu şekilde verilmiştir:

“Giresun merkezindeki tören valilikte başlamıştır. Öğleden sonra saat 12:30 da ilkokul öğrencileri hükümet binası önündeki millet bahçesinde içtima ettiler. Jandarma mektebinden bir bölük asker buraya getirildi. Saat 13:00’da Vali Rami Bey, belediye başkanı, mevki kumandanı, daire müdürleri ve Halk Fırkası il başkanı hükümet binasından çıkarak öğrencilerin yanına geldiler. Buradan halkın da katılımıyla büyük bir kalabalık halinde İsmet Paşa okuluna gidilmiş, bu okulun öğretmenlerinden Cemil Bey’in harf inkılabını öven nutkundan sonra Vali Bey kurdeleyi kesmiş ve dershaneler gezilmiştir. Buradan sonra Yeşil Giresun İlkokulu, Gazipaşa İlkokulu, Türk Ocağı, İzzet Efendi kıraathanesi ve Ticaret Borsası altındaki kahvehanelere gidilmiş buralarda da benzer şekilde törenler yapılmıştır. Merasimi müteakip Vali Rami Bey tarafından Reis-i Cumhur Gazi Hazretlerine, Başvekâleti celileye, Dahiliye ve Maarif vekâletlerine birer telgraf çekilmiştir.”¹²⁰

¹¹⁷ Ekrem Cebeci, “Cumhuriyet Döneminde Giresun Belediyesi (1920-1950)”, Ankara, Gece Akademi Yayınları, 2018, s.122.

¹¹⁸ Sarısamam, a.g.e. s.90.

¹¹⁹ Sarısamam, a.g.e, s.87.

¹²⁰ Yeşil Gireson Gazetesi, 3 Ocak 1929, Numara 146, s. 1, (Erişim tarihi, 12.01.2025).

Millet mekteplerinde okuma yazmanın halka öğretilmesi üzerinde önemle duruldu. Millet Mektepleri İdare Heyeti Vali Rami Bey başkanlığında toplanarak önemli kararlar alındı. Halkı teşvik etmek amacıyla şahadetname (mezuniyet) belgesi alamayanların hamallık dahi yapamayacağı propagandası yapıldı.

Buna göre:

- Millet Mekteplerine henüz kaydedilmemiş olan aile reislerinden taahhütname almak
- Derslere devam etmeyenlere para cezası vermek ve takibat yapmak
- Şimdiye kadar Millet Mekteplerine devam etmeyerek her hangi bir suretle okuma yazma öğrendiklerini iddia edenlerin mahallerine en yakın dersane öğretmenliğine müracaat ederek vesika almalarını temin etmek.¹²¹

1928'den 1932 yılına kadar okuma yazma ve yeni harflerin öğrenilmesi aşamasında Giresun merkezinde 11963 kişiye diploma verilmiştir. Bunun dışında Tirebolu, Görele Bulancak, Keşap, Piraziz ilçelerinde millet mektepleri açılmıştır. Giresun Valiliği merkezi hükümetin aldığı kararları en ücra köylere kadar ulaştırmıştır.¹²²

Cumhuriyetin ilk yıllarında Giresun ve çevre illerin bağlantılarında büyük sıkıntılar vardı. Vali Gökçe, ulaşım alanında da Giresun'da önemli hizmetlere imza attı. Giresun-Şebinkarahisar yolu her dönem sıkıntı arz ediyordu. Özellikle kışın yol kapanmasından dolayı ulaşım aksıyordu. Vali Gökçe, yolun kapanmaması ve nakliyenin aksamaması için Amerika'dan alınan kar küreme makinelerinden bir tanesini Giresun Şebinkarahisar yolu için temin edilmesini sağladı.¹²³

Vali Gökçe zamanında Giresun'da ulaşım alanında yapılan çalışmalar şöyledir:

Giresun Keşap yolu 10 km'lik bölümünde yol düzenlemesi,

Keşap-Yolağzı yolunda köprü inşaatı,

¹²¹ Yeşil Giresun Gazetesi, 21 Şubat 1929, numara 153, s.1, (<https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/21-subat-1929-sayi-153/>), Erişim tarihi: 14.01.2025).

¹²² Ahmet Gürsoy, Tek Parti Döneminde Giresun'da Eğitim, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Erzurum, 2020, s.74.

¹²³ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/13-aralik-1928-sayi-143/> (Erişim tarihi: 14/01-2025).

Tirebolu – Giresun arasındaki Armelit Boğazı'nın tamamlanması ve ulaşım açılması,

Armelit -Yağlıdere yolunun yapılması,

Espiye Demircili köyünde kayalıkların kırılarak yolun açılması,

Tirebolu- Espiye yolları arasında menfez ve Gelevre Köprüsünün yapılması

Trabzon-Espiye-Yağlıdere ulaşım yollarının tamamlanması,

Görele-Çömlekçi Köprüsü'nün temelleri atıldı,

Çavuşlu Köprüsünün tamamlanması,

Giresun - Trabzon güzergahında bulunan Aksu Köprüsü, Feyezan Geçidi, Yolağzı Köprüsü, Cingiralan Köprüsü, Armelit duvarının yapılması,

1927 yılında otomobil ve kamyonlar Giresun Bulancak arasında ilk defa gidip geldiler. Pazarsuyu Nehri üzerine köprü yapıp Abdal ile ulaşım sağlandı. 1928 yılında Giresun Güre Köprüsü ve Pazarsuyu Nehri üzerinde bulunan tahta köprü yerine betonarme köprü yapıldı.

1930 yılında Giresun-Bulancak-Abdal-Ordu yolu 27 km olup tamamı sağlam haldeydi. Giresun-Trabzon yolu 120 kilometreydi ve tamamı sağlamdı. Giresun-Eğribel-Şebinkarahisar yolu 90 km olup 8 km'lik kısmı tam sağlamdı, geri kalan kısımlarda düzeltmeler devam ediyordu. Yavuzkema-Bektaş-Kalıntaş yolunda bakım ve onarım devam ediyordu. Tirebolu-Harşıt-Kürtün yolunun düzenleme çalışmaları, Görele-Kürtün-Torul yolu çalışmaları, Abdal-Bozat yolu, Bulancak-Şemsettin yolu düzeltme çalışmaları Vali Rami Bey Dönemi'nde Giresun'da ulaşım alanında yapılan çalışmalardır.¹²⁴

Sağlık alanında yapılan çalışmalara baktığımızda Giresun Sıhhiye Müdürlüğüne İsmet Paşa Okulunun yanındaki arazide bulunan bina tahsis edilmiştir. Hastane binası tamir edilmiş, modern hastane imkânları sunulmaya çalışılmıştır. Almanya'dan ameliyat masası¹²⁵ ve röntgen cihazı ilk defa bu dönemde getirilmiştir. Sunulan hizmetlerin kaliteli olması için doktorluk mesleğini icra edecek kişilerin ticaret siciline kayıt şartı getirilmiş, tecrübesiz ebeler ve işinin ehli olmayan sünnetçilerin görev yapması

¹²⁴ Ekrem Cebeci, a.g.e., s.126-127.

¹²⁵ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/13-aralik-1928-sayi-143/> (Erişim Tarihi: 14/01/2025).

yasaklanmıştır. Bu yıllarda yaygın olan frengi hastalığı ile mücadele edilmiştir. Sıhhiye Vekâleti ülke genelinde olduğu gibi Giresun'da da Türk nüfusunun istenilen rakamlara ulaşması için yeni doğan çocukları yaşatmak, insan sağlığını korumak amacıyla sıtma ve çocuk bakımı ile ilgili filmleri göndermiştir.¹²⁶

16 Mart 1929 Pazar günü yapılan meclis toplantısına başkanlık eden Vali Rami Bey, yaptığı konuşmada Giresun'a yapılan hizmetleri anlattı. 21 Mart 1929 tarihli Yeşilgireson gazetesinde, "Umumi meclis Pazar günü Vali Gökçe'nin nutuklarıyla açıldı" başlığı ile verilen haberde şu ifadeler yer almıştır:

"Meclisin azalarını hürmetle selamlarım. Aza beylerin doğru kararları ile yapılan ve başarılan işlere memlekete çok faydalı işler vücuda getirilmiştir. Bu eserlerden dolayı kendilerini tebrik etmeyi bir vazife bilirim. İki buçuk seneden beri açılmasına başlanılan 110 kilometreden ibaret olan Giresun Trabzon yolunun tesviyesi bitmiş, Giresun cihetinden Armelit tepesine ve Trabzon cihetinden Espiye köprü başına kadar otomobiller işlemeye başlamıştır. Arada kalan 13 kilometre yol 17 menfez ve küçük köprülere Yağıldere Köprüsü'nün inşaatı da derdest olup yolun hazırında açılma merasiminin yapılacağını ümit ederim. Vilayet 929 senesinde Trabzon yolunun ikmaline ve yolların tamamıyla mütemadiyesine, nahiye ve köy yolları ile Harşit dereyolu, Kürtün ve Kümbet yollarının açılmasına devam edilecektir. Memleket Hastanesinin bu senede geri kalan kısımlarıyla tesisatı yenileştirerek iyi bir hale getirilecektir. Mekteplerin işgalinde bulunan nebani metrukenin mübaiya emirleri alınmış bu sene tamirleri, muallimlerin kıdem zamları ve millet mektepleri için bütçeye tahsisat konulmuştur. Damızlığa elverişli olmayan hayvanların iğdiş etme ve ameliyatları için kazalara birer Baytar memuru tayini yapılmıştır. Laboratuvar ve bakteriyoloji evi tesisi, ziraat işleri ve nebati hastalıklar ve haşeratin ihtilafı vazifeleri mükellef olmak üzere birer ziraat muallimi tayini dileklerimle bulunuyorum. Mübeccel Gazi'nin seneden seneye millet ve memlekete irfan ümran teceddüt nurları bahşeden ilhamat dahiyanelerinin rehberliği ile yürüyen ve yürüyecek olan meclisimiz faydalı kararlar vererek, memlekette güzel işler yapılmasına yardımlarımızı diler olacak cümlenize hoş geldiniz derim"¹²⁷

Giresun'da tarım alanında hizmetler artarak devam etti. Giresun'da tarımın temeli fındığa dayalıdır. Giresun'da fındık sahil kesimde yaygındır. İç kesimlere gittikçe rekolte ve fındık kalitesi düşmektedir. Önceki vali Rıfat Bey (Vardar) Dönemi'nde yapılan çalışmaya ek olarak, fındık hastalıkları konusunda halk bilinçlendirilmeye çalışıldı. Giresun Valiliği, fındık hastalıkları konusunda tecrübe kazanmak amacıyla 500 liralık tahsisat ayırarak Ziraat Numune Bahçesi kurdu. 1928 yılında fındığın

¹²⁶ Ekrem Cebeci, a.g.e., s.129-130.

¹²⁷ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/21-mart-1929-sayi-156/>, (Erişim tarihi: 18/01/2025).

kıymetleneyeceği, köylüyü tüccarın elinden kurtarmak amacıyla Giresun Ticaret Kongresinde kooperatif kurulması kararlaştırıldı.¹²⁸

Giresun Batlama mevkinde alternatif tarım ürünlerini geliştirmek ve il geneline yaymak için “Ziraat Bahçesi” oluşturdu. Fındık dışındaki yetiştirilebilecek ürünlerin köylerde yaygınlaştırılmasına gayret gösterilerek, halka bedava fidan dağıtıldı. Giresun Valiliğinin talimatı ile Ziraat Müdürlüğü meyveciliği yaygın hale getirmek için aşılama yöntemini uyguladı. Patates ve pirinç tohumu dağıtıldı. Ziraat Bankası da 1929 yılında köylüye 15000 lira tohumluk yardımı yaptı ve 350.000 lira kredi sağladı.¹²⁹

Giresun’da sosyal hayatta da ilkler yaşanmaya başlanmıştır. 1927 yılından itibaren Giresun’da balolar düzenlenmeye başlanmış bu baloları düzenleme işine bizzat Vali Beyin eşi Bediha Ramiz Hanım öncülük etmiştir. Türk Ocağı salonunda musiki şubesi tarafından aile müsameresi tertip edildi. Yine şubenin açılış yıl dönümünde geniş katılımın olduğu davette, ikramlarda bulunulmuş, konserler verilmiş, Hilal Kulübü’nün cazbandı misafirleri eğlendirmiş ve gece şiirler okunmuştur.¹³⁰

31 Aralık 1929 gecesi ilk defa şehir bürokrasisinin katılımıyla yılbaşı kutlanmıştır. Kadınların sosyal hayatta ön planda olmasını göstermek amacıyla bu programı vali beyin eşi, Bedia Ramiz Gökçe organize etmiştir.¹³¹

26 Aralık 1929 tarihli Yeşil Giresun gazetesinin 185. Sayısında “Balo” başlığı ile verilen haberde şu ifadeler yer verilmiştir:

“Yeni seneyi tes’it için hazırlanan balonun gayet cazibeli olması için her şey düşünülmüştür. Yılbaşı yaklaştı. Hepimiz terütaze bir hayata kavuşmak üzereyiz. Sırf bu geceyi karşılamak üzere Jandarma Mektebinde verilecek olan balo hazırlıkları bitmek üzeredir. Baloyu himayelerine alan Bedia Rami Hanımefendi heyeti tertibiyenin son içtimalarında bulunmuşlar, derin alaka göstererek balo hakkında kıymetli fikirler vermişlerdir.”¹³²

Cumhuriyet Dönemi’nde milli bayramlara ayrı bir önem atfedilmiştir. Vali Rami Bey bayram kutlamalarına katılımın üst seviyede olması için azami gayret göstermiş

¹²⁸ Sarısaman, a.g.e, s.109.

¹²⁹ Sadık Sarısaman, **Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun**, İstanbul, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları, 1999, s.109-110.

¹³⁰ Oktay Karaman, Yeşilgiresun Gazetesine göre Cumhuriyetin ilk Yıllarında Giresun, (ed: Ali Çelik), Giresun 2003, s.30-31, (21-38).

¹³¹ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/26-aralik-1929-sayi-185/> (Erişim tarihi: 18/01/2025).

¹³² <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/26-aralik-1929-sayi-185/> (Erişim tarihi: 18/01/2025).

basın yolu ile tüm Giresun halkını programlara davet etmiştir: 29 Ağustos 1929 tarihli Yeşilgireson gazetesinde bu haber şöyle duyurulmuştur:

“30 Ağustos tarihi Türk ordusunun muzaffer hürriyetini Yunan ordusunun imhasını gösteren ulvi bir gündür. Yarınki cuma gününe tesadüf eden bu büyük zafer gününün yıl dönümü Kışla Meydanı’nda aşağıda gösterildiği suretle tesis edilecektir.

30 Ağustos 1929 Cuma günü alay 35 kıtaatı Kışla Meydanı’nda içtima edilecektir. Jandarma Mektebi, vilayet jandarması ve polis müfrezesi de aynı saatte içtima mahallinde bulunacaktır. Merasim halinden kıtaatın tanzim ve tertibine Kaymakam Bekir Bey memurdur. Giresun’da bulunan orta ve ilk mektepler talebeleri aynı saatte merasim mahallinde içtima ettirilmiş bulundurulacaktır. Kıtaat ve mektepler içtima mahallinde toplanırken Giresun’daki ümera ve zabitanın ve mensubini askeriye’nin ziyaretleri saat 9.30’da kışlada alay karargahında kabul edilecektir. Erkan-ı vilayet ve müessat ile halkın ihtiyari tebrikleri de saat onda karargahta kabul edilecektir. Tebrik ziyaretlerinin hitamında bütün ümera ve zabitan beraber içtimai mahaline gidecek ve alay komutanlığında askerin bayramı tebrik edilecektir. Nutukların hitamında Reisi cumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa hakkında tahiyat ve temenniyatta bulunulacaktır. Ve ervah-i şüheda takdis edilecektir. Bundan sonra mahallinde verilecek emirle evvela alay kıtaatı başlattırılmak üzere kıtaatı askeriye ve müfrezeler tarafından geçit yapılacak ve kıtaat ikametgahlarına avdet ederek merasime nihayet verilecektir. Zafer Bayramı günü bir cümle devair müessesat ve mektepler tatil edilecektir. Resmi ve milli devahir gündüz bayraklarla ve gece fenerlerle donatılacaktır. Zafer Bayramı günü aynı zamanda Tayyare Cemiyetinin de yevmü mahsustur. Tam zeval vakti belediye tarafından kalede 21 pare top atışı yapılacaktır. Zevalden sonra garnizonda askeri eğlenceler tertip edilecek ve gece fener adayları yaptırılacaktır. Arzu dâhilinde isteyen herkes eğlencelere iştirak edebilir.”¹³³

Yine 30 Ağustos 1930’da Zafer Bayramı yıldönümü Giresun’da büyük bir coşkuyla kutlandı. Şehir de büyük merasimler yapıldı. Askerler halkın alkışları içinde resmi geçit yaptı. Ayrıca bu törenlerde futbol ve çeşitli müsabakaları da yapıldı. Bayrak yarışı, sırıkla uzun atlama, çuval yarışı, Hilalspor ile Giresunspor arasında futbol maçı oynanmıştır.

Cumhuriyetle birlikte 1928 yılında cuma ve bayram namazlarında hutbelerin Türkçe okutulması kararlaştırılmıştır. Vali Rami Bey bu süreci yakından takip etmiştir. Giresun’da Sultan Selim Cami’nde okunan hutbe, Yeşilgireson gazetesinin 8 Mart 1928 tarihli sayısında şu şekilde verilmiştir:

“Allah’a çok şükürler olsun, camilerimizde dilimize uygun hutbeler okunmaya başladı. Geçtiğimiz cuma günü ilk Türkçe hutbeyi Sultan Selim Camii imamı faziletli Tefik Efendi en fesih ve en müessir bir surette okumuş ve camide bulunanlara hakikaten bir tesir-i ruhani duyurmuştu.”¹³⁴

¹³³ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/29-agustos-1929-sayi-178/>, (Erişim Tarihi: 18/01/2025).

¹³⁴ Nazım Elmas, “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun Basınında Dini ve Kültürel Hayat”, Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 2015, Yıl. 7, s. 205 (193-217).

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte Türkiye’de toplumsal dönüşüm süreci hız kazanmış, bu değişim süreci yerel ölçekte de çeşitli şekillerde kendini göstermeye başlamıştır. Giresun örneğinde, bu dönüşümün izleri yerel basın aracılığıyla takip edilebilmektedir. Toplumun yeni rejime uyum sağlayabilmesi ve modernleşme sürecini benimseyebilmesi amacıyla çeşitli yayın faaliyetleri yürütülmüştür. Bu dönemde geleneksel referans noktaları yerini yeni değer yargılarına bırakmış; bireyler, özellikle yaşam tarzlarına yönelik değişimlere karşı başlangıçta temkinli bir tutum sergilemiş olsalar da, toplumsal olarak yeni bir dönemin başladığının farkına varmışlardır.

Söz konusu yıllarda Giresun’da, özellikle kadınların giyim kuşamına dair tartışmalar kamuoyunun gündemini meşgul etmektedir. Kadınların yüzlerini örtmekte kullandıkları peçeye ilişkin olarak, ülke genelinde bazı valilikler düzenlemeler yapmış; bu bağlamda Giresun’da benzer bir kararın alınıp alınmayacağı merak konusu olmuştur. Yerel bir gazete, bu konuda kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla Giresun Valisi Rami Bey ile bir röportaj gerçekleştirmiştir. Röportajda, komşu vilayetlerden Trabzon’da Meclis-i Umumi tarafından alınan kararın Giresun’da da uygulanıp uygulanmayacağı ve böyle bir düzenlemenin kadınlar tarafından benimsenip benimsenmeyeceği sorulmuştur. Vali Rami Bey, bu tür bir kararın alınmasının muhtemel olduğunu belirtmiş ve şöyle yanıt vermiştir:

“Giresun’da devlet emirlerine karşı saygısızlık edecek ne bir kadına, ne de eşlerini veya kızlarını takibata uğratacak bir babaya ya da eşe rastlanacağını düşünmüyorum. Ancak alınacak kararlar sağlam bir şekilde düşünüldükten sonra temellendirilirse, uygulamada kolaylık sağlanır; böylece hem reformlar hızlı bir şekilde hayata geçirilir hem de toplum tarafından daha kolay benimsenir. Bu nedenle, her alanda olduğu gibi bu toplumsal dönüşüm sürecinde de Giresun’un örnek bir şehir olmasını temenni ediyorum.” Mülakatın devamında Vali Rami Bey, şubat ayı başlarında toplanması planlanan mecliste, kadınların kamusal alandaki görünürlüğünü artırmaya yönelik somut bir adımın atılacağını belirtmiştir. Bu bağlamda, “muhterem azalar” tarafından yapılacak takrirle (önergeyle), peçelerin kaldırılmasının yalnızca dış görünüme ilişkin bir değişim olmadığını; aynı zamanda kadınların toplumdaki meşru ve eşit konumlarının tanınması anlamına geldiğini ifade etmiştir. Rami Bey’in sözleriyle, bu düzenlemenin kadınlara “tabii ve müntafi (gecikmiş) haklarını” iade edeceğini ve onların da erkeklerle eşit birer sosyal birey olduklarını göstereceğini vurgulamıştır. Ayrıca, söz konusu önerenin “asrın medeni prensiplerine tamamen aykırı” olarak tanımladığı geleneksel kıyafet anlayışına karşı bir duruş sergileyeceğini ve mecliste “alkışlarla kabul edileceği” beklentisini dile getirmiştir. Valiye yöneltilen bir diğer soru ise kamuoyunun bu değişikliği kolayca benimseyip benimseyemeyeceği üzerine olmuştur. Özellikle, kadınların sokağa çıkmakta zorluk çekeceği ve bunun ekonomik hayatta bir durgunluk yaratabileceği endişesi dile getirilmiştir. Bu bağlamda, alışveriş

faaliyetlerinde yaşanabilecek gerilemenin zaten mevcut olan iktisadi buhranı derinleştireceği öne sürülmüştür.

Vali Rami Bey bu soruya verdiği yanıtta, Karadeniz Bölgesi illeriyle birlikte Giresun halkının da Cumhuriyet hükümetinin yürüttüğü reformlara her zaman maddi ve manevi sadakatle bağlı kaldığını vurgulamıştır. Giresun'un münevver, çağdaş ve medeni halkının—kadınıyla erkeğiyle—devletin aldığı kararlara karşı duracak bir tutum içerisinde olacağını düşünmenin mümkün olmadığını ifade etmiştir. Giresun halkının, inkılapların gerekliliğini idrak edecek bir olgunluk ve bilinç düzeyine sahip olduğunu dile getirerek, toplumsal uyumun sağlanacağına olan güvenini yinelemiştir.

Kararın milli meclis tarafından alınmadığını niçin mahalli yönetimler tarafından alındığını soran gazeteciye Vali Bey; birçok vilayette zaten peçenin kalktığını bunun için merkezi bir karara gerek olmadığını ifade eder:

“Giresun kadınlığı çok samimi bir arzu ile kabul edeceğini ve kadınlarımızın nezahet ve terbiyelerinden dahi bunu bekliyoruz ki bu kanaatlerimizde aldanmadığımızı yakın bir ati bize her suretle ispat edecektir.”

Gazeteci son olarak Vali Bey'e meclis açıldığı zaman bu konuyu gündeme getirmeniz kati midir diye sorunca; “*Fikrimiz katidir. Bu azim ve irademizden bizi hiç kimse alıkoyamaz.*” der.¹³⁵

Vali Rami Bey Dönemi'nde Giresun'da sanat ve eğlence anlamında düzenlenen etkinlikler artarak devam etti. Özellikle bu dönemde Türk milletinin erdemlerinin, ideallerinin tanıtılıp benimsetilmesinde tiyatro önemli bir araç olmuştur.

1914 yılında kurulan, 1926 yılında Çifte Keramet komedisiyle Giresun'da perdelerini açan Dârü'l-bedâyi tiyatrosu, Giresun'da sırasıyla “Çam Sakızı”, “Kır Çiçeği”, “Tunus Gediği”, “Cehennem” ve “Kör Düğüm” adlı tiyatro eserlerini sahnelemiştir. Aynı dönemde Giresun'un kültürel yaşamına katkı sunan Hilal Kulübünde “Bekir'in Rüyası”, “Fırtınadan Sonra”, “Sönen Kandiller”, “Hisse-i Şayia”, “Kanlı Akşam”, “Arapça Değil mi Uydur Uydur Söyle”, “Mazide Gazetecilik” gibi oyunlar sergilenmiştir.¹³⁶

¹³⁵ Elmas, a.g.m., s. 206-207.

¹³⁶ Abdullah Şengül, Giresun'un Sosyal Hayatında Tiyatro, <https://www.catak.info/yazdir.asp?ID=81>, (Erişim tarihi: 28/05/2024),

1927 yılı içerisindeki düzenlenen kültürel faaliyetlerde Türk Ocağı'nın da aktif rol aldığını görmekteyiz. Yeşilgireson gazetesinin, 22 Aralık 1927 tarihli sayısında tiyatro etkinliği düzenlemekteki amaçları hakkında şu ifadeler yer verilmiştir:

“Türk Ocağı, yeni yıl için belirlediği hedefler doğrultusunda toplumsal, kültürel ve estetik alanlarda halkın bilinç ve duyarlılığını geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda gerçekleştirilen ilk etkinlik, halkın ortak değerlerini, vatan sevgisini ve estetik duygularını derinlemesine inceleyerek yüceltmeyi hedeflemektedir. Ocak, toplumsal yaşamı mümkün olduğunca tekdüzelikten uzaklaştırmayı ve daha canlı, daha anlamlı bir kültürel atmosfer oluşturmayı arzu etmektedir. İzlenecek yolun halktan gelecek ilgi ve destekle şekilleneceği, bu ilginin ise çalışmalarda süreklilik ve kararlılık sağlayacağı vurgulanmaktadır. Türk Ocağı, yalnızca sözle değil, somut eylemlerle de varlığını ortaya koymayı ilke edinmiş; faaliyetlerinin temel gücünü ise doğrudan doğruya milletten almaktadır. Millî hedeflere ulaşabilmek için çağın sunduğu imkân ve yolların ötesine geçme kararlılığı açıkça dile getirilmiştir.”¹³⁷

1927 yılında Hilal Spor Kulübünde 14. müsamere temsil edilmiş, ardından Giresun'da ilk balo, Vali Rami Bey'in himayeleriyle Hilal Kulübü salonunda Himâye-i Etfal Cemiyeti yararına verilmiştir. Daha sonraki yıllarda birçok kez yapılan balolarda her türlü eğlencenin yapıldığı görüşmüştür.¹³⁸

1928 yılında da bayram günlerinde, Türk Ocağı ve Hilâl Kulübü'nde çeşitli etkinlikler yapılmıştır. Yine bu dönemde üç perdelik *Ceza Kanunu ve Süt Kardeşler* isimli vodvilinin temsil edildi. Bunların dışında etkinliklerde İstiklal Marşı okunduğunu saz çalındığını, şiir dinletisi, fasıllar, keman ve klasik müzik dinletisi yapıldığı görülmektedir.¹³⁹

Cumhuriyetle beraber Giresun'da kadınların günlük yaşamda etkinliği artmıştır. 1929 yılında Ziraat Bankasında ilk defa bir kadın işe başladı. Günlük yaşamda kadınların kıyafetinde de değişiklikler oldu. Bayan öğretmenlerle bürokrat ailelerin eşlerinin başlarının açık olduğu etek ve ceket giydikleri gözlenmiştir.¹⁴⁰

Giresun Valisi Mehmet Rami başkanlığında milletvekilleri ve belediye reisinden oluşan Giresun heyeti Mustafa Kemal Atatürk'ü Ankara'da ziyaret etti. 28 Mart 1926 tarihinde Büyük Millet Meclisini ziyaret eden heyet Meclis Başkanı Kazım Paşa tarafından da kabul edildi. Ardından Reisi Cumhur Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü

¹³⁷ *Yeşil Gireson*, 22 Kanun-i evvel/Aralık 1927. s. 1.

¹³⁸ Sadık Sarısan, *Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun*, İstanbul, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları, 1999, s.71.

¹³⁹ Sarısan, a.g.e, s.71.

¹⁴⁰ Sadık Sarısan, *Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun*, İstanbul, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları, 1999, s. 192.

ziyaret eden heyet, Giresun halkının hediyesi olan özel olarak yapılmış kılıcı Mustafa Kemal Atatürk'e hediye ettiler. Sohbet sırasında Osman Ağa'dan konu açılmış, Atatürk, Belediye Başkanı Hasan Bey'e dönerek; "Osman Ağa'nın çarşı içerisinde bir yere altından heykeli dikilse azdır" demiş ve gözleri dolu dolu olmuştur.¹⁴¹

Bu ziyaret 23 Mart 1926 tarihli Hâkimiyeti Milliye gazetesinde şu şekilde yer almıştır:

"Dün Şehrimize Gelmiş Olan Giresun Valisi ve Mahalli Mümassilleri Büyük Millet Meclisi Önünde Büyük Reisi Cumhurbaşkuza Giresun halkının tanzimat ve merbutiyetini arz ve bir hatıra olmak üzere yaptırılan murassa kılıcı takdim etmek maksadıyla Giresun valisi Rami Bey'in riyaseti altında mahalle mümessillerinden mürekkep bir heyet dün şehrimize gelmiştir."¹⁴²

Vali Rami Bey Dönemi'nde şehrin modern bir yapıya kavuşturulması için belediye tarafından yollar genişletilip kaldırım yapıldı. 30 Mayıs 1927 tarihinde Fındık Borsası kuruldu. Şehre elektrik getirilerek direkler dikildi ve teller çekildi. İnsanlar dükkânlarına ve evlerine elektrik çekmeye başladılar.¹⁴³

Uzun yıllar Giresun'da valilik yapan Mehmet Rami Gökçe ile alakalı 24 Ağustos 1933 tarihli Yeşilgireson gazetesinde bir eleştiri de görmekteyiz. "Dünün Kötü İşleri" başlığı ile verilen haberde Vali Rami Bey, Gazi Paşa Mektebi yapımının pahalı ve kalitesiz olması nedeniyle eleştirilmektedir. Haberde "Eski Vali Rami Bey'in kulakları çınlasın" denilerek şu ifadelerle yer verilmiştir:

"Vali Rahmi Bey zamanında 25 bin liraya inşası ikmal edilen Gazipaşa Mektebinin çatıları çökmek üzere olduğundan bu sene talebinin devam edemeyeceği, binaenaleyh o büyük mektebin bu sene kapalı kalacağı anlaşılmıştır. Arsası hazır, temeli hazır, birinci katı hazır olduğu halde 25 bin liraya mal edilen Gazi Paşa ilk mektebi işte böylece yıkılmak üzeredir. Bu makaleyi eser diye ortaya koyan Vali Rahmi Bey'in kulakları çınlasın ve vicdanı sızlasın ne diyelim..."¹⁴⁴

3.1.3. Salih Cemal Gülen (13 Nisan 1932-14 Eylül 1934)

Cumhuriyet rejiminin halk tarafından benimsenmesinde ve imar faaliyetleri anlamında Giresun'da önemli hizmetlere imza atan Mehmet Rami Gökçe'den sonra yerine 13.04.1932 tarihinde Muğla valisi olan Salih Cemal Gülen atandı.¹⁴⁵

¹⁴¹ Cebeci, a.g.e., s.192-193.

¹⁴² Cebeci, a.g.e., s. 193-194; Şaban Özdemir tarafından Türkçeye çevrilen 23 Mart 1926 tarihli Hâkimiyeti Milliye Gazetesi.

¹⁴³ Cebeci, a.g.e., s.199.

¹⁴⁴ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/24-agustos-1933-sayi-306/> (Erişim tarihi: 20/01/2025).

¹⁴⁵ BCA, Bazı Valiler Arasında Yapılan Değişikler, Yer Bilgi: 27-26-13, Belge Tarihi: 13/04/1932.

Salih Cemal Gülen, 1890 yılında Erzincan'da doğmuş, 4. Ordu Karargâhı Başkâtiplerinden Yusuf Cemal Bey ile Hatice Hanım'ın oğludur. Temmuz 1910 tarihinde Mülkiye'den "iyi" derecede mezun olduktan sonra, aynı yıl, kendi isteğiyle ilk defa açılan İhtiyat Zabit Mektebine (Yedek Subay Okulu) girmiş ve askerlik hizmetini yedek subay olarak tamamlamıştır. 1 Ağustos 1911'de terhis olduktan sonra, 25 Ağustos 1911'de tayin edildiği İstanbul Vilayeti Maiyyet Memurluğunda stajını tamamlamıştır. 15 Haziran 1914 - 24 Eylül 1914 tarihleri arasında Ereğli Nahiyesi Müdürlüğünde görev yaptıktan sonra, kaymakamlık rütbesine terfi etmiştir. 27 Eylül 1914'te Lalapaşa, 11 Nisan 1918'de Mürefte, 15 Mart 1919'da Demirköy, 4 Temmuz 1919'da ise Lüleburgaz kazalarında kaymakamlık görevini ifa etmiştir. Lüleburgaz Kaymakamı Trakya-Paşaeli Cemiyeti ile iş birliği yaparak, bölgede Millî Mücadele Teşkilatı'nı kurmuş, Yunanlıların Trakya'yı tamamen işgal etmelerinin ardından gizlice Anadolu'ya kaçmıştır. 20 Ekim 1920'de Boyabat Kaymakamlığına tayin edilmiş, daha sonra sırasıyla 2 Şubat 1922'de Bafra, 27 Kasım 1923'te Uşak kazası kaymakamlıklarına atanmıştır. Uşak Kaymakamı iken, gösterdiği ehliyet ve başarı neticesinde, Valilik makamına yükseltilmiştir. 19 Mart 1924'te Niğde, 21 Kasım 1928'de Muğla, 21 Mayıs 1932'de Giresun, 30 Eylül 1934'te Bolu ve 30 Ağustos 1936'da Maraş Valiliğine atanmıştır. Maraş Valisi olarak görev yaparken, yakalandığı hastalıktan kurtulamayarak 21 Şubat 1937'de vefat etmiştir. Salih Cemal Gülen, 1915 yılında evlenmiş ve küçük yaşta bir oğlu vefat etmiştir. İki kız evladı bulunmaktadır. Ayrıca, Fransızca, Arapça ve Arnavutça dillerine iyi derecede hâkimdir.¹⁴⁶

Salih Cemal Gülen'in Giresun'a gelişi dönemin gazetelerine yansımış ve beklentinin yüksek olduğu belirtilmiştir.

26 Mayıs 1932 tarihli Yeşilgiresun gazetesinde Cemal Gülen'in Giresun'a gelişi "Valimiz Geldiler" başlığı ile şu şekilde verilmiştir:

"Yeni valimiz Salih Cemal Bey cumartesi günü limanımıza gelen seyrisefain vapuru ile teşrif etmişler, pazar günü vilayet makamına gelerek vilayet umuru ile meşgul olmaya başlamışlardır. Valimizin teşriflerine dair hiçbir haber bulunmadığından kendileri istikbal edilememişler, ailesi efradı ile vapurdan çıkmışlar, bir otomobile binerek doğruca vali evine gitmişler, o gün hiçbir tarafa çıkmayıp istirahat edilmişlerdir. Valimize 'Hoş geldiniz' der çok himmetlere muhtaç olan vilayetimizde eserler bırakmasını dileriz."¹⁴⁷

¹⁴⁶ Çetinkaya, a.g.e., s. 2677.

¹⁴⁷ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/26-mayis-1932-sayi-244/>, (Erişim Tarihi: 20/01/2025).

Salih Cemal Gülen, Giresun'da görev yaptığı dönemde, önceki valiler gibi bulaşıcı hastalıklarla mücadeleye büyük bir önem vermiştir. 1932 yılında, Vilayet Sıhhat ve İçtimai Muavenet Dairesi tarafından yoksul hastaların tedavi edilmesi amacıyla kapsamlı bir sağlık programı başlatılmıştır. Bu programa göre, vilayet merkezinde cuma günleri, Sıhhat Dairesi, Belediye Hekimliği ve Memleket Hastanesinde vatandaşlara ücretsiz sağlık hizmeti sunulmuştur. Ayrıca, köylere ilaçlar ücretsiz olarak dağıtılmıştır. Program kapsamında, frengi tedavisi, frengi kan muayeneleri ve evlenme kontrolleri de yine ücretsiz bir şekilde yapılmıştır. Bu sağlık programı, Salih Cemal Gülen'in halk sağlığına verdiği önemin bir göstergesi olarak, bölgedeki sağlık hizmetlerine önemli bir katkı sağlamıştır. Bu dönemde oldukça yaygın görülen frengi hastalığı için ilçelerde de tedavi için şu önlemler alındı:

“Cumartesi ve pazar günleri Keşap ve Piraziz köylerine, pazartesi ve salı Giresun ve mahalle köyleri ile Yavuzkema köylerine, çarşamba ve Perşembe Bulancak ve Dereli köylerine tedavi için sağlık çalışanları gitti. Kazalarda hükümet hekimliklerinde resmi muayeneler frengi muayenesi ve zührevi hastalıkları muayenesi ile serumlar parasız yapıldı.”¹⁴⁸

28 Kasım 1932'de Salih Cemal Gülen başkanlığında toplanan Vilayet Umumi Hıfzısıhha Meclisinde ilin sağlık durumu ile ilgili şu kararlar alındı:

1-Zührevi hastalığı olanların bu hastalığı başkalarına bulaştırmamaları için ayrı bir yerde tedavi edilmeleri, bunların fuhuş yapmaktan menedilmeleri ve bu hastalıkla ilgili gençlere konferans verilmesi

2-Merkez ve Tirebolu hükümet hekimlerinin Prenses ve Espiye nahiyesinin civarındaki ufak bataklıkların kurutulması için köy kanununa uygun olarak derhal emir verilmesi

3-Yakacak yerine kullanan fındık kabuğunun zararların önlenmesi için önceden alınan tedbirlerin uygulanması ve fındık kabuğuna fiyat koyması için belediyeye yazılması

¹⁴⁸ Cebeci, a.g.e., s.131.

4- Mevcut ilk mekteplerde sağlıklı olmayan durumların düzeltilmesi ve öğrenciye temiz su içilmesini temin edecek tedbirler alınması¹⁴⁹

Yine bu dönemde findık memleketi olan Giresun'da fare sayısının artması insan sağlığı için tehlike arz ediyordu. Valilik talimatıyla oluşturulan Sağlık Kurulu farelere karşı ciddi bir mücadeleye girişti. Fırınlarda, bakkallarda, lokantalarda, findık kırım yerlerinde ve evlerde “fare kaparı” konulması zorunlu tutuldu. Belediye fareler için tuzak konulup konulmadığını denetledi. Ayrıca ölü fare getirenlere belediye tarafından para ödülü verildi. 1932 yılında Giresun'a ilk defa mezbaha yapıldı. Daha önce hayvanlar deniz kenarında açık alanda kesiliyor ve etler hiçbir hijyen önlemi alınmadan kasaplara dağıtılıyordu. Belediye etlerin sıhhi bir ortamda kasaplara taşınmasını sağladı.¹⁵⁰

Giresun'un en önemli gelir kaynağı olan findık üretimi, Salih Cemal Gülen zamanında en önemli sorunlardandı. Son yıllarda bahçe bakımsızlığı nedeniyle findık rekoltesinin düşmesi ve findığın para etmemesi nedeniyle Vali Cemal Gülen beyanname yayımlayarak köylüyü üretime ve findık bahçelerini bakıma davet etmiştir:

Valilik tarafından yayımlanan beyannamede şu ifadeler yer verilmiştir:

“Vilayetimizin can damarı findıklarımız birçok sebeple bakımsızlık yüzünden verim kabiliyetini azalttığı gibi yıldan yıla ehemmiyetini kaybetmek derecesine gelmiştir. Son yıllar içinde mahsulün azalması ile fiyatların da düşmesi halkımızda birtakım mahrumiyetlere yol açmıştır. Halkımızın findık bahçelerine çoluk çocuk dağılıp, artık dört elle sarılmak zamanı gelmiştir. Bu hususta ahaliye rehberlik etmek üzere bir mücadele heyeti bahçelerin imar mücadelesi sürecine başlamıştır. Vilayet, başlanan bu mücadele işini her şeye tercihen takip etmeye ve peşini bırakmamaya azmetmiştir. Kaymakamlar, nahiye müdürleri, heyeti ihtiyariler ve köy bekçileri mücadele heyetine bilfiil yardım edecektir. Vilayetin bütün findık mıntıkasına mücadele talimatı ve cetveleler gönderilmiştir. Talimat halkın yapabileceği kolay işleri emretmektir. Bunların derhal köylere tevzi ve bahçe sahipleri ile marabacıların bahçelere sevk olunmaları matluptur. Bu imar mücadelesinde tembelliği görülenler şiddetle cezaya çarptıracaktır.”¹⁵¹

Findık bahçelerinde harman sorunu da sık sık gündeme gelmiştir. Bahçelerde findığı kurutmak için harman olmadığından, köylü topladığı findığı evinin bir odasına veya ambar tarzı yerlere dolduruyordu. Üst üste günlerce kalan findık hava almadığı ve kurumadığı için çürüyordu. Köylü valilikten findık mahsulünü korumak ve ıslah etmek

¹⁴⁹ Cebeci, a.g.e., s.131-132.

¹⁵⁰ Cebeci, a.g.e. s.226.

¹⁵¹ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/1-aralik-1932-sayi-269/>, (Erişim Tarihi: 21/01/2025).

için bahçelerde harman açtırılmasını istiyordu. Yeşilgireson gazetesinde köylünün bu isteği şöyle dile getirilmiştir:

“Ayrıldığı vilayette (iyi Vali) ünvanını kazanan, iyi işler gören, iyi çalışan, iyi eserler bırakan sevimli valimiz Salih Cemal Beyefendi'den temennimiz budur. Bu sene her köyde birer harman yeri vücuda getirilmesi hususunda kati tedbirler alınmasını derpiş buyursunlar.”¹⁵²

Vali Cemal Gülen de halkın çağrısına kulak vermiş ve hızlıca çalışmalara başlamıştır. Köylerde harman yeri açılması konusunda memurlar görevlendirilmiş ve muhtarlar uyarılmıştır. 16 Haziran 1932 tarihli Yeşilgireson gazetesinde bu gelişme şu şekilde yer almıştır:

“Fındık kurutmak için harman yeri olmayan bahçelerde harman açılmasını temin için kazalara ve nahiyelere şiddetli ve kati emirler verilmiştir. Merkez köylerine gönderilen ziraat memuru Hüsnü ve Ticaret Odası Başkâtibi Osman beyler muhtelif mıntikalarda faaliyetlerine devam etmektedirler. Cezri tedbirler alınarak köylüye harman yeri açılmasını bildirilmekte ve köy ihtiyar heyetleri ikaz edilmektedir. Valimizin bu hususa atfettikleri ehemmiyet cidden şükranla karşılanmıştır. Fındık mahsulümüzün ıslahına ilk kademe olan bu harman işlerine ne kadar ehemmiyet verilirse yeridir.”¹⁵³

Vali Cemal Gülen zaman zaman verilen emirlere uyulup uyulmadığını kontrol etmek için pazara gitmiş, köylünün getirdiği fındıkları incelemiştir. 25 Eylül 1932 sayılı Yeşilgireson gazetesinde “Vali Beyin Teşrifleri” başlıklı haberde, şu bilgilere yer verilmiştir:

“Muhterem valimiz Salih Cemal Beyefendi nahiyelere giderek muhtelif işlere dair tefrişatta bulunarak, nahiye müdürlerine direktifler vermiştir. Valimiz bu arada pazara gelen fındık mahsulü ile de meşgul olmuşlar, köylünün temiz ve güzel mal getirdiklerini görerek memnun olmuşlardır. Yalnız Espiye nahiyesine gelen fındıklar hem karışık hem bozulmuş bir halde olduklarını haber almışlar, mahalline lazım gelen emirleri verdiklerini söylemiştir.”¹⁵⁴

Giresun'da şehrin modernleşmesi adına önemli çalışmalar yapıldı. Halkın içtiği suların kalitesinin sağlık şartlarına uygun olup olmadığı bilinmiyordu. Belediye suların kimyevi ve bakteriyolojik tahlillerini yapmak üzere İstanbul'a numune gönderdi. Yine bu dönemde kente gelen su yolları çoğaltıldı. Şehrin muhtelif yerlerine depo yapıldı. Yine bu dönemde ilk çocuk parkı Çınarlar Mahallesi'nde yapıldı. Cumhuriyetin onuncu yıl kutlamaları için yeterli alan olmaması nedeniyle ve Osman Ağa Meydanı'nın küçük olmasından dolayı etrafta bulunan alanlar istimlak edilerek meydan genişletildi.

¹⁵² <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/2-haziran-1932-sayi-245/>, (Erişim tarihi: 21/01/2025).

¹⁵³ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/16-haziran-1932-sayi-247/> (Erişim Tarihi: 21/01/2024).

¹⁵⁴ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/29-eylul-1932-sayi-261/> (Erişim tarihi: 21/01/2025).

Giresun'un ticaret ve liman şehri olması dolayısıyla iskelenin yetersiz olmasından dolayı Salih Cemal Gülen, Giresun iskelesinin büyütülmesi için projeler hazırlattı.¹⁵⁵

İlk defa çağdaş anlayışa göre kenti planlı bir şekilde geliştirmek için Giresun'un imar planı yapıldı. Ankara'da Harita Umum Müdürlüğü ve Dâhiliye Vekaleti İmar Müdüriyetince tasdik edilen imar üzerinden şehir planlaması yapıldı. Şehrin caddeleri parke taşıyla döşendi, yol düzeltme ve genişleme çalışmaları devam etti. Elektriği olmayan mahallere direkler dikilerek aydınlatma çalışmaları yapıldı.¹⁵⁶

1932-1934 yıllarında eğitim alanında da önemli hizmetler hayata geçirildi. 1933-1934 tarihlerinde Giresun'da bulunan ilk ve orta mektepteki okul öğretmen ve öğrenci sayıları da artmıştır. Köy çocuklarının tam teşekküllü okuyabilmesi için yatılı köy mekteplerine ihtiyaç duyulmuştur. Bu amaçla Türkiye'nin her yerinde köy mektepleri açılmaya başlanmıştır. Her vilayet kendi sınırları içinde yatılı bölge okulları oluşturacak ve köy çocukları buralara gelerek eğitim görecekti. Bu amaçla Giresun'un birçok köyünde yatılı köy mektepleri açıldı. 1933 yılında Bulancak ve Keşap, Şıhlı, Espiye, Dereli nahiyeleri Yavuzkema1, Piraziz, Görele, Tirebolu yatılı köy mektepleri açıldı.¹⁵⁷

Salih Cemal Gülen döneminde ulaşım alanında da önemi hizmetler yapılmıştır. Bu dönemde Giresun-Bulancak arasındaki bozulan yollar onarıldı, Batlama Köprüsü tamir edildi. 1932 yılında yapımına başlanan Torul-Kürtün-Harşı1-Tirebolu yolu tamamlandı. Köy Kanunu gereğince köylere açılan yol miktarı artarak devam etti.¹⁵⁸

Milli bayramlar, Türkiye'de Milli Mücadele Dönemi günlerinin birer övünç kaynağıdır. Zira ulus devletin inşası sürecinde milli bayramların kutlanması çok önem arz etmekteydi. Tüm Türkiye'de olduğu gibi Cumhuriyetin ilk yıllarında Giresun'da da kutlamalara büyük önem verilmiştir. Giresun Valisi Salih Cemal Gülen döneminde, bayram coşkusunun daha fazla hissedilmesi amacıyla, 30 Ağustos Zafer Bayramı'ndan üç gün önce sokaklar bayraklarla donatılmıştır. Ayrıca, Türk donanmasının limana geleceğı duyurulmuş ve bu etkinlik halk arasında büyük bir heyecan yaratmıştır. Salih Cemal Gülen'in yönetimindeki bu tür organizasyonlar, bayramların sadece resmi

¹⁵⁵ Cebeci, a.g.e., s. 125.

¹⁵⁶ Ünsal Bekdemir, Giresun'da Kentsel Planlamadan Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri, 2016, Ankara, s.15.

¹⁵⁷ Ahmet Gürsoy, Tek Parti Döneminde Giresun'da Eğitim, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Erzurum, 2020, s.98.

¹⁵⁸ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/3-mayis-1934-sayi-335/>, (Erişim Tarihi: 21.01.2025).

kutlamalarla sınırlı kalmayıp, halkın katılımıyla coşkulu bir şekilde geçirilmesine olanak sağlamıştır. Valilik tarafında ilan edilen 30 Ağustos 1932'deki Zafer Bayramı'na ait program şöyledir:

“1- Giresun merkez komutanı 30 Ağustos 1932 Salı günü saat 9.00'da Kışla'da garnizondaki teknil zabıtların ziyaretlerini kabul edecektir.

2-Saat 9.30'da sırasıyla mebuslar, vilayet, belediye, diğır teşekküller ve müesseselerle halkın ordu namına vaki olacak ihtiyari tebrikleri kabul edecektir.

3- Saat 9.30'da Alay, Jandarma Mektebi, polis, zabıt jandarma ve mektepler Kışla Meydanı'nda içtima edeceklerdir.

4- Saat 10:00'da mevki kumandanı tarafından hazır bulunan zevat ile birlikte Kışla Meydanı'nda içtima etmiş bulunan efradın bayramı tebrik edilecek ve bunu müteakiben Tayyare Cemiyeti tarafından tayyareye ait bir nutuk ve garnizonun en kıdemsiz bir zabıtı ve mevki kumandanının tarafından İstiklal Savaşı'nın tarihçesi ve milli zaferin timsali hakkında birer nutuk söylenecektir.

5- Nutuklardan sonra istiklal madalyası talik merasimini ve bu merasimi müteakip mevcut kıtat ve mektepler tarafından bir geçit resmi yapılarak merasime nihayet verilecektir.

6- Öğleden sonra kışlada eğlenceler tertibat edilecek, akşam saat 20:00'da asker ve halk tarafından kışladan başlayarak yeni yol, Çınarlar Meydanı, Kale etrafı hükümet Belediye meydanı yolunu takip etmek üzere bir fener alayı yapılacaktır.

7- Zafer Bayramı günü aynı zamanda Tayyare Bayramı'dır. Tayyare Cemiyeti tarafından kayık, Çapar, yağlı direk ve yüzme yarışları yapılacak ve gece bir balo verilecektir.¹⁵⁹

1932 yılında 30 Ağustos Zafer Bayramı coşkuyla kutlanmış, halkın da katılımı oldukça yüksek olmuştur. 8 Eylül 1932 tarihli Yeşil Giresun gazetesinde “30 Ağustos Zafer Bayramı Nasıl Geçti” başlıklı haberde bayramın nasıl geçtiği şu şekilde anlatılmıştır:

“Daha 29 Ağustos'tan itibaren şehir şanlı bayraklarımızla donatılmıştı. Kahraman ordumuzun kahraman donanması o gün öğleden sonra limanımızı

¹⁵⁹ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/25-agustos-1932-sayi-257/> (Erişim Tarihi: 22/01/2025).

süslemiş, şenlendirmiş bulunuyordu. Kahraman Yavuz'umuz başta olduğu halde Hamidiye, Mecidiye, Peyk ve Berk zırhlı ve torpidolarımız o gece projektör ziyaları altında zarif şehrimize hayat ve meserret ziyaları açmışlardır. Genç ve papatya bahriyeliler şehrimizin sokaklarında seyrine doyulmaz birer süs gibi dolaşmışlardır. 30 Ağustos Türk'ün bu büyük günü büyük coşkunlukla kutlandı. Donanma bandosunun iştirakleri ile heyecanlı resmi geçit yapıldı. Öğleden sonra deniz eğlenceleri ve yüzme yarışmaları yapıldı. Donanma kumandanı şerefine halk evinde belediyemiz tarafından 50 kişilik ziyafet verildi. O gece Teyyare Cemiyeti tarafından millet bahçesinde verilen baloda bahriyeli misafirlerimiz izaz edildiler. Giresun'un coşkun halkı kadın erkek 2 gün 2 gece doya doya gemilerimizi gezdiler. Çoban armağanı çam sakızıdır kabilinden Yavuz'un salonuna bir de piyano hediye ettiler.”¹⁶⁰

Cumhuriyet Dönemi'nde ülkenin sosyal ve kültürel anlamda kalkınmasında ve cumhuriyet ideolojisinin geniş kitlelere yayılmasında önemli bir işlevi yerine getiren halkevlerinin Giresun'da açılması dönemin valisi Cemal Gülen zamanında olmuştur. 24 Haziran 1932'de açılan halkevi tüm Türkiye'de olduğu gibi Giresun'da Cumhuriyet ideolojisinin yayılmasında, halkın eğitilmesinde, bilinçlenmesinde büyük rol oynamıştır. Halk evleri tarafından birçok etkinlik düzenlenmiş ve köylere kadar bu etkinlikler götürülmüştür. Bu dönemde de Giresun'da birçok balo, konferans, tiyatro, musiki dinletisi gibi etkinlikler yapıldı.¹⁶¹

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte kadınların modern yaşamda yerini alması önemliydi. Vali Salih Cemal Gülen de topluma örnek olma adına düzenlenen birçok etkinliğe eşi ile katıldı. 29 Eylül 1932 tarihli Yeşilgireson gazetesinde “Halkevi Geceleri” başlıklı haberde bunu görmekteyiz:

“Halk evimizde dördüncü konferans Sıhhiye Müdürü Ahmet Haşim Bey tarafından verilmiştir. Konferans sonunda güzel sanatlar şubesi tarafından konser verilmiştir. Bu konferans ve konseri dinlemek üzere valimiz Cemal Gülen Beyefendi muhterem refikaları hanımefendi ile birlikte Halkevine teşrif etmişlerdir.”¹⁶²

29 Ekim 1932 tarihinde Cumhuriyet Bayramı'nda konuşma yapan Vali Cemal Gülen, cumhuriyetin faziletlerinden bahsederek, halktan cumhuriyetin faziletlerinin benimsemesini istemiştir. 3 Kasım 1932 tarihli Yeşilgireson gazetesinde “Vali Beyin Nutukları” başlıklı haberde Cemal Gülen şöyle demiştir:

“Hanımlar... Efendiler... Askeri zaferle milli istiklale kavuşan büyük Türk milleti inkılap ve tekamüller ile de siyasi idaresine, cumhuriyete kavuşmuştur. Dünyanın en güzel toprakları olan yurdumuzda feyiz, saadet ve refah getiren

¹⁶⁰ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/8-eylul-1932-sayi-258/> (Erişim Tarihi: 23/01/2025).

¹⁶¹ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/30-haziran-1932-sayi-249/>, (Erişim Tarihi: 22/01/2025).

¹⁶² <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/29-eylul-1932-sayi-261/> (Erişim Tarihi: 23/01/2025).

tarihimizin en hayırlı bir dönüm noktası olan bu mesut günü, sevinçle kutlamak, tesis etmek için bir arada bulunuyoruz. Cumhuriyet idaresi, tam 9 sene evvel bugün Türk'ün büyük evladının asıl en büyük yaratıcı ve kurtarıcısının işaretiyle ve bütün milletin bütün yurttaşların candan gelen istekleriyle Türk vatanında, Türk yurdunda bugün kurulmuştu. Bugün ne kadar sevinsek bugünü ne kadar takdis etsek azdır. Bugünün büyüklüğünü bize verdiği vereceği feyizlerin ve nimetlerin azametini iyice anlamak için güne bakmak kâfidir. Efendiler cumhuriyet zannedildiği kadar kolay ve çabuk kazanılmamıştır. Bilakis çok çetin ve felaketli günlerden bir gün acı derslerden sonra erişilmiştir. Milletin hakiki isteklerine ve menfaatlerine aykırı, milletin ufak bir akaliyetinin bile arzusunu taşımayan imparatorluk padişahlık iradesinin çok feci neticelerini hepimiz biliriz. O kör, sakat, hutbin idarenin felaketlerini eylemlerini biliriz.”¹⁶³

1932 yılına kadar Cumhuriyet idaresinin Giresun'da yaptığı hizmetler 27 Ekim 1932 tarihli Yeşilgireson gazetesinde şu şekilde haberleştirilmiştir:

“Cumhuriyetin 10 senesi içinde Giresun'umuzun imar ve terakki yollarında attığı adımlar el ile tutulacak kadar çoktur. Vilayetimizin nahiyelerine, köylerine kadar ancak bu devirde yollar açarak otomobillerle gitmeye başladık. Şehrimizin elektrikle ışmasına Cumhuriyet devrinde kavuştuk. En ücra köylerimize bile mektepler açarak binalar yaptırmaya Cumhuriyet zamanında muvaffak olabildik. Dünkü şeamet günlerine mukabil her iyilik ve güzelliğe Cumhuriyet devrinde ulaşabildik. En nihayetinde dünya yüzünde yaşayan milletler kuvvet ve kudretimizi ancak Cumhuriyetle idare edilirken anladılar”¹⁶⁴

Vali Cemal Gülen sık sık ilçe ve köy ziyaretleri de yapmış, yapılan hizmetleri takip etmiş, halk ile iç içe olmaya önem vermiştir. Halkevinin köylerde yaptığı sosyal ve kültürel faaliyetlere de destek veren Cemal Gülen, medeni bir dünya inşa etmek için köylünün mutlaka eğitilmesi gerektiğini düşünüyordu. Şehirde yaşayan okumuş kişilere de köylünün eğitimi için seferber olma çağrısında bulundu.¹⁶⁵

1933 tarihli Giresun Halkevi yayın organı olan Aksu dergisinde “Halkçılık, Köycülük” başlıklı yazı kaleme alan Vali Gülen, şu ifadeleri kullanmıştır:

“Halk terbiyesi evvela köy terbiyesidir. Köylerden başlayarak şehre ineceğiz. Yani şehirleri köylere götürmek zorundayız. Köylerimizde yapılacak olan kültür seferberliğinde diğer mücadelelerde olduğu gibi muvaffak olacağız. Büyük inkılabımızın ve o büyük inkılabı yaratan dâhinin bize öğrettiği hakikatlerden biri de istenildikten sonra memlekete faydalı olabilecek bir işi yapmaya engel yoktur. Son on senede Cumhuriyet idaremizin yaptığı büyük eserler bunun en iyi misalidir. Biz bu eserleri halka tanıtmak mecburiyetindeyiz. Bu bir memleket borcudur. Gençler! Sizi köy terbiyesi içinde seferber görmek istiyoruz. Büyük Gazi'nin çocuklarında o kudret vardır.”¹⁶⁶

¹⁶³ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/3-kasim-1932-sayi-265/> , (Erişim Tarihi: 25/01/2025).

¹⁶⁴ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/27-ekim-1932-sayi-264/>, (Erişim Tarihi: 25/01/2025).

¹⁶⁵ Aksu Dergisi, Cilt 1, Sayı.1, 1933, s. 3-4.

¹⁶⁶ Aksu Dergisi, Cilt 1, Sayı.1, 1933, s. 4-5.

Vali Cemal Gülen Şebinkarahisar ilçesine yaptığı gezi sırasında Cumhuriyet Dönemi ile toplumdaki değişimi gözlemleme imkânı bulmuştur. Vali Cemal Bey'in gezisi Aksu dergisinin 4. sayısında şöyle anlatılmıştır. Yeşilgireson gazetesi sahibi Nuri Ahmet'in seyahat hatıraları notuyla paylaşılan yazıda "Seni Ondan Dinledim" başlıklı yazıda Vali Cemal Gülen ile bir köylü arasında şöyle bir diyalog geçer:

"Vali Şebinkarahisar, Alucra gezileri yaparken bir kahvede yaşlı bir ihtiyara denk gelir.

Köylü vatandaş Salih Cemal Bey'in vali olduğunu bilmez.

Vali Cemal Gülen, 80 yaşındaki ihtiyara sorar:

-Eski devirler mi iyi, yoksa şimdiki zaman mı?

İhtiyar derin bir iç çekerek;

"Bundan iyi yaşamak mı olur. Kapılarımızı açık bıraksak yine de bir şey olmuyor. Vergilerimiz de azaldı. Hükümet bizden ağnam vergisinden başka para almıyor. Ah o aşar zamanları... Ne günlerdi o günler... Mültezimlerin elinde oyuncak ve uşak oluyor onların birisi ile başa çıkamıyor, bizi iliklerimize kadar emiyorlardı. Ne haraçlar vermiyorduk. Şimdi bunların hiçbirisi yok. Bu hükümetten nasıl memnun olmayalım. Bizi kurtaran, bizi efendi gibi yaşatan Mustafa Kemal'i nasıl sevmeyelim.¹⁶⁷

Vali Cemal Gülen Dönemi'nde gündemde olan en önemli konulardan biri de "Türkçe ezan" konusudur. Dönemin gazetelerinde ezanın Türkçe okunmaması zaman zaman eleştiri konusu olmuş, fakat Valiliğin direkt bir müdahalesi olmamıştır. Giresun'a yeni atanan müftü Hacı Ali Sami Efendi, Ezanın Türkçe okutulması için halkevine gidip konferanslar da vermiştir.

Giresun Halkevi'nden, Cumhuriyet Halk Fırkasına çekilen telgrafta Giresun Müftüsü Hacı Ali Sami Efendi'nin halkevinde yaptığı konferansın iyi tesirler yarattığı vurgulanmıştır. Bu haber Yeşilgireson gazetesinde şöyle yer almıştır:

"Halkevinde Müftü Ali Sami Bey tarafından ezan ve kamet hakkında bir konferans verilmiş, öz dilimizle ezan ve kametin yad dillerle ezan ve kametten çok iyi olduğu ve ezanın esası Müslümanları camiye çağırmaktan ibaret bulunduğu göre sözlerin Arapçasına uymayacak şekilde değiştirilmesine bile mahsur olmadığı anlatılmış. Bu arada daha çok ilmi meselelere temas edilmiştir. Asırlardan beri hurafeler içinde gülünç bir şekil alan dinde aslen beşerin refah ve saadetinden başka bir nokta gözetilmediğini, Müslümanlığın iyi yaşamak dini olduğunu

¹⁶⁷ Aksu Dergisi, Cilt 1, Sayı.4, 1933, s. 4-5.

söyleyen Ali Sami Bey tekrar tekrar alkışlanmıştır. Bursa'da bazı zavallıların bilgisizlik yüzünden ihlas ettikleri Türkçe ezan aleyhtarlığı meselesini burada halk hayret ve nefretle karşılamıştır. Halkımız Kur'an'ın da Türkçe okutulması arzusundadır.”¹⁶⁸

Yine Vali Cemal Gülen zamanında milli bayramlardan olan 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı coşkuyla kutlandı. Bütün şehir bayraklarla donatıldı. Kutlamalarda çocuklar tarafından şiirler okunmuş, canlı müzik dinletisi yapılmıştır. Çocuk oyunları eşliğinde çocuklar sevindirilmiş ve çocuk balosu düzenlenmiştir. Milli Eğitim Müdürlüğü, belediye ve halkevi ortak bir program hazırlamış, bu mihvalde sokakta çarşıda kahvehanelerde 23 Nisan'ı anlatan konuşmalar yapılmıştır. Çocuk bahçesinin açılışı yapıldı. Çocuk vali ve çocuk reisler bir günlüğüne idarenin başına getirildi. Yine program çerçevesinde futbol müsabakaları düzenlendi.¹⁶⁹

Cumhuriyet'in onuncu yılı olması münasebetiyle Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına ayrı bir önem verildi. Milli Mücadele'den sonra bin bir zorluklarla kurulan Cumhuriyet, Türkiye'de Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde büyük gelişim göstererek 10 yılda önemli bir noktaya geldi. Devlet ve millet için bu önemli günün kutlamalarının öncekilerden ihtişamlı olması için özel bir çaba gösterildi. Merkezden valiliklere ve köylere kadar komiteler kurulup ilgili yerlere talimatnameler gönderilerek koordineli bir kutlama programı hazırlandı. Rejim ile halkın kaynaşmasını sağlamak için gerçekleştirilen kutlamalara, Tek Parti iktidarı ayrı bir önem vermekteydi. Bu doğrultuda bu önemli bayramın programlı ve şanına yakışır şekilde kutlanmasına azami gayret gösterildi.¹⁷⁰

11 Haziran 1933 tarihinde 2305 numaralı “Cumhuriyet İlanının Onuncu Yıl Dönümü Kutlama Kanunu” çıkarılmıştır. Bu kanuna göre: Cumhuriyet'in ilanının onuncu yıl dönümü üç gün kutlanacaktı. Yine bu üç gün resmi daireler tatil, özel daireler, müesseseler ve ticaret evleri hakkında hafta tatili kanunu tatbik olunacaktı. Kutlama programıyla meşgul olmak üzere Ankara'da Başbakanlığa bağlı olan bir yüksek komisyon ile vilayetlerde yine bu işle meşgul olacak komite ve heyetler teşkil edilecekti. Cumhuriyet Bayramı'nın 10. yıl kutlama merasimi programı şöyleydi:

¹⁶⁸ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/16-subat-1933-sayi-279/> (Erişim tarihi:25/01/2025).

¹⁶⁹ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/27-nisan-1933-sayi-289/>, (Erişim tarihi: 19/01/2025).

¹⁷⁰ Saniye Vatandaş, Türkiye’de Cumhuriyet’in 10. Yılı Kutlamaları, Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 2024, s. 5-6.

“29, 30 ve 31 Ekim 1933 günlerinde ülkenin bütün şehir, kasaba ve köylerinde; karada, denizde ve havada gece ve gündüz bütün halkın ilgisini çekecek bir coşkunlukla kutlanması, yine ülke dışında Türk elçi ve konsolosluklarında da bu bayramın büyük merasimle kutlanması isteniyordu. Bayram gün ve gecelerinde şehir ve kasabalarda bütün resmi daireler, belediye ve özel idare binaları, Cumhuriyet Halk Fırkası Merkezleri ve Ocakları, Halkevleri, resmi ve özel okullar, müessese ve ticarethaneler, ev ve dükkânlar, vapurlar, limanlar, meydanlar, caddeler, nakil vasıtaları, spor kulüpleri; bayraklarla, defne yapraklarıyla, yeşilliklerle, kırmızı beyaz kurdelelerle, elektrikle, fenerlerle süslenecekti. Kuleler, minareler üç gece donanacak ve inkılabın kısa sözleriyle mahyalar kurulacaktı. Bu süsleme işinde ayrı talimatla verilen yazı ile resim levhalarına ve inkılabın kısa sözlerinin yazılacağı uzun bez levhalara itinalı yerler verilecekti. Büyük levha, resimler ve caddeler üzerine yapılmış olan grafiklerle her yer işlenilmiş olacaktı.”¹⁷¹

3 Ağustos 1933'te ilk toplantısını yapan komita, ara ara yapılan hazırlıkları gözden geçirmiştir. 14 Eylül 1933 tarihli Yeşilgireson gazetesinde “Cumhuriyetin 10. Yılına Kutlama Komitesi” başlıklı haberde yapılan hazırlıkları şu şekilde yer almıştır:

“Cumhuriyetin 10 yıl dönümü tarihi olan 29 Ekim yaklaşıyor. Bu aziz günü emsalsiz bir suretle kutlamak üzere vilayetimizde hummalı hazırlıklara devam edilmektedir. Pazartesi günü valimiz riyasetinde toplanan yüksek komita şimdiye kadar yapılan hazırlıkları tetkik etmiş, yapılacak işler hakkında yeni kararlar vermişlerdir. Şimdiye kadar 10.000 ampul ve bir o kadar da bayrak siparişi verilmiştir.”¹⁷²

Cumhuriyetin 10 yıldönümü Türkiye'nin her yerinde olduğu gibi Giresun'da da büyük bir coşkuyla kutlandı. Üç gün devam eden kutlama programı kapsamında Giresun'da şenlik havası vardı. Cumhuriyet Meydanı'nda toplanan halk, milli çalgıların eşliğinde eğleniyordu. Vali, halkın bayramını kutladı. Resmi geçitler büyük alkış tufanı eşliğinde yapıldı. Bu geçitlere halkın her meslek grubundan vatandaşlar katıldı. Geçitlerden sonra cumhuriyeti öven nutuklar söylendi. Akşam vakti bütün ampuller yakıldı. Cumhuriyet Meydanında davul zurna kemençe eşliğinde halk eğleniyordu. Şehrin muhtelif yerlerinden havai fişek gösterisi yapıldı.¹⁷³

¹⁷¹ Resül Narin, Türkiye'de Cumhuriyet'in Onuncu Yıldönümü Kutlamaları: Adapazarı Örneği, Araştırma Makalesi, Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi, Cilt 8, Sayı 1, Mart 2023. s.30. (725-759).

¹⁷² <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/14-eylul-1933-sayi-308/>, (Erişim Tarihi: 25/01/2025).

¹⁷³ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/31-agustos-1933-sayi-307/>, (Erişim Tarihi: 26/01/2025).

Salih Cemal Gülen Dönemi'nde Giresun'da ekonomik ve bürokratik sebeplerden dolayı hastane sorunu çözülememesi, mektep açma sayısında beklenen ivmenin yakalanamaması gibi nedenler, dönemin Giresun Yeşilgiresun gazetesinde şöyle yer almıştır:

“Valimiz Salih Cemal Bey Bolu Valiliğine tayin edilmiştir. Salih Cemal Bey'in 2 senelik valiliği esnasında Giresun'da hayırlı eserler vücuda getirmek için yaptığı hamlelerin semeresiz kalması, onun kadar bu yurdu sevenleri de müteessir etmiştir. Bu itibarla Salih Cemal Bey'in artık Giresun vilayetinde muvaffak olup eserler vermesi beklenemezdi. Muğla Valiliğinde mektepler açıp, hastaneler yaptıran sahil Cemal Bey'in burada muvaffak olmayışı Giresun halkının şanssızlığından ve talihsizliğinden başka bir şey değildir. İyi ve kibar ruhlu Cemal Bey'e yayla havalı Bolu vilayetinde muvaffakiyetler dileriz.”¹⁷⁴

3.1.4. Yahya Sezai Uzay (23 Aralık 1934- 29 Ocak 1936)

Salih Cemal Gülen'den sonra Giresun Valiliğine 23 Aralık 1935 yılında Yahya Sezai Uzay atandı.¹⁷⁵

Giresun'da kısa bir süre valilik yapan Yahya Sezai Uzay, Milli Mücadele yıllarında vatanın kurtuluşunda aktif görev alan biri olarak tarihe geçmiştir. Bandırma kazası zahire tacirlerinden Hacı Davud Efendi ile Lebibe Hanım'ın oğlu olan Yahya Sezai, 1879'da Romanya'da Hırsova Kasabası'nda doğdu. Bursa İdadisinde orta ve lise öğrenimini birincilikle bitirdi. Temmuz 1902'de Mülkiye'nin yüksek kısmından “iyi” derece ile mezun oldu. 9 Ekim 1902'de tayin edildiği Bursa Vilayeti Maiyyet Memurluğunda stajını tamamladı. Bursa Sanat Mektebinde ve Bursa Ermeni Mektebi'nde Türkçe, Ma'lûmât-ı Medeniyye muallimlikleri de yaptıktan sonra kaymakamlığa terfi etti.¹⁷⁶

Sırasıyla 26 Ocak 1902'de Sındırgı, 2 Haziran 1910'da Aksaray, 11 Ocak 1914'te Hayrabolu, 13 Temmuz 1914'te Malkara, 6 Aralık 1915'te Adapazarı kazalarında kaymakamlık yaptı. Adapazarı kaymakamı iken ehliyet ve başarısı göz önüne alınarak mutasarrıflığa yükseltildi. 7 Haziran 1917'de Genç Sancağı Mutasarrıflığına tayin edildi, fakat adı geçen sancağın Çarlık Rusya işgali altına girmesi sebebiyle göreve başlayamadı. 7 Ağustos 1917'de müstafi sayıldı. 17 Nisan 1918'de Gümüşhane Sancağı

¹⁷⁴ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/10-eylul-1934-sayi-353/> (Erişim Tarihi: 26/01/2025).

¹⁷⁵ BCA, Kararlar Daire Başkanlığı, Belge tarihi 04/12/1934, Belge Özeti: 8 Valiliğe yapılacak Nakil ve Tayinler.

¹⁷⁶ Ali Çetinkaya, “Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler” (Mülkiye Şeref Kitabı), Siyasal Bilgiler Fakültesi, Cilt 1, Mars Matbaası, Ankara, s. 2325.

Mutasarrıflığına getirildi. Bu vazifeden de 1. Damat Ferit Kabinesi tarafından İttihatçılara yakın olduğu gerekçesiyle azledildi. Birkaç ay sonra aynı hükümet tarafından aynı göreve gönderilmek istendi ise de kabul etmedi. Bandırma'ya gelerek ticaretle meşgul olmaya başladı. Bu serbest çalışması dokuz sene devam etti.¹⁷⁷

Yahya Sezai Uzay sivil hayatında da boş kalmamış, Milli Mücadele boyunca Bandırma'da teşekkül eden Redd-i İlhak, Redd-i İşgal, Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri reisliklerini ifa etti. Balıkesir'de Miralay Kazım (Özalp, Paşa) Bey'in teşebbüsü ile toplanan Müdafaa-i Hukuk Kongresi'ne delege olarak katıldı. Bandırma'nın Yunanlılar tarafından işgali sırasında yakalanıp beş arkadaşı ile hapsedildi. Büyük Zafer'den sonra Yunanlılar kaçarken 2800 kişi ile birlikte kendisini de Bandırma'da deniz kenarında bulunan Haydar Çavuş Camisine 17 Haziran 1922'den 30 Haziran 1922 gecesine kadar tekrar hapsedtiler.¹⁷⁸

30 Haziran 1922 gecesi hem Bandırma'yı hem de altını dinamitle doldurdukları, bu camiyi ateşe verdiler. Bir tesadüfle kendisi dışarıya fırlayınca Yunan askerlerinin kaçtıklarını anladı ve kısa zamanda cami boşaldı. Bu sırada üzerindeki ağırlığa dayanamayan sermahfil çöktü; fakat yalnız bir kişinin kolu kırıldı. Boşaldıktan beş on dakika sonra Cami havaya uçtu. Kurtuluştan sonra uzun yıllar Bandırma Ticaret Odası Reisliği yaptı. Herhangi bir talebi yok iken, meslekten ayrıldıktan dokuz yıl sonra, 1 Eylül 1929'da Mülkiye Müfettişliğine tayin edildi. 25 Temmuz 1933'te Ankara Vilayeti İdare Heyeti Muvazzaf Azalığına; 23 Aralık 1934'te Giresun Valiliğine; 30 Ocak 1936'da 3. Umumi Müfettişlik Başmüsavirliğine; 15 Ekim 1936'da Yozgat, 22 Aralık 1936'da Trabzon, 5. Temmuz 1938'de Eskişehir vilayetleri valiliklerine getirildi. Eskişehir valisi iken 29 Mart 1939'da Balıkesir mebusu olarak TBMM'ne girdi. Mebusluğu Ekim 1946'ya kadar devam etti. Evli olup iki erkek, iki kız evlat babasıdır.¹⁷⁹

Vali Sezai Uzay Giresun'da kısa bir süre valilik yapmıştır. Döneminin en ön önemli olayı Başbakan İsmet İnönü'nün Giresun'u ziyaret etmesiydi. İsmet İnönü, Mustafa Kemal Atatürk'ün talimatıyla yurt gezilerine çıktı. Bu geziler kapsamında Trabzon, Rize, Elazığ, Tunceli, Kars, Iğdır, Diyarbakır, Ağrı, Muş, Erzincan ve son

¹⁷⁷ Ali Çetinkaya, a.g.e., s. 2325.

¹⁷⁸ Çetinkaya, a.g.e., s.2325.

¹⁷⁹ Çetinkaya, a.g.e., s. 2325.

olarak da Erzincan üzerinden Giresun'a geldi. İsmet paşa Giresun'a gelişini şifreli telgraf ile Mustafa Kemal Atatürk'e bildirmiştir.

“Giresun'a geldik, derin engen ve çok özleyen saygılarımızı yüce katınıza yükseltiriz. Giresun'da iki gün kalacağız. Bununla doğu illerimizde emir buyurdunuz vazife gezi son bulmuş oluyor. Gördüklerime göre hemen yapılacak işler ve zamanla sıraya konularak yapılacak işler vardır. Acele işler için Ankara'da birkaç gün çalışmaya ihtiyacım vardır. Ancak her şeyden evvel gezi intibaları hakkında yüce katınıza maruzatta bulunmak ve gerek acele işlerle, gerek program işleri için yüce buyruklarınızı almak şerefli vazifemdir. Bu sebeple Giresun'dan doğruca yanınıza gelmek kararındayız”¹⁸⁰

Giresun'da iki gün kalan İsmet Paşa, bir dizi incelemelerde bulundu. İsmet Paşa bu dönemde Giresun'da yaygın hastalık olan frengi hastalığına dikkat çekti. Köylerdeki domuz varlığının çok olması nedeniyle domuzla mücadele edilmesi talimatı verilmişti. Köylü kendi imkanları ile domuzla mücadele ediyordu. İnönü, kolorduya talimat vererek bu yılki ürünlerin zarar görmemesi için halkın silahlandırılmasını emrederek, gerekli makamlara da domuzla mücadele için talimat verdi.¹⁸¹

Bu dönemde Giresun'da en önemli meselelerden biri de içki ve kumardır. İsmet İnönü içki ve kumardan milleti arındırmak için Vali Sezai Uzun'a talimat verdi. Buna göre insanlar spora, dağ gezilerine ve denize çekip kahvehanelerden kurtarılacaktı.¹⁸²

Giresun Halkevinde de ziyaret eden İsmet İnönü burada yaptığı toplantıda “Giresun halkının ve bilhassa köylerinin oyun yerlerini ve kahvehanelerini kapatarak bunların yerine spor kulübü açılması” talimatını verdi. Köylerde okul müdürlerinden, köylünün sanata, spora ve eğitime zaman ayırmasını teşvik etmeleri istenmiştir. Valilik tarafında köy okullarına ve okuma odalarına kitaplar gönderildi. Yahya Sezai Uzun, İsmet İnönü'nün verdiği emirleri yerine getirdiğine dair bilgi vermiştir. Vali Uzun, 20 Ocak 1936 tarihli “Yüksek Başvekâlate” başlıklı yazıda şu ifadelerle yer vermiştir:

“Doğu vilayetleri gezisinde ilimizi şerefliendirdikleri zaman halkevi toplantısındaki yüksek hitabelerinde Giresun halkının ve bilhassa köylerinin oyun yerlerini ve kahvehaneleri kapatarak bunların yerine spor kulüpleri açmaları emir ve işaret buyrulmuştur.

Evvela ilk mektep olan köylerden işe başlanılmış ve şimdiye kadar aşağıda isimleri yazılı olan 16 köy Spor Kulübü açılmış (Kayadibi, Çandır, Akyoma, Lapa, Boztekke, Alinyoma, Piraziz, Yaslıbahçe, Sasu, Çayır köyü, Narlık, Şıhmusa, Kılıçlı, Eynce, Şıhlı, Akköy) ve bir taraftan açılmaya devam edilmektedir. Bu iş

¹⁸⁰ BCA, 30-10-0-13-75-59, Ek11, s.1

¹⁸¹ Mevlüt Kaya, 1935'te İsmet İnönü'nün Giresun'u Ziyareti ve Giresun'da İnönü Günü Kutlamaları, 2021 / s. 419-445.

¹⁸² Mevlüt Kaya, a.g.e., s. 419-445.

ile uğraşmak üzere kültür direktörünün başkanlığı altında komisyon teşkil edilmiştir.

Merkezi vilayete 15 kilometre mesafede bulunan Giresun Şebinkarahisar şosesi üzerinde bulunan Alinyoma Köyü'nde 16. spor kulübü vilayet erkânı ve piyade alay komutanı ve subayları ve Halk Partisi İl Yönetimi Kurulu başkanı ve Halkevleri başkanı ve belediye reisi ile daha birçok zatlar ve civar köylerden gelen yüzlerce halk hazır olduğu ve jandarma Okulu bando müzikası da bulunduğu halde, önemli bir törenle açılmış ve bu süreçte de diğer köylere de heves uyandırılmıştır. Alinyoma Köyü ile diğer iki köy bir evde radyo almışlardır. Sonsuz saygılarımla arz eder, muhterem ellerinizden operim.”¹⁸³

29 Ocak 1936'da Giresun valisi Yahya Sezai Uzay için Giresun Halkevinde veda programı düzenlendi. 30 Ocak 1936 yılında iskeleden Giresunlu vatandaşların yoğun katılımıyla iskeleden uğurlandı. Uzay, vapura binerken ağlıyordu ve Giresun'u unutmayacağını söylüyordu.¹⁸⁴

3.1.5. Abdulfeyyaz Bosut (11 Ocak 1936- 9 Aralık 1939)

Yahya Sezai Uzay'ın görev süresinin ardından Giresun Valiliğine Emniyet İşleri Umum Müdürü olan Abdulfeyyaz Bosut atandı.¹⁸⁵ 1888 yılında Adana'da dünyaya gelen Feyyaz Bosut, mahkeme azalarından Mehmet Hidayet Bey ile Fatma Hanım'ın oğludur. İlköğrenimini Adana'da tamamlayan Bosut, ortaöğrenimini İstanbul Mülkiye İdadisinde, yükseköğrenimini ise Darülfünun Hukuk Şubesinde başarıyla bitirmiştir ve burada pekiyi derecesi almıştır. Fransızca ve Ermenice bilmektedir.¹⁸⁶

7 Kasım 1918 tarihinde Harp Madalyası ile ödüllendirilen Feyyaz Bosut, Kozan kaymakamı iken, 27 Mart 1927'de Milli Mücadele'de cephe gerisinde gösterdiği yararlılıklar nedeniyle Beyaz Şeritli İstiklal Madalyası almıştır.¹⁸⁷

Feyyaz Bosut, Feke, Karaisalı, Çerkeş, Bafra, Kozan kaymakamlıkları, Urfa Vali Vekilliği, Turgutlu Kaymakamlığı gibi önemli görevlerde bulunduktan sonra, Emniyet İşleri Umum Müdürlüğünde de görev yapmıştır. 11 Ocak 1936 tarihinde ise ilk valilik görevine atanarak Giresun Valiliğine tayin edilmiştir.¹⁸⁸

¹⁸³ BCA,490-01-00-00/1122-95-2 (belge özeti: Giresun Vilayetine bağlı köylerdeki kahvehanelerin kapatılarak yerlerine Spor Kulübü açıldığının bildirilmesi).

¹⁸⁴ Topallı, “Giresun Günlükleri-1, s.268.

¹⁸⁵ BCA, 11/01/1936, Belge Özeti: Giresun Valiliğine Feyyaz Bosut'un Atanması.

¹⁸⁶ İBPGM Sicil Arşivi, Dosya No.531-19.

¹⁸⁷ Ayşegül Erşen, Cumhuriyet Dönemi Elazığ Valileri, Fırat Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2024, s.73.

¹⁸⁸ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/8-subat-1936-sayi-424/>, (Erişim Tarihi: 08/02/2025).

Vali Feyyaz Bosut Dönemi'nde Giresun'da eğitim, sağlık, ulaşım ve tarım alanlarında önemli iyileştirmeler yapıldı. Vali Bosut Giresun ekonomisinde hayati önem taşıyan fındık için bilimsel çalışmalar yapmak amacıyla Fındık Araştırma İstasyonu kurdu. Ziraat Yüksek Enstitüsü'nde çalışan aynı zamanda bahçıvanlık, bağcılık ve fidancılık direktörü olan Prof. Leisberg'i, Giresun'a davet ederek Fındık Araştırma İstasyonu için incelemeler yaptırdı. Bu istasyonda laboratuvar ve bilimsel araçlar bulunacak, numune bahçesinde fidanlık yetiştirilecekti. Bu merkezde ilk ve orta tahsilini bitiren kişiler, kurs verilip fındık üreticisini eğitmek amacıyla köylere gönderildi.¹⁸⁹

Köylünün kalkınması için Fındık Tarım Satış Kooperatifi kuruldu. Bu sayede yıllarca ucuza satılan fındığın değerinin artması ve üreticinin mahsulünün karşılığını alması hedeflendi. Fındık Tarım Satış Kooperatifi Avrupa piyasalarında direk alıcılar bulacak, böylece üreticiyi zarara uğratan yerli araçların faaliyetlerine son verilecekti. Yine bu dönemde fındığın işletilmesi için fabrikalar kiralandı. Kooperatif fındığı kendi bünyesinde işletmek için fındık kırma fabrikası kurmaya karar verdi ve 2 Temmuz 1939'da temelleri atıldı. 1940'da fabrika hizmete girdi.¹⁹⁰

Vali Feyyaz Bosut, Giresun'da köyleri kalkındırmak amacıyla köy muhtarlarının ve nahiye müdürlerinin katılımıyla beş yıllık köy kalkınma programı hazırlamıştır. Bu programa göre;

“Her köy kendi yolunun bakımından sorumlu olacak, her köy kendi köyüne köy odaları inşa edecek ve buralarda kültürel faaliyetler gerçekleştirecek. Köyler birleşerek ortak mesafedeki yerlere yatılı okullar oluşturulacak. Köylerde çevre temizliğine dikkat edilecek. Mezarlıklar temizlenecek. Tarım yönünden her köy patates ve sebze yetiştirecek. Köylerde ahlaki bozulmayı önlemek için kumar ve içki ile mücadele edilecek. Kahvehanelerde oyun oynanmayacak. Her köyün sporla ilgilenmesi teşvik edilecek ve köylerde ülke gündeminden haberdar olmak ve güzel konuşmayı öğrenmek için radyo bulunacak. Köy Kalkınma Programı kapsamında, Hisarüstü Köyü'nde üç sınıflı, Düzköy'de beş sınıflı gündüz köy okulu ve spor kulübü, Güneşli Köyü'nde ise beş sınıflı gündüz köy okulu ve spor kulübü inşa edilecektir. Ayrıca, 1938 yılı sonuna kadar, Emeksen Köyü'nde beş sınıflı okul ve spor kulübü, Erikdüzü Köyü'nde beş

¹⁸⁹ Cebeci, a.g.e., s.136

¹⁹⁰ Cebeci, a.g.e., s.148.

sınıflı okul ve bir spor kulübü, Karabulduk Köyü’nde ise beş sınıflı yatılı köy okulu ve köy spor kulübü yapılması kararlaştırılmıştı.¹⁹¹

1938 yılında köylünün kalkınması için Vali Feyyaz Bosut başkanlığında toplanan Giresun İl Genel Meclisinde alınan karar gereği köy hizmetlerine tahsis edilen yapı ve topraklardan vergi alınmaması, muhtarların yetkilerinin artırılması kararlaştırıldı.¹⁹²

Vali Feyyaz Bosut zamanında şehrin modern yapısının bozulmaması ve insan sağlığını tehdit eden durumlar için birtakım önlemler alındı. Sağlık kurulunda alınan kararlara göre Keşap ve Bulancak duraklarında fakir olan köylüler için parasız muayene yapıldı. Fındık kabuğu yakan fırın hamam, lokanta ve kahvehane gibi işletmelerinin baca boyunun uzatılması, farelerle mücadele edilmesi, mezbahane kesilen etlerin kasaba götürülene kadar manzarası çirkin kirli küfeler içinde nakledilmesi yasaklandı. Fındık kabuğunun okullardaki sobalarda yakılmaması kararlaştırıldı. Vali Feyyaz Bosut tüm belediye başkanlarına da konunun takipçisi olmak için talimat verdi.¹⁹³

Yine bu dönemde frengi hastalığı ile mücadele tüm hızıyla Giresun merkez ve ilçe köylerinde devam etti. 1920 kişi tarandı, hasta olanlar tedavi altına alındı. Giresun’un yıllardır çözilemeyen hastane meselesi de Bosut zamanında çözülmüş, 19 Mayıs 1938 günü hastanenin temelleri atılmıştır. 21 Mayıs 1938 tarihli Yeşilgiresun gazetesinde “Kutlu Gün... Hastanenin temel atma töreni yüzlerce halkın iştirakiyle yapıldı” başlıklı haberde şu şekilde yer almıştır:

“Valimiz temele şu vesikayı koymuşlardır; Cumhuriyetimizin on beş yılı içinde Giresun ili merkezinde Türkiye’nin ilk Cumhur reisi “Kemal Atatürk” devrinde ve başvekil Celal Bayar, Dâhiliye Vekili ve Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreteri Şükrü Kaya, Nafia Vekili Ali Çetinkaya Sıhhat ve İctimai Muavennet Vekili Doktor Hulusi Altaş zamanında büyük törenle Giresun Memleket Hastanesinin temeli atılmıştır.”¹⁹⁴

TBMM’de valilerin CHP il başkanı, CHP Genel Sekreterinin de İç İşleri Bakanı olmasına karar verildi. Vali Feyyaz Bosut da Giresun’da hem vali hem de CHP il

¹⁹¹ Ayşegül Erşen, Cumhuriyet Dönemi Elazığ Valileri, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ 2024, s.75.

¹⁹² Cebeci, a.g.e., s.146.

¹⁹³ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/12-eylul-1936-sayi-453/> (Erişim Tarihi:29-/01/2025).

¹⁹⁴ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/21-mayis-1938-sayi-536/> (erişim Tarihi: 29/01/2025).

başkanı olarak görevine devam etti.¹⁹⁵ Genelgeye göre, bütün vilayetlerde vilayet parti başkanlığına vilayetin valisi memur kılındı.

Vali Bosut, Giresun Valiliği süresince şehir merkezi, ilçe ve köylerin ulaşım altyapısına büyük önem verdi. Şehir içindeki ulaşım yollarını yeniden inşa ettirmiş, mevcut yolları onarıp genişletmiş ve böylece şehrin merkezi ile çevre bölgeler arasındaki ulaşımın daha kolay hale gelmesini sağladı. Bulancak ve Piraziz yolu genişletme çalışmaları, Harşit Köprüsü'nün inşası, Dereli yolunun genişletme ve düzeltme işleri, Tirebolu yolu genişletmesi, Ülper- Dereli yolu, Şebinkarahisar yolunun geri kalan kısmının açılması, Giresun-Ordu yolu köprüleri, Bulancak Karakol binası, merkezde postane binası temel atma töreni gibi çalışmalar yapıldı. Ayrıca Giresun ve ilçelerinde mevcut yollar düzeltirlerken, yeni yollar da açıldı.¹⁹⁶

Vali Bosut döneminde eğitim alanında Giresun'da yeni bir ivme yakalandı. 1936 yılı Vali Bosut'un talimatlarıyla okuma yazma seferberliği başlatıldı. Buna göre okulu bulunan köylerde öğretmen sayısı kadar sınıf açıldı, dershanesi olmayan köylerde de 3 köy bir araya gelip Millet Mektebi kuruldu. Okuma yazma çağını geçenler bu bölge dershanelerine devam etti. Böylece okuma çağını geçip de okuma yazma bilmeyen 119 bin kişinin eğitim alması sağlandı. Yine bu dönemde Giresun'a lise açmak için çalışmalar yapıldı. Çınarlar Mahallesi'nde ilkokulun temeli atıldı. Şebinkarahisar ilçesinde yatılı okul için pansiyon ihtiyacı giderilmiştir. Köylerde okul yapımına da ayrıca önem vermiştir.¹⁹⁷

Vali Bosut Dönemi'nde Giresun'da üzerinde önemle durulan bir konu da kumardır. Kumar çok yaygındır. Vali Bosut'un talimatıyla toplumsal bir meseleye dönen kumar yasaklandı. Vilayet İdare Heyetinin aldığı kararla şehirde ve köylerde tüm kâğıt oyunları yasak edildi. Tebligat tüm ilçelere gönderilerek kaymakam ve muhtarlardan konunun takip edilmesi istendi.¹⁹⁸

1934 yılında çıkarılan “Soyadı Yasası” ile her Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı, öz adından başka bir soyadı taşımak zorundaydı. Soyadı Yasası, toplumdaki isim kargaşalığı önleni ve isimlerin başına takılan anlamsız sıfat ortadan kaldırdı. 2 Ocak

¹⁹⁵ BCA, 30-10/0-0, 02/04/1937 (İç İşleri Bakanı ve CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya'nın Vali ve Parti Başkanlarına Yazdığı Genelge Örneği).

¹⁹⁶ Cebeci, a.g.e., s.145.

¹⁹⁷ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/1-agustos-1936-sayi-448/>, (Erişim Tarihi: 30/01/2025).

¹⁹⁸ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/19-eylul-1936-sayi-454/>, (Erişim Tarihi: 30/01/2025).

1935'te yürürlüğe giren ve her Türk vatandaşına bir soyadı taşıma yükümlülüğü getiren 2525 sayılı Kanun kapsamında Giresun Valisi Feyyaz Bosut bu meselenin üzerine düşerek vatandaşa duyurularda bulundu. 6 Haziran 1936 tarihli Yeşilgireson gazetesinde “Yurttaş soyadı al ve nüfus kütüğüne yazdır. Müddet bitiyor cezaya çarpılma” başlıklı haberde Vali Feyyaz Bosut tarafından yayımlanan tebligat şu şekildedir:

“Soyadı seçmek ve nüfus kütüğüne tescil ettirmek için 2525 sayılı Soyadı Kanunu’nun tayin edildiği müddet 2 Temmuz akşamı dolmaktadır. Bu müddet içinde soyadını seçip nüfus kütüğüne ve elindeki nüfus cüzdanına yazdırmamış olan yurttaşlar yukarıda adı yazılı kanunun 12. maddesine göre 5 liradan 15 liraya kadar para cezasına çarılacakları gibi bunların soyadlarını seçme hakları da olmayacağından soyadlarını vilayetlerde valiler, kazalarda kaymakamlar seçip doğrudan doğruya nüfus kütüklerine yazdıracaktır. Kanuni haklarınızı kullanarak cezaya çarpılmamanızı bir kere daha tebliğ ve ilan eylerim.”¹⁹⁹

Bosut Soyadı Kanunu’nun hükümlerini diğer vilayetlere örnek olacak şekilde yürütüp başarıyla tamamladığı için Vekâletçe takdir edildi.

22 Mayıs 1936 tarihli Yeşilgireson gazetesinde “Valimiz takdir edildi” başlıklı haberde şu ifadeler yer verilmiştir:

“Valimiz Feyyaz Bosut soyadı tescil işlerinde mütemadi ihtimam ve takipler ve yerinde alınan tedbirlerle yürütüp, hemen hemen işlerin sonunu almış bulunduklarından takdirname ile taltif edilmişlerdir. Vilayetimizin ilçelerinde kazalarında ve merkezde nüfus işleri tamamen bitirilmiştir.”²⁰⁰

Kılık kıyafet meselesi Cumhuriyet dönemi iktidarının en gözde meselelerinden biriydi. Bu dönemde kıyafetlerdeki düzenlemenin temel hedefi toplumda çağdaş bir görünümün oluşturulmasıydı. Mustafa Kemal Atatürk, çıktığı yurt gezilerinde halk ile yaptığı sohbetlerde kıyafetlerdeki yenilenmenin önemine pek çok kez değinmişti. Fakat kadınların giyim kuşamı ile ilgili düzenlemelere bakıldığında biraz daha temkinli davranıldığı, kadın kıyafetleriyle ilgili düzenlemelerin zamana bırakıldığı görülmektedir. Bu yasağı uygulamak için merkezden talimat yerine yerel yönetimlerin aktif rol alması beklendi. Ayrıca dönemin yerel gazetelerinde sık sık kadınlara çağrı yapılarak, çarşafın yasaklanacağı ilan edildi ve çarşafı bırakmaları istendi.

11 Temmuz 1936 tarihli Yeşilgireson gazetesinde “Bayanlar çarşafa veda ediniz” başlıklı haberde, gazete sahibi Nuri Ahmet Çimşit’in kaleme aldığı şu yazı önemlidir:

“45 gün sonra çarşaf ve saat tatbik edilmeye başlanacaktır. Hemen söyleyelim ki her işte ön safta yürümesini bilen Giresun’un çarşafının kaldırılması

¹⁹⁹ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/6-haziran-1936-sayi-440/>, (Erişim tarihi: 26/01/2025).

²⁰⁰ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/22-mayis-1936-sayi-438/>, (Erişim tarihi: 29/01/2025).

işinde geride kalması hicap ile karşılanacak bir nokta olmuştur. Uzaklara gitmeye ne hacet. Komşumuz Ordu ve Trabzon'un bayanlara çarşafı çoktan atarak nura, ışığa, aydınlığa kavuştular. Cumhuriyet bayanları cumba devrinin melankolik kadını değildir. Kemalist Türk kızları tayyare ile göklere uçuyor, pilot ile mühendis oluyor. Hızımıza hız kattığımız bu devirde kadınlarımızın pratik olmayan ve bir ucubeye benzeyen çarşafı hala terk edip atmamaları cidden üzüntü ile karşılanacak hallerdendir. Bu karar kati, cezri olmalı iş ayağı düşürülerek bu kadar geride kalmamalı idik. Fakat bir müddet beklenmeli midir? Bizce Giresun'un çok değerli bayanları çarşaf denilen nesneyi bu müddet gelmeden evvel kaldırıp atma cesaretini göstermeli, ferahlığa kavuşmayı vazife bilmelidir. Haydi Ey Giresun kadınları çarşafı çıkar. imtihandasın ...”²⁰¹

Bu çağrıdan 54 gün sonra yine Yeşilgireson gazetesinde “*Giresun’da da Çarşaf tarihe karıştı*” başlık haber yer almış ve şu ifadelere yer verilmiştir:

“Salı gününden itibaren çarşaf yasanın tatbikine başlanmıştır. İlk gün sokaklarda bir kadın tenhaliği göze çarpmıştır. Bu suretle 15 Eylül'den itibaren Giresun'da da çarşaf müzelik olarak tarihe karıştı.”²⁰²

Giresun Valisi Feyyaz Bosut Dönemi'nde milli bayramlardaki hassasiyetler aynı şekilde sürdürülmüştür. Sinema tiyatro etkinlikleri gibi kültürel faaliyetler hız kazanmıştır. Halkevinde düzenlenen birçok etkinliğe Vali Feyyaz Bosut da katılmıştır. Vali Bosut sık sık köylü ile halkevinde bir araya gelerek köylünün sorunlarını dinlemiş, aynı zamanda halkevlerine insanların gelmesini sağlamıştır.

1936-1939 yıllarında Giresun'da valiliği döneminde eğitim sağlık ulaşım ve tarım alanında birçok iyileştirmeyi yapan Vali Feyyaz Bosut, bazı uygulamalardan dolayı eleştiri konusu da olmuştur. Bunlardan bir tanesi, vilayet makamının kapısına “İşi olmayanların içeri girmemesi rica olunur” levhasını astırmasıydı. Tepkilerden sonra bu levha kaldırılmıştır.²⁰³

Diğer bir konu da valinin konağına ev eşyası alma meselesiydi. Vali Bosut konağa eşya almak için harcırah alarak İstanbul'a gitmek istedi. Vali beyin istemesine rağmen konak eşyası almak için sunulan teklif usulsüz olduğu gerekçesiyle reddedildi. O dönem il encümeninde yer alan Osman Fikret Topallı, tuttuğu günlüklerde olayı şöyle anlatmıştır:

“Konak eşyası için encümene yapılan teklif, yolsuz olduğundan reddedildi. Vali Abdülfeyyaz Bosut Bey de bu eşyayı almak için harcırah alarak İstanbul'a gitmek istedi. Bunu da reddettim. Ve iş kaldı. Acaba darıldı mı?”²⁰⁴

²⁰¹ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/11-temmuz-1936-sayi-445/> (Erişim Tarihi: 30/01/2025).

²⁰² <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/19-eylul-1936-sayi-454/> (Erişim Tarihi: 30/01/2025).

²⁰³ Cebeci, a.g.e., s.136.

²⁰⁴ Topallı, “**Giresun Günlükleri-1**, s.281.

Giresun'da üç yıl görev yapan Bosut, 25 Kasım 1939'da Tunceli vali yardımcılığı görevine tayin edildi. Vali Bosut için Giresun halk evinde veda yemeği düzenlendi.²⁰⁵

3.1.6. Muhtar Akman (24 Kasım 1939-15 Nisan 1943)

Giresun'un altıncı valisi olan Muhtar Akman 1881 yılında babasının memuriyeti nedeniyle Medine'de doğdu. Soğukçeşme Askeri Rüştiyesinde orta, İstanbul İdadisinde lise öğrenimini tamamladı. 1903'te Mülkiyenin yüksek kısmından başarıyla mezun olan Akman, 1903'te Dâhiliye Nezareti Mektûbî Kalemi Hulefâlığına tayin edilerek devlet hizmetine başladı.

1904'te ek görev olarak Daru'l-Hayr-ı Ali Medresesi Hendese Muallimliği görevinde bulundu. Temmuz 1910'da terfi alarak Emniyet-i Umumiye Tahrirat Müdürlüğüne getirildi. Eylül 1912'de Zonguldak, 1913'te Akhisar Kaymakamlığına, 1915'te 3. Sınıf Mülkiye Müfettişliğine, 1917'de Emniyet-i Umumiye ve Asayiş Şubesi Müdürlüklerine atandı. Milli Hükümetin Ankara'da kurulması üzerine Haziran 1920'de Ankara'ya geçerek Milli Mücadele saflarında vatanın kurtuluşunda yer aldı. 1920'de Dâhiliye Vekâletince 2. Sınıf Mülkiye Müfettişliğine tayin edildi. Aralık 1920'de Dâhiliye Vekâleti Özlük İşleri Müdürlüğüne, 1921'de Niğde Müstakil, 1922'de Mersin, 1923'te Giresun Sancakları Mutasarrıflıklarına atandı. Ekim 1924'te Giresun'un vilayet haline çevrilmesi üzerine Dâhiliye Vekâleti Başmüfettişliğine nakledildi. 1936'da Nüfus İşleri Umum Müdürlüğü görevine getirilen Muhtar Akman Sivas Valiliğinden sonra 24/11/1936 tarihinde Giresun Valiliğine atandı.²⁰⁶ Giresun'dan sonra Mardin Valiliğine atanan Akman, daha sonra 3 Temmuz 1944'te yaş haddinden emekliye ayrıldı.²⁰⁷

Vali Muhtar Akman dönemi Giresun'da ikinci Dünya Savaşı yıllarına denk gelmesi nedeniyle sıkıntılarla geçmiştir. İkinci Dünya Savaşı 1939'dan başlayıp 1945 yılına kadar devam eden küresel bir savaştır. Sonuçları itibariyle dünya üzerinde olumsuzlukları olmuştur. Bu savaş Türkiye için de zorlu yılların olduğu bir dönemdir. Türkiye fiili olarak savaşa katılmadı ama ekonomik olarak oldukça etkilendi. Dış ticaret kesintiye uğradı, ekonomi durma noktasına geldi. Bütçenin büyük bir kısmı askeri harcamalara ayrıldı. Hayat pahalılığı, gıda yetersizliği birçok toplumsal sorunu da beraberinde getirdi.

²⁰⁵ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/2-aralik-1939-sayi-611/>, (Erişim Tarihi: 30/01/2025).

²⁰⁶ BCA, 30-18-1-2, 89/110/19.

²⁰⁷ Çetinkaya, **a.g.e.**, s. 2343.

II. Dünya Savaşı yıllarında mısır, un, tuz ve şeker sorunu gibi iae meseleleri gündemi oldukça işgal etmiştir. Yaşanan bu sıkıntılardan dolayı Giresun halkı sürekli valilikle karşı karşıya gelmiştir.

12 Temmuz 1941 tarihli Yeşilgireson gazetesinde mısır meselesi ile ilgili olarak, “600 Ton Mısır Geldi... Bir Müddetten Beri Hissedilen Buhranın Önü Alındı” başlıklı haberde şu bilgilere yer verilmiştir:

“Vilayet dâhilinde baş göstermiş olan mısır buhranı hükümetimizin aldığı radikal tedbirler neticesi olarak tamamen önlenmiş bulunmaktadır. Hususi bir sefer yapmakta olan Erzurum vapuru çarşamba günü iskelemize gelerek 600 ton Mısır bırakmıştır. Sayın valimizin bu hususta göstermiş oldukları derin alaka neticesi olarak muhitin bu en büyük ihtiyaç önlenmiş bulunmaktadır. Şimdi her yerde serbest Mısır bulunmakta ve satılmaktadır.”²⁰⁸

Fakat konuyla ilgili bazı iddialar vardır. Buna göre gelen mısır dağıtımında sorunlar yaşandığı, valinin devlet gücünü kullanılarak köylüyü zor durumda bıraktığı iddia edilmektedir. Buna göre:

“10 Temmuz 1941 yılında Erzurum’dan Giresun’a 600 ton mısır geldi. Fakat mısır dağıtımında sıkıntı yaşandı. Şehirde mısır bulunamıyordu. Son mısır fiyatı 9,75 kuruş olduğu halde Vali Muhtar Akman müftünün oğluna 11,5 kuruştan satış fiyatı verdi. Köylü mısır alacam diye satış mağazasının önünde beklerken kargaşa çıktı. Oluşan kargaşayı önlemek için polis müdahale etti. Yine bu dönemde Keşap Fındık Tarım Satış Kooperatifi mısır almak için ziraat bankasına para yatırdı. Fakat banka memurları “vali böyle emretti” diyerek mısır vermedi ve parayı iade etti. Bir diğer mesele ise Ziraat Bankasında kendi emrinde bulunan unda fırınlara un vermedi. Tüccar un bulamıyordu. Bunun üzerine belediye Ticaret Bakanlığına yazı yazdı. Vali un dağıtımına izin vermediği için ekmek fırınlarda ekmek çıkmama tehlikesi vardı. Bu durum üzerine belediye unları satın almaya karar verdi fakat valilik buna da izin vermedi. Belediye valinin bu tavrına rağmen kendi memurları marifetiyle 40 çuval un alarak fırınlara verdi. Bu durum halk tarafından alkışlanırken Vali Akman’a kötü söylemler bulunmaktaydı.”²⁰⁹

Giresun’un gündemini meşgul eden bu olay Osman Fikret Topallı’nın 21 Temmuz 1941 tarihli günlüğünde de şöyle yer almıştır:

“Bugün kasabada yine mısır buhranı var. Şehre 500 ton mısır daha yakında geldiği halde niçin çarşıda mısır yok. Son mısır fiyatı 9.375 kuruş olduğu halde bugün Vali Muhtar Akman müftünün oğullarına 11.5 kuruştan satış fiyatı vermiştir. Köylü, 5 para ile mısır alacağım diye satış mağazası önünde birbirine giriyor ve polis de bir taraftan dayak atıyor. Sardanlı Salbacakoğlu İbrahim’e rast geldim. - Dayak yiyerek paramızla mısır alıyoruz- dedi. Tüccarlardan bazıları, fiyatı tenkit ediyorlar. Müftünün çocuklarına elindeki mısır yeni mal olmadığı halde, 11.5

²⁰⁸ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/12-temmuz-1941-sayi-692/>, (Erişim Tarihi: 01/02/2025).

²⁰⁹ Cebeci, a.g.e., s.153-154.

kuruşa nasıl sattırılıyor. Şu halde Vali Muhtar Akman işi suiistimal ediyor demek.”²¹⁰

Bu tartışmaların dışında ulaşım ve imar alanında çalışmalara devam edilmiştir. Şebinkarahisar yolunun açık bulunması sağlanmış, bozuk satırlar tamir edilmiştir. Giresun-Ordu yolunda 3164 metre uzunluğunda taş duvar yapılmıştır. Giresun-Şebinkarahisar arasında Delikli Taş ve Asarcık köprüleri, Alucra Gümüşhane arasındaki Karabük Köprüsü, Giresun Trabzon arasındaki Arnelit Köprüsü tamir edilmiş, şehirler arasındaki menfezlerin eksikleri giderilmiştir. Vilayet merkezinde, Tirebolu ve Keşap ilçelerinde karakollar tamir edilmiş, Şebinkarahisar Hükümet Konağı yapılmaya başlanmıştır. Fındık Tarım Satış Kooperatifi tarafından yapılan modern fındık kırma fabrikası açıldı. Yine Akman'ın öncülüğünde Giresun'daki spor kulüplerine destek olunmuş, futbol dışında deniz sporlarına ağırlık verilmiştir.

Giresun ekonomisinin can damarı olan fındık için Vali Akman Dönemi'nde de üretimi artırmaya yönelik çalışmalar yapıldı. Kentte fındık alanında başarılı çalışmalara imza atan Fındık İstasyonu Müdürlüğü faaliyetlerine devam etmiştir. Fındık bahçelerinin verimini arttıracak ve mahsulü en iyi şekilde sokacak her türlü tedbir ve bilgilerin verildiği istasyonda, alternatif meyveler için de köylüyü bilgilendirme faaliyetleri devam ettirildi. 15 gün süren kurslar ile bahçelerin yetiştirilmesi ve bakımı, mahsulün artması için neler yapılacağı, hangi gübrelerin ne şekilde kullanılacağı, fındığın piyasaya en iyi şekilde nasıl sunulması, fındığın muhafazası gibi birçok konuda yararlı bilgiler öğretilerek, daha sonra bu bilgiler köylüye aktarılmıştır.²¹¹

Patates ve mısır üretiminin artırılması konusunda çalışmalar yapıldı. Halkevinde yapılan toplantıda herkesin hususi olarak kendi tarlasına patates ve mısır ekmesi istendi. Patates ziraatı yapmak için köylü müstahsillere de örnek olmak üzere aralarında gruplar kuruldu. Bu zamana kadar hiç ekilmemiş Kulakkaya Yaylası'nda bilhassa patates üretilmesi konusunda çalışmalar yapıldı. Diğer taraftan köy muhtarlarına ve köyün ileri gelenlerine ziraat seferberliği konusunda direktifler verilerek, köylü çalışmaya davet edildi. Yine bu dönemde domuz ve fare ile mücadele devam etti. Köylerde görülen uyuz hastalığı nedeniyle Sıhhiye Müdürlüğü harekete geçirildi. Halkevlerinin köycülük

²¹⁰ Topallı, “Giresun Günlükleri-1, s.485-486.

²¹¹ <https://Arsiv.Yesilgiresun.Com.Tr/7-Haziran-1941-Sayi-687/>, (Erişim Tarihi: 01/02/2025).

faaliyetleri kapsamında köylere doktorlar gönderildi ve salgın hastalıklara karşı halkın kişisel bakım konusunda bilgilendirilmesi sağlandı.²¹²

Giresun'da eğitim alanında önemli çalışmalar yapan Vali Akman kız çocuklarının okumasına ve meslek sahibi olmasına özel bir önem göstermiştir. Akşam Sanat Kız Okulu açılarak burada kız çocuklarına biçki dikiş, şapka, pasta yapımı gibi teknik bilgiler verilerek ücretsiz olarak eğitim verilmiştir. Yine köylerde eski Vali Cemal Gülen Dönemi'nde kapatılan kahvehanelerin yeniden açıldığı gözlemlenmiştir. Vali Akman da köy kahvehanelerinde kumar oynanmasını yasaklayarak buraların okuma ve eğitim odalarına çevrilmesi talimatını verdi. Belirlenen köylere dokuma tezgâhı kurularak köylünün giyim kıyafet ihtiyaçlarının karşılanması için çalışma başlatıldı. İsmet İnönü'nün eşi Mevhibe İnönü öncülüğünde başlatılan “Sınırdaki Erlere Yardım” kampanyasına destek veren Vali Akman, askerler için kazak, hırka, eldiven, gömlek gibi giyecek eşyası toplama kampanyası başlatmış, Yardım Sevenler Derneği'nin kadın kollarını toplayarak harekete geçmesini istemiştir.²¹³

İkinci Dünya Savaşı nedeniyle beklenen hava saldırılarına karşı Giresun halkı uyarılmıştır. Hava saldırısı olması durumunda Giresun Valiliği tarafından halka nasıl önlemler alınacağı anlatılmıştır. Vali Muhtar Akman imzalı “*Korunma İşleri ve Siperleri İçin Giresun Halkının Yapacağı İşler ve Alacağı Tedbirler*” başlıklı yazıda alınması gereken önlemler şu şekilde sıralanmıştır:

“1-Her evin bahçelerinde yahut civar komşular bahçelerinde, olmadığı takdirde ikametgâhlara en yakın sahipli veya sahipsiz arsalara aile nüfusuna göre birer korunma yeri vücuda getirmeleri, bir hava taarruzu halinde derhal oraya çekilerek barınmaları, pasif bulunma mevzuatı amirdir ve mecburi kılınmıştır. En büyük vatan borcu olan bu işlerin tertip, takip ve yapılmasının temini için vilayetçe memurlar görevlendirilecektir. Diğer taraftan da bir hava taarruzu esnasında caddeler ve sokaklara fırlayıp kitle halinde kaçmak veya şuraya buraya toplanmak en mahzurlu bir harekettir. Pasif korunma mevzuatının gösterdiği esaslara uygun olarak bir hava hücumu esnasında şahsen korunmak için şunları yapmak icap eder;

A- Evvelce ilan edildiği gibi verilecek olan alarm işaretini duyar duymaz korunma siperlerine girmek lazımdır.

B- Hava hücumu başladıktan sonra her neye mal olursa olsun herkes olduğu yerde kalmalı, sokağa fırlamadan bir sığınağa ve siperlere girmelidir.

²¹² <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/21-mart-1942-sayi-723/>, (Erişim Tarihi: 18/02/2025).

²¹³ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/4-nisan-1942-sayi-725/>, (Erişim Tarihi: 19/02/2025).

C- Kasabadaki evlerin ekserisi ahşap olması dolayısıyla yukarıda bildirilen korunma siperlerinin bahçelerde, arsalarda veya bina haricindeki yerlerde olması faydeli olur.

Aksi hal ve ufacık bir ihmâl maddi ve manevi pek ağır mesuliyetler ve felaketleri muciptir. Bundan kaçınmanızı tavsiye ederim.”²¹⁴

Vali Akman, köy muhtarlarını toplayıp hava saldırılarına karşı uyarılarda bulundu. Her muhtarın bu konuda aktif rol almasını bekleyen Akman, muhtarlardan köylü vatandaşa şöyle seslenmesini istedi:

“Gözün havada kulağın hırıltılı seste olsun. Bir tayyare görürsen veyahut hırıltısını işitirsen hemen köy muhtarına koş onun ne tarafa gittiğini, yere bir şey atıp atmadığını haberdar et. Köyde hiç tanımadığın yabancı bir adamı görürsen muhtara haber ver. Memleket için fena haber getirenlere inanma. Hükümetin idaresizliğini düşmanın girdiği yerlerde iyi hareket ettiğini ve düşmanın çok kuvvetli olduğunu söyleyenler olursa muhtara ve jandarmaya haber ver. Bunlar düşmana çalışan insanlardır. Sen Türk’sün. Dünyanın erişemediği sırlar senin elindedir. Her şeyden evvel orduna ve devletine kendine güven. Köyde kalacakların sağlık durumları gözünde tutularak isimlerini bir kâğıda yazın. Köyde nöbet çizelgesi oluşturun. Köyde bulunan av tüfeklerini ve domuz için verilmiş olan ziraat tüfeklerini hazırlayın. Bundan başka keskin balta gibi şeyleri hazırlayın. Bir saldırı olursa köyde ortak bir toplanma alanı kararlaştırın. Bu yazdıklarımı köyde cuma namazından sonra köylüye okuyun.”²¹⁵

Yine bu dönemde halkevi tarafından düzenlenen birçok etkinlik olmuş Muhtar Akman bu etkinliklere katılmıştır. Konser, tiyatro köy temsilleri konferanslar ve balolar düzenlenmiştir. Cumhuriyet ideolojisinin en büyük göstergesi milli bayramlara olan hassasiyet devam etmiştir. 6 Eylül 1941 tarihli Yeşilgireson gazetesinde 30 Ağustos Zafer Bayramı haberi şu ifadelerle anlatılmıştır:

“30 Ağustos şanlı zaferimizin 19. yıl dönümü şehrimizde de parlak tezahüratla kutlanmıştır. Caddeler dövizler ve şanlı bayraklarımızla donanmış gece resmi daireler ve müesseseler tenvir edilmiştir. Saat 10'a kadar kahraman ordumuzun mümessil olan Garnizon Komutanlığına gidilerek tebrik merasimi ifa edilmiştir. Bu sırada Piyade Alayı ve Orman Alayı erleri Cumhuriyet Meydanı'nda yerlerini almış bulunuyordu. Binlerce halk, iskele bulvarının iki tarafını Cumhuriyet Meydanı'nın tribün vazifesini gören park merdivenlerini doldurmuş bulunuyordu. Saat 10.30'da valimiz ve garnizon komutan vekili ile Cumhuriyet Meydanı'na geldikleri zaman bando selam havasını vurmaya başlamıştı. Büyük bir intizam halinde dimdik duran kahraman subaylar ve mehmetchiklerin önünden teftiş geçişi yapıldıktan sonra İstiklal Marşı çalındı. Genç subayın heyecanlı hitabesi sık sık alkışlarla mukabele görerek aynı heyecanla dinlendi. Hitabetlerden sonra geçit resmine başlanılmıştır. Geçit töreninde piyade ve Orman Alayı erleri parlayan

²¹⁴ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/7-haziran-1941-sayi-687/>, (Erişim Tarihi: 04/02/2025).

²¹⁵ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/18-nisan-1942-sayi-727/>, (Erişim Tarihi: 04/02/2025).

süngüsü ve yerleri sarsan sert adımlarla yürümüşlerdir. Gece bu büyük günün büyük şerefine askeri yurttta davetlilere bir balo verilmiştir.”²¹⁶

15 Nisan 1943 tarihinde Mardin’e tayini çıkan Muhtar Akman Giresun’dan uğurlandı.

3.1.7. İbrahim Ethem Bozkurt (25 Nisan 1943-13 Temmuz 1947)

İbrahim Ethem Bozkurt 1882 yılında Seferihisar’da doğdu. Babası tacir olan Bozkurt, Seferihisar Rüştîyesinde orta, İzmir İdadisinde lise öğrenimini tamamladı. 1905 yılında Mülkiye’nin yüksek kısmından iyi derece ilen mezun olan Bozkurt, Erzurum ve Kastamonu vilayetlerinde memurluk stajını bitirince kaymakamlığa terfi etti. Daha sonra sırasıyla Gerede, Devrek, Ereğli, Bartın, Karaman kazalarında kaymakamlık yaptı. 1920’de Trabzon Bölgesi 3. Sınıf Mülkiye Müfettişliğine atanan Bozkurt Samsun, Yozgat, Eskişehir, İçel sancakları mutasarrıflıklarına atandı. 1924 yılında mutasarrıflıkların kaldırılması üzerine en son görev yeri olan İçel’e vali olarak atandı. Bu görevde iken hastalanması üzerine valilik görevinden istifa ederek tedavi için İstanbul’a gitti. Tedavi olup iyileştikten sonra Zonguldak Ereğlisi’ne gelerek kayınbiraderinin sahibi olduğu maden ocağında müdürlük yaptı. Ekim 1926’da Zonguldak Türk-iş Maden Şirketi Umum Müdür Muavinliğine getirildi. Bu arada, uzun yıllar Zonguldak Vilayet Umumi Meclis Azalığı yaptı. 1939 yılında Zonguldak’tan milletvekili seçilerek Türkiye Büyük Millet Meclisine girdi. Türkiye Büyük Millet Meclisinde bir dönem vekillik yaptıktan sonra, milletvekilliği sona erdi ve 23/03/1943 tarihinde Giresun Valiliğine atandı.²¹⁷ Bu görevde iken Temmuz 1947’de yaş haddi sebebi ile emekliye ayrıldı. Emekli olarak oturduğu Karadeniz Ereğlisi’nde 16 Mayıs 1961 Salı günü vefat etti. Vali Bozkurt Milli Mücadele Dönemi’nde verdiği desteklerden dolayı 1915’te “Harp Madalyası”, 1917’de 4. rütbeden “Mecîdî”, 1918’de 4. rütbeden “Osmânî” nişanları; 1922’de “Yeşil Şeritli İstiklal Madalyası” ile taltif edildi.²¹⁸

Giresun’a gelen birçok vali önce valilik görevini yapıp sonra vekil olmuşken, İbrahim Ethem Bozkurt milletvekilliğinden sonra vali olması Ankara’daki bürokratik işleri kolaylaştırmıştır. Giresun’a geldiği günden beri imar, eğitim ve ulaşım alanında yaptığı hizmetleri ile eserler bırakan Vali Ethem Bozkurt, sık sık ilçeleri ziyaret etmiş,

²¹⁶ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/6-eylul-1941-sayi-700/> (Erişim Tarihi: 04/02/2025).

²¹⁷ BCA, 30-18-1-2, 101-17-15.

²¹⁸ Çetinkaya, a.g.e., s. 2436.

okulları denetlemiştir. Yolu olmayan köyleri at ile ziyaret ederek öğrencilerle bir araya gelmeye özen gösteren Bozkurt, onlara dersleri ile alakalı sorular sorup, eğitim düzeylerini ölçmeye çalışmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın ekonomiler üzerinde olumsuz etkilerine rağmen Vali Bozkurt, Giresun merkez ve ilçelerde önemli eserlerin hayat bulmasına vesile oldu. Giresun için kalkınma planı hazırlayan Bozkurt, Giresun'un hastane meselesini çözmek için girişimlerde bulundu. İlçe ve köylerde ilkokul, öğretmenenevi, kız sanat ve erkek sanat okulları, ticaret okulunun açılması; köprü, geçit ve yolların yapılması gibi birçok esere imza atmıştır.

Valiliği sırasında ulaşımaya büyük önem veren Vali Bozkurt, Giresun-Trabzon sahil yolu üzerindeki Keşap sınırlarında bulunan Vanazıt Köprüsü, Yağlıdere Köprüsü'nün tamirini bitirdi. Tirebolu-Trabzon, Çanakçı ve Çömlekçi köprülerinin betonarme olarak projeleri yapıldı. Giresun Trabzon yolu üzerinde bulunan Cingaran, Maden, Domaçlı, Tılgın, Soğuksu, Gemitaşı, Cumalıçeşme köprüleri yeniden yapıldı. Yine bu dönemde arızalı olan birçok köprü ve menfez tamir edilmiş, köy yollarının tamiraty yapılmıştır.²¹⁹

Giresun'da Vali Ethem Bozkurt Dönemi'ne kadar iki ortaokul bulunmaktaydı. Eğitim alanında Giresun'da önemli yatırım yapan Bozkurt okul sayısının artmasını sağladı. Ortaokul sayısı 7'ye çıkmıştır. Ayrıca, Çıtlakkale ve Erikliman'da okul, Tirebolu'da öğretmenenevi, Giresun merkezde orta ticaret okulu, erkek ve kız sanat okulları, Görele, Şebinkarahisar ilçelerinde 10 derslikli okul, Kuşluhan okulu, Kayadibi okulunun açılışı bu dönemde yapılmıştır.²²⁰

Milli bilincin ve Cumhuriyet ideolojisinin en önemli göstergelerinden olan milli bayramlar coşkuyla kutlanmıştır. Cadde ve sokakların bayraklarla donatılmasına özen gösterilmiş, kutlamalarda coşkunun yüksek olması sağlanmıştır. Vali Bozkurt 29 Ekim 1945 tarihinden düzenlenen Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında yaptığı konuşmada Cumhuriyetin faziletlerini anlatmıştır. Saltanat döneminden sadece 22 yıl sonra Cumhuriyetin fazileti ile toplumdaki değişime dikkat çeken Bozkurt konuşmasında şu ifadelere yer vermiştir:

“Cumhuriyetin 22. yıl dönümünü kutlamak için toplandığımız şu meydana hepimizde derin bir sevginin ve sevincin ateşli ve taşkın bir kaynaşma halini görüyor ve bu görüşün içimde yarattığı tatlı heyecanının akışını duyuyorum. Bakın bütün çehrelere, bu yüzlerde herkesin yüreğinden taşan ve yayılan inanın aksetmiş

²¹⁹ Cebeci, a.g.e., s.158-159.

²²⁰ Cebeci, a.g.e., s.156.

bütün canlı izlerini görebilirsiniz. Bu inan Cumhuriyet denen bir idarenin gösterisi üzerinde toplanmaktadır. Şimdi yapılan hizmetlerden şöylece bazılarını kısaca gözden geçirerek bunları bir defa daha tekrar edelim. Bu tekrar yapmakla ben çoğunuzun bildiklerini yalnız tazelemiş olacağım. Cumhuriyet çocuklarına da; bağrında dünyanın bütün güzelliklerini toplamış fakat saltanat idarelerinde harap ve viran bir halde kalmış bulunan sevgili yurdumuzda Cumhuriyet hükümetlerinin yokluk içinde yarattıklarını saymakla ve eski idarelerde yaşanmış neslin çektiklerini ve yüksek feragatlarını hatırlatmakla ümit ve cesaretlerini artırmış ve kendilerinden beklediklerimiz üzerinde yine bizzat kendilerini düşündürmüş olacağım. Şimdi arkadaşlar gözlerimizi 22 yıl evveline çevirelim. O vakitler ekmeklik unumuz, şekerimiz, baştan ayağa kadar bütün giyeceklerimiz yabancı illerden geliyordu. Kiremit, çimento gibi yapı malzemesi, kâğıt, demir, cam, bakır, kösele, deri ve hatta kereste ihtiyacımız yabancı memleketlerden temin ediliyordu. Yurdumuzda yabancıların yaptıkları ve idare ettikleri üç bin küsur kilometrelik demir yolundan başka bir karış bile milli demiryolumuz yoktu. Şehirlerimizdeki tramvaylar elektrik fabrikaları bile ecnebilerindi. Ovalarımızda tarlalarımızın yanı başından geçen derelerin yaratabileceği zenginliği düşünen bir idare yoktu. Hatta bu dereler tarlalarımızı yerinden silip süpürürken köylülerimizden başka yürek sızısı duyan yoktu. Köprüsüzlükten karşıdan karşıya geçemezdik. Okullarımız yoktu. Şimdi öyle mi? Bunlar hep cumhuriyetimiz sayesinde.”²²¹

Yine Vali Bozkurt Dönemi’nde halkevi tarafından yapılan birçok etkinliğe destek verilmiş, köy ve köylünün gelişimine büyük önem verilmiştir.

3.1.8. Abdullah Feyzi GÜREL (11 Ağustos 1947-09 Şubat 1948)

Abdullah Feyzi Gürel 1885 tarihinde İzmir’de doğdu. Babası Abdullah Ağa, annesi Zehra Hanım’dır. İzmir İdadisinde ilköğrenimine başlayan Gürel, orta öğretimini İzmir Mülkiye İdadisinde pekiyi dereceyle, yükseköğrenimini ise Selanik Hukuk Mektebinde başarı ile tamamlamıştır. Arapça, Acemce, Fransızca ve Rumca bilmektedir. Abdullah Feyzi Bey, öğrencilik yıllarında İttihat ev Terakki’nin Selanik’teki yayın organı olan Vatandaş gazetesinin başyazarlığını yaptı. Yine Selanik’te mizah gazetesi olan İğne, Hüsün, Şiir ve Felsefe gazetelerini çıkardı. Milli Mücadele’nin başlamasıyla Anadolu’ya geçerek cephe gerisinde gösterdiği yararlılıktan dolayı beyaz şeritli İstiklal Madalyası almıştır. Sırasıyla Marmaris, Ödemiş, Salihli kaymakamlığı yapmıştır. Salihli Kaymakamlığı sırasında 9 Haziran 1922 tarihinde Yunan işgalinin başlaması ile Yunanlılara esir düşmüştür. Yaklaşık bir yıl esarette kaldıktan sonra esaretten kurtulmuş ve Sinop Gerze kaymakamlığına atanmıştır. Daha sonra İnebolu Kaymakamlığına atanan Gürel, Yozgat, Diyarbakır, Elazığ, Niğde ve son olarak 11/08/1947 tarihinde Giresun Valiliğine atandı.²²²

²²¹ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/3-kasim-1945-sayi-903/>, (Erişim Tarihi: 21/02/2025).

²²² Resmi Gazete, Sayı: 6670, 29 Temmuz 1947.

Valilik döneminin kısa olması ve sık sık Ankara'ya gitmesi nedeniyle ilde ne eğitim ne sağlık ne de ulaşım alanında fazla bir etkisi olmamıştır.

3.1.9. Orhan Sami Güvenç (24 Şubat 1948-10 Ağustos 1949)

Çanakkale Gazisi, Kuvâ-yi Milliye Kaymakamı olan Orhan Sami Bey İstanbul'da doğdu. Babası hâkim olan Ahmet Bey, annesi Hatice Hanım'dır. İstinaf Mahkemesi başkanı babası Ahmet Bey, Halep'e tayin edilince aile Halep'e taşınır. Sami Bey burada Fransız Lisesinde okumaktadır. Bir Fransızca öğretmeni Sami'ye başarısından dolayı haç verir. Babası oğlunun haç aldığını ve bunu dolabında sakladığını öğrenince kendisini okuldan alır. Babasının tayini Adana'ya çıkar. Sami'nin babası Ahmet Bey Adana'da baktığı dava nedeniyle tehdit alır ve bir süre sonra öldürülür.²²³

Babası vefat edince aile tekrar Halep'e dönmüştür. 1914 yılında üniversite okumak için İstanbul'a gelen Orhan Sami, Birinci Dünya Savaşı patlak verince 1915'te üniversitede okuyan bütün öğrenciler cepheye götürülür ve Çanakkale'ye sevk edilir. Çanakkale muharebeleri sırasında Orhan Sami yaralanır ve yanı başında şehit düşen arkadaşının cesedinin arkasına sığınır. Bombardıman sona erince cephe gezilirken Orhan Sami şehitlerin arasında yaralı bulunur, uzun bir tedavi görür. Savaş sona erince Orhan Sami tekrar okuluna dönmüş İstanbul Hukuk Fakültesini bitirdikten sonra memuriyet hayatı başladı. Karaman, Bitlis, Kırklareli, Keçiözü, Egridir, Ödemiş, Düzce, Çankaya kaymakamlıkları yapar. Daha sonra Samsun Vali Muavinliği, Diyarbakır Vali Muavinliği, Adana İl İdare Meclisi azası, Ankara Vali Muavinliğinden sonra terfi alarak Muş, Erzincan, Samsun, Giresun son olarak da Çankırı valisi olarak görev yapar. Çankırı'da valilik görevi sırasında 1950 yılında Demokrat Parti milletvekili ile vilayet makamında tartışınca, polis marifetiyle vekili dışarı attırır, kısa bir süre sonra da Menderes Hükümeti tarafından emekliye sevk edilir.²²⁴

Orhan Sami Güvenç 10 Şubat 1948 tarihinde Giresun'a atandı.²²⁵ 28 Şubat 1948'te Giresun'a gelen Orhan Sami Güvenç'in şehre gelişi "Yeni Valimiz İşe Başladılar" başlıklı haber ile Yeşilgiresun gazetesinde şu şekilde yer almıştır:

²²³ Orhan Sami Güvenç, Çanakkale Gazisi Kuvayi Milliye Kaymakamı Cumhuriyet Valisi, (der. Doğan Güvenç) İstanbul, İnk Print 2010, s.10.

²²⁴ Güvenç, a.g.e., s.24.

²²⁵ Resmi Gazete, 10 Şubat 1948.

“Bugün Giresun’da işe başladım. Omuzlarımıza yüklenen şerefli hizmetin ağırlığını tamamen müdrik olarak hangi şartlar altında ve nerede olursa olsun hedefimiz daima millet ve memleket hizmeti olacaktır. Günün şartları ve elimizdeki imkânların vüsatı içinde Yeşil Gireson’umuzun bütün dertlerine çare arayacağız. Metotlu ve programlı çalışmalarımızda en büyük kuvvet kaynağımız halkımızın ve çalışma arkadaşlarımızın sevgi ve güvenidir. Bütün işlerimizde ve çalışmalarımızda mutlak suretle kanunlara riayet etmek ve bütün vatandaşlara eşit muamele yapmak şaşmaz ve değişmez prensibimizdir.”²²⁶

Giresun’da kısa bir süre valilik yapmasına rağmen önemli işlere imza atan Güvenç, kısa sürede halkın beğenisini toplamıştır. Ulaşım alanında durumu oldukça kötü olan Dereli yolunun tamiri için çalışmalar başlattı. Giresun’un iç bölgede yer alan ilçelerin ulaşımına ağırlık veren Vali Güvenç Şebinkarahisar-Suşehri yolu üzerinde yer alan Tönük Köprüsü ve Karaca Köprüsü’nün tamiri için bütçe çıkardı. Harşıt Irmağı’nın diğer kolu üzerine köprü, Keşap-Karabulduk yolu, 1949 yılında il sınırları içinde köprülerin tamiri için Bayındır Bakanlığından bütçe çıkararak bütün köprüleri tamir ettirmiştir.²²⁷ Yine bu dönemde Giresun ve Bulancak ilçesinin su sorunun çözülmesi için ödenek çıkardı.

Giresun’da eğitim işine de önem veren Orhan Sami Güvenç, Bulancak, Tirebolu, Keşap’ta birçok orta ve ilkokulun açılışını yaptı. Sık sık okulları ziyaret eden Vali Güvenç, fakir öğrencilere okullarda yemek verilmesi talimatını vermiştir. 5 Şubat 1949 tarihli Yeşil Gireson gazetesinde “Yerinde Bir Karar” başlıklı haberde Vali Güvenç’in talimatı şu şekilde yer almıştır:

“Vali okullarda bulunan fakir öğrencilere sıcak yemek verilmesi gibi çok yerinde ve hayırlı bir karar vermişlerdir. Valimizin başkanlığında yapılan bir toplantıda bu işin formalitesi ve maddi cihetleri tamamlanmış ve şubat ayı başından itibaren il merkezindeki ilk orta ve liselerdeki okullarda fakir öğrencilere günde bir defa sıcak yemek vermeye başlanmıştır. İlk yardım olarak okullara 80’er lira verilmiştir.”²²⁸

Giresun’da tarım ve ekonomi alanında fındık ürününün yanında ipek böcekçiliğinin yapılması için birtakım girişimlerde bulunuldu. Vali başkanlığında yapılan toplantıda ipek böcekçiliği meselesi Bahçe Kùltürleri İstasyonu çalışma programına alındı. İstasyon çalışanlarından birkaç kişi ipekböcekçiliğinin Giresun’a uygun olmadığını söylese de projeye devam edildi. Yeşilgireson gazetesi başyazarı Nuri Ahmet Çimsit 10

²²⁶ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/28-subat-1948-sayi-1021/>, (Erişim Tarihi: 01/03/2025).

²²⁷ Cebeci, a.g.e., s.164-165.

²²⁸ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/5-subat-1949-sayi-1070/>, (Erişim Tarihi: 01/03/2025).

Temmuz 1948 tarihinde kaleme aldığı köşe yazısında konuyla ilgili şu bilgileri vermiştir:

“Valimiz Orhan Güvenç başkanlığında yapılan toplantıda Giresun’umuzda baş mahsul fındıktan başka yardımcı ürün olarak neyi ele almalıyız diye türlü araştırmalara, çarelere başvurulduğu sırada ipek böcekçiliği fikri ortaya atıldı. Fakat her neden ise toplantıdaki zevattan birkaçı Giresun’da ipek böcekçiliğinin asla yapılamayacağını yüzde yüz randıman alınmasına imkân bulunmadığını ileri sürmüşler fakat bahçe kültürü istasyonunun genç ve enerjik elemanlarından Mustafa Özger ve Ahmet Yücel ilmi misaller getirerek o iddiaların doğru olmadığını, Giresun’da ipek böcekçiliğinin verimli bir ürün olduğu iddiasında bulundular.”²²⁹

Bu konuda kararlı olan Vali Orhan Sami, Bahçe Kültürleri İstasyonunda yetiştirilen 7.500 kök ham dut fidanını ve Tarım Bakanlığı için ayrılan 7.800 kök ham dut fidanını halka dağıttı.²³⁰

Giresun’da yapılan tarım ve hayvancılık çalışmalarına Tarım Bakanlığı da destek vermiştir. Özellikle ipekböcekçiliği alanında önemli bir gelişme yaşanmış ve Bursa İpekböcekçiliği Enstitü Müdürü Dr. Tahir Ertuğrul Yetmen, Giresun’a gelerek bu alandaki potansiyeli incelemiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda Dr. Yetmen, Giresun’un iklim koşullarının ipekböcekçiliği için oldukça elverişli olduğunu ve bu alandaki çalışmaların ümit verici olduğunu ifade etmiştir. Bahçe Kültürleri İstasyonu’nun çalışmalarının da başarılı bir şekilde ilerleyeceğini belirten Yetmen, Giresun’un kozacılık sektöründe büyük bir potansiyel taşıdığını vurgulamıştır. Bunun üzerine, Giresun Valisi Orhan Sami Güvenç’in talimatıyla, ipekböcekçiliği uzmanı Dr. Tahir Yetmen, Tarım Müdürü Ali Rıza Altay, Bahçe Kültürleri İstasyonu Müdürü Mehmet Zorlu, Başteknisyen Sabri Vardar, Veteriner Müdürü Kemalattin Aka ve Fiskobirlik Umum Müdür Yardımcısı Suat Akgün’ün katılımıyla bir toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantı, Giresun’da ipekböcekçiliği sektörünün gelişmesine yönelik önemli bir adım olmuştu. Toplantıda şu kararlar alındı:

1. Bahçe kültürleri istasyonunda fazla miktarda yaprak dutu yetiştirilip dağıtılacaktır.

2. Giresun’a gerek bakım işleri için gerek böcekçiliğinin diğer hususlarında çalışmak üzere teknik eleman olarak daimi bir ipekböcekçiliği kontrolü verilecektir.

²²⁹ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/10-temmuz-1948-sayi-1041/>, (Erişim Tarihi:02/03/2025).

²³⁰ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/18-aralik-1948-sayi-1063/>, (Erişim Tarihi: 02/03/2025).

Ayrıca beslenme mevsimi için enstitüden bir bayan asistan gönderilecektir. Bu sayede özellikle kadın ve çocuk işi olan bu sanatı kadınların kolayca öğrenmesi sağlanacaktır.

3. Kotaların satın alınması Fiskobirlik tarafından yapılacaktır. Bu hususun teminini Giresun valisi üzerine almıştır. Kozanın depolanması Fiskobirlik tarafından yapılacaktır.

4. Dut ve kolza tohumu Ziraat müdürlüğünce dağıtılacaktır. Böylece bahçe kültürleri istasyonunun çalışma konusu içine ipek böcekçiliği de verilmiştir.²³¹

Vali Orhan Sami Güvenç zamanında milli bayram kutlamalarına ayrı bir önem verilmiştir. Halkın geniş katılımının sağlandığı 19 Mayıs kutlamalarında coşku oldukça yüksektir. “Gençlik Bayramı Şehrimizde Parlak Suretle Kutlandı” başlıklı haber, 21 Mayıs 1949 tarihli Yeşilgireson gazetesinde şu şekilde yer almıştır:

“19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı tüm yurttaki olduğu gibi ilimizde de coşkuyla kutlandı. O gün kadın erkek, büyük küçük binlerce halk, gençlik gösterinin yapılacağı stadyuma akın etmişlerdi. Seyyar lokantalar, kahveciler ve satıcılar ayrı bir özellik yaratmıştı. Gösterilerin yapılacağı kısım çadırlarla çevrilmiş nizam ve intizam mükemmel bir halde ve her şey yerli yerinde göze çarpıyordu. Öğrencilerin geçit merasimleri ve güzel jimnastik gösterileri bizi heyecanın enginliklerine ulaştırdılar. O gün dalgalanan bayrakta, gülen yüzlerde büyük bir gurur okunuyordu.”²³²

3.1.10. Osman Nuri Şahinbaş (10 Ağustos 1949-29 Ağustos 1950)

Osman Nuri Şahinbaş, 1888 yılında, o dönemde Osmanlı topraklarına bağlı olan Batum’da doğdu. Babası Hurşid Bey annesi Asiye Hanım’dır. Ortaöğrenimini Şam İdadisinde tamamlayan Şahinbaş, İstanbul Darülfünun Hukuk Mektebi mezunudur. Hukuk fakültesini bitirdiği için ilk memuriyeti adli görevlerle başlamıştır. İstanbul Ticareti Bahriye Mahkemesi Mülazımlığı, İstanbul ve Beyrut vilayetlerinde İstinaf Mahkemesi Aza Mülazımlığı, Beyrut Polis Merkezi Memurluğu, Halep’te İstinaf Mahkemesi Aza Mülazımlığı, 1. Umum Müfettişliği İstihbarat Müdür Muavinliği Ve Müdürlüğü ve Trakya Emniyet Dairesi Müşavirliği yaptı. Daha sonra mülkiyeye geçen Osman Nuri Şahinbaş, 1935-1937 yılında Edirne, 1937-1938 tarihlerinde Maraş Valiliği, 1938-1939 yıllarında Manisa Valiliği yapmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisinde altıncı dönem Edirne milletvekili olarak yer aldı.²³³ Milletvekilliğinden

²³¹ <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/9-nisan-1949-sayi-1079/>, (Erişim Tarihi: 03/03/2025).

²³² <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/21-mayis-1949-sayi-1087/>, (Erişim Tarihi: 03/03/2025).

²³³ TBMM Albümü Cilt 1, 1920-1950 s.348.

sonra 1949-1950 yıllarında Giresun Valiliği yaptı. 1950-1951 yıllarında İç İşleri Bakanlığı müsteşarlığı görevini yapmış, daha sonra İller Bankası İdare Meclisi Üyeliği ve idare kurulu başkanlığı görevini yürüttü.²³⁴

Giresun'da kısa bir dönem valilik yapan Osman Nuri Şahinbaş Dönemi'nde ulaşım alanında birtakım projeleri hayata geçirmiştir. Harşıt, Yağlıdere ve Elevi köprülerinin betonarme olarak yapılmasına başlandı.²³⁵

SONUÇ

Türk tarihi köklü bir devlet geleneğini ve tecrübesini ihtiva etmektedir. Her devletin kendine özgü yönetim biçimi olduğu gibi Türkler tarih sahnesine çıkışlarından günümüze kadar birçok devlet kurmuşlar ve kurulan bu devletlerin farklı teşkilatlanmalara gitmiş olmaları zengin bir siyasi ve bürokratik literatürün ortaya çıkmasına vesile olmuştur.

Osmanlı Devleti'nde başlayan ıslahat hareketleri ve reformlar ile idare anlayışı Batı eksenli bir hal almaya başlamıştır. Ademi merkeziyetçilik terk edilip kamu idaresi daha da merkezileşmeye yüz tutmuştur. Ancak Ankara'da 1923'te tesis edilen yeni rejimle birlikte merkezi otorite taşrada daha da güçlenmiş, feodal sistemi simgeleyen şeyhlik, ağalık ve beylikler ortadan kaldırılmıştır. Merkez ve taşra bürokrasisi

²³⁴ Hatice Malkoç, Cumhuriyet Dönemi Maraş Valileri, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş 2022. s.49.

²³⁵ Cebeci, a.g.e., s.169.

Ankara'daki yeni rejimin laik, ulusal ve çağdaş kıstasları çerçevesinde yeniden muhteva kazanmıştır.

1923-1950 Dönemi valilerine bakıldığında çoğunun mülkiye kökenli olduğu görülmektedir. Ancak mülkiye dışından da başarılı olup kaymakam veya vali olarak görevlendirilen tıp, hukuk ve benzeri farklı fakülte mezunu kişilerin de görevlendirildiği tespit edilmiştir. Yine valilerin öz geçmişlerine bakıldığında çoğu valinin kaymakamlık yaparak mülki idare amirliğine başlaması tecrübe adına dönemin idari yapısına büyük katkısı olmuştur. Bu zaman zarfında yurtdışı eğitimini alan mülki idare amirlerinin yok denecek kadar az olması ise dönemin ekonomik şartlarına bağlanılabilir.

Erken Cumhuriyet yıllarında Giresun'da valilik yapan yöneticilerin yabancı dillerine bakıldığında İngilizce, Almanca, İtalyanca gibi dilleri az, buna mukabil Arapça, Farsça ve Fransızca'yı daha fazla bildikleri görülmektedir. Bu durum,

Arapça ve Farsçanın Osmanlı coğrafyasında yüzyıllardan beri eğitim dili olmasından ve dini cihetten Fransızcanın yaygın olmasının sebebi ise Osmanlı'nın son dönemlerinde ıslahat hareketleri yaparken Fransız sistemini örnek almasıdır.

Yöneticilerin memleketlerine bakıldığında ise Giresun'da valilik yapanların çoğunun Balkan ve Batı Anadolu tarafından olduğu tespit edilmiştir. Bunun sebebi ise Batı bölgelerinde okuma yazma oranının yüksek olması ve Ankara'daki rejim kadrolarının çağdaş ve laik yaşamı benimsemiş kişileri bürokrasinin üst kademelerinde daha fazla tercih etmesidir.

Türkiye'nin tek partili yıllarında 1936'da ilginç bir şekilde parti devlet bütünleşmesi diye ifade edilen gelişmenin vukua gelmesi ile özellikle hayata geçirilmek istenen inkılapların taşrada devleti temsil eden rejime sadık valiler eliyle halka benimsetildiği gözlemlenmiştir. Yine bu dönemde halkevlerinin kuruluş amacı olan cumhuriyet ideolojisinin halka benimsetilmesi, valiler tarafından yakından takip edilmiş, düzenlenen birçok etkinliğe il protokolünün başı olarak katıldıkları görülmüştür.

Rejimin benimsenmesi adına milli bayramlara ayrıca bir önem verilerek bu bayramların halk tarafından benimsenmesi için gerekli temsil çalışmaları yapılmıştır. Basın yayın yoluyla cadde ve sokakları süsleyerek halkın katılımının yüksek olması sağlanmaya çalışılmıştır.

1923-1950 yılları arasında Giresun'da 10 vali görev yapmıştır. Bazı valiler Giresun'da kalıcı iz bırakırken bazı valilerin ise kısa süre görev yaptığı için aktif olamadıkları görülmüştür. Cumhuriyetin ilk yıllarında genelde valiler bir yandan şehrin imarı, ekonomik faaliyetler ve salgın hastalıklardan dolayı sağlık meseleleri uğraşırken bir yandan da sosyal ve kültürel yaşamın gelişmesi için yoğun bir mesai harcamıştır. Ulaşım ve eğitim meselesi de valilerin üzerinde durduğu en önemli meseledir. Görev yapan valiler her biri kendi döneminde Cumhuriyet ideolojisinin beklediği gibi şehri çağdaştırmayı ve geliştirmeyi hedeflemiştir. Her valinin döneminde yapılan siyasi, ekonomik, kültür ve sosyal alandaki yenilikler kademe kademe şehrin gelişmesine katkı sağlamıştır.

Fındık, Giresun'un ekonomik kalkınmasında can damarı niteliğinde bir üründür. Göreve gelen tüm valilerin fındık için özel bir çalışma yürüttüler. Ayrıca bazı valilerin, iklim şartlarına bağlı olarak üretimi değişkenlik gösteren fındığa alternatif ürünleri de denemeleri, bunun için konunun uzmanlarını Giresun'a getirmeleri, ilin kalkınması yolunda önemli adımlar olmuştur.

Sonuç olarak çağdaş, rejime sadık, yenilikçi ve gelişim ruhlu olan valilerin bu tecrübelerini Giresun halkına anlatmak için büyük özveri içinde oldukları görülmüştür. Cumhuriyet ideolojisini halka benimsetmek için birçok sosyal ve kültürel etkinlikler düzenledikleri, kadının toplumsal hayatta daha fazla yer almasını sağlamak ve topluma örnek olması açısından eşlerini de programlara dâhil etmişlerdir.

Bu çalışmada valilerin görev sürelerini incelerken, başta Giresun'un yerel tarihi olmak üzere Cumhuriyetin ilanı ile birlikte sosyolojik değişimlere ve mülki idare amirlerinin bu değişime olan katkılarını görmektedir. Ayrıca bu çalışma kamu yönetimi ve biyografi alanına da katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akdağ, M., (2009). *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası; Celali İsyanları*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- Aksu Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, 1933.
- Aksu Dergisi, Cilt 1, Sayı 4, 1933.
- Arslan, N. (1972). *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, V, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.
- Aziz B. (1990). *Erdeşir Esterabadi, Bezm u Rezm*, çev. Mürsel Öztürk, Ankara, TTK.
- Balcı, S. (1925). *Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Sonbahar Seyahatleri*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara.
- Balcı, S. "Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün Giresun'u Ziyareti", *Giresun Tarihi Sempozyumu*, İstanbul, Giresun Belediyesi Yayınları, 1997, s. 349-354.
- Bayram, E, (2014) *Atatürk ve İnönü Döneminde Giresun'da İktisadi Hayat*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Giresun Üniversitesi SBE.
- BCA, "Giresun Fındık Borsası Yönetmeliğinin Yürürlüğe Konulması, 30 Mayıs 1926, 030.18.01.01./19.35.17.
- BCA, 30-10/0-0, (İç İşleri Bakanı ve CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya'nın Vali ve Parti Başkanlarına Yazdığı Genelge Örneği, Belge Tarihi: 02/04/1937.
- BCA, 30-10-0-0/13-75-59, Ek11, s.1
- BCA, 30-18-1-1, 16-79-18.
- BCA, 30-18-1-2, 101-17-15.
- BCA, 30-18-1-2, 89/110/19.
- BCA, 490-01-00-00/1122-95-2 (belge özeti: Giresun Vilayetine bağlı köylerdeki kahvehanelerin kapatılarak yerlerine Spor Kulübü açıldığının bildirilmesi).
- BCA, Bazı Valiler Arasında Yapılan Değişikler, Yer Bilgi: 27-26-13, Belge Tarihi: 13/04/1932.
- BCA, Belge Özeti: Giresun Valiliğine Feyyaz Bosut'un Atanması. Belge Tarihi: 11/01/1936.
- BCA, Kararlar Daire Başkanlığı (1920-1928), Belge Özeti: Giresun Valiliğine Rami, Ordu Valiliğine Rifat, Tokat Valiliğine Hüsnü'nün Tayinleri. Belge Tarihi 23/12/1925.

- BCA, Kararlar Daire Başkanlığı, Belge Özeti: 8 Valiliğe yapılacak Nakil ve Tayinler.
Belge tarihi 04/12/1934.
- BCA., 30.18.1.1.2.21.12.
- Beyoğlu, S. “*Belgelerle Osman Ağa (1883-1923)*”, Millî Mücadelede Giresun Sempozyumu 6-7 Mart 1999, Giresun Belediyesi Yayınları, İstanbul, 1999, s. 77-98.
- Beyoğlu, S., “Millî Mücadele’de Giresun’un Yeri ve Önemi” Giresun Tarihi Sempozyumu 24-25 Mayıs 1996 Bildiriler. İstanbul: Giresun Belediyesi Yay., 1997, s. 209-229.
- Beyoğlu, S. “*Topal Osman*” (1883-1923)” <http://atatürkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/topal-osman/1883-1923/>, [Erişim tarihi: 08/12/2024].
- Bilgin, M. (1990) *Sürmene Tarihi*, İstanbul, Sürmene Belediyesi Kültür Yayınları.
- Bozalioğlu, İ. “*Giresun’da Millî Mücadele Ruhu*”, Millî Mücadelede Giresun Sempozyumu, İstanbul, Giresun Belediyesi Yayınları, 1999, s. 69-76.
- Cebeci, E. (2018). *Cumhuriyet Döneminde Giresun Belediyesi 1923-1950*, Ankara, Gece Akademi Yayınları.
- Cumhuriyet Gazetesi, 21 Eylül 1924.
- Çapa, M. (1993). *Pontus Meselesi Giresun ve Trabzon’da Millî Mücadele*, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Çetinkaya, A. (1968). *Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (Mülkiye Şeref Kitabı)*, Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1. Cilt, Ankara, Mars Matbaası.
- Çolak, Çağrı – Çolak, Deniz, “*Türkiye Cumhuriyeti Mülki İdare Tarihinde İlçeye Dönüştürülen İller*”, Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi Sayı 37, 2023, s. 1-35
- Elmas, Nazım, “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun Basınında Dini ve Kültürel Hayat”, Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 7/4, 2015, s. 193-215.
- Emecen, F. (1996) “*Giresun*”, *DİA*, Cilt 14, İstanbul.
- Ercüment Kuran, “*Cumhuriyet Döneminde Giresun*”, Giresun Tarihi Sempozyumu, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 1997, s. 359-363.
- Erşen, A. (2024). *Cumhuriyet Dönemi Elazığ Valileri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi SBE.
- Eryılmaz, B. (1996). *Kamu Yönetimi*, İstanbul, Akademi Kitapevi.

- Eryılmaz, B. (2004). “Bürokrasi ve Siyaset”, İstanbul, Alfa Yayınları, 2004.
- Fahri. “Hayat Ansiklopedisi ve Giresun Hakkında Tarihi Kayıtlar” Aksu Dergisi, Sayı 3-4-5-6, 4 Mart 1934.
- Fatsa, Mehmet, *XV. ve XVI. Yüzyılda Giresun Kırsalının İdari ve Sosyal Tarihi*, Ankara, Giresun Belediyesi Yay., 2005.
- Gündoğdu, İ. (2020). *Trabzon Ahkam Defterleri'ne Göre 19. Yüzyılda Giresun Kazası'nın İktisadi ve Sosyal Durumu*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi SBE.
- Gürsoy, A. (2020) *Tek Parti Döneminde Giresun'da Eğitim*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Atatürk Üniversitesi, SBE.
- Güvenç, O. S. (2010) *Çanakkale Gazisi Kuvayi Milliye Kaymakamı Cumhuriyet Valisi, (der. Doğan Güvenç)* İstanbul, İnk Print.
- <http://www.giresun.gov.tr/cografyanew>, (Erişim tarihi: 28 Eylül 2024).
- <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/10-eylul-1934-sayi-353/> (Erişim Tarihi: 26/01/2025).
- <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/10-temmuz-1948-sayi-1041/>, (Erişim Tarihi: 02/03/2025).
- <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/11-temmuz-1936-sayi-445/>, (Erişim Tarihi: 30/01/2025).
- <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/12-eylul-1936-sayi-453/>, (Erişim Tarihi:29-/01/2025).
- <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/12-temmuz-1941-sayi-692/>, (Erişim Tarihi: 01/02/2025).
- <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/13-aralik-1928-sayi-143/> (Erişim tarihi: 14/01-2025).
- <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/13-aralik-1928-sayi-143/> (Erişim tarihi: 14/01/2025).
- <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/14-eylul-1933-sayi-308/>, (Erişim Tarihi: 25/01/2025).
- <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/16-haziran-1932-sayi-247/>, (Erişim Tarihi: 21/01/2024).
- <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/16-subat-1933-sayi-279/>, (Erişim tarihi:25/01/2025).
- <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/18-aralik-1948-sayi-1063/>, (Erişim Tarihi: 02/03/2025).
- <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/18-nisan-1942-sayi-727/>, (Erişim Tarihi: 04/02/2025).
- <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/19-eylul-1936-sayi-454/>, (Erişim Tarihi: 30/01/2025).
- <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/19-eylul-1936-sayi-454/>, (Erişim Tarihi: 30/01/2025).
- <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/1-aralik-1932-sayi-269/>, (Erişim Tarihi: 21/01/2025).
- <https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/21-mart-1929-sayi-156/> (Erişim tarihi: 18/01/2025).

<https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/21-mayis-1938-sayi-536/>, (erişim Tarihi: 29/01/2025).
<https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/21-mayis-1949-sayi-1087/>, (Erişim Tarihi: 03/03/2025).
<https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/22-mayis-1936-sayi-438/>, (Erişim tarihi: 29/01/2025).
<https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/24-agustos-1933-sayi-306/> (Erişim tarihi: 20/01/2025).
<https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/25-agustos-1932-sayi-257/>, (Erişim Tarihi: 22/01/2025).
<https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/26-aralik-1929-sayi-185/> (Erişim tarihi: 18/01/2025).
<https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/26-mayis-1932-sayi-244/>, (Erişim Tarihi: 20/01/2025).
<https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/27-ekim-1932-sayi-264/>, (Erişim Tarihi: 25/01/2025).
<https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/28-subat-1948-sayi-1021/>, (Erişim Tarihi: 01/03/2025).
<https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/29-agustos-1929-sayi-178/> (Erişim Tarihi: 18/01/2025).
<https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/29-eylul-1932-sayi-261/>, (Erişim tarihi: 21/01/2025).
<https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/29-eylul-1932-sayi-261/>, (Erişim Tarihi: 23/01/2025).
<https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/2-haziran-1932-sayi-245/>, (Erişim tarihi: 21/01/2025).
<https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/3-kasim-1932-sayi-265/>, (Erişim Tarihi: 25/01/2025).
<https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/3-kasim-1945-sayi-903/>, (Erişim Tarihi: 21/02/2025).
<https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/3-mayis-1934-sayi-335/>, (Erişim Tarihi: 21.01.2025).
<https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/5-subat-1949-sayi-1070/>, (Erişim Tarihi: 01/03/2025).
<https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/6-eylul-1941-sayi-700/>, (Erişim Tarihi: 04/02/2025).
<https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/6-haziran-1936-sayi-440/>, (Erişim tarihi: 26/01/2025).
<https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/7-haziran-1941-sayi-687/>, (Erişim Tarihi: 04/02/2025).
<https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/8-eylul-1932-sayi-258/>, (Erişim Tarihi: 23/01/2025).
<https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/9-nisan-1949-sayi-1079/>, (Erişim Tarihi: 03/03/2025).
<https://giresun.ktb.gov.tr/TR-57975/kent-tarihi.html> (Erişim tarihi: 28/11/2024).
<https://www.niksardanismend.com/yazarlar/hasan-akar/tokat-valileri-tokatin-2valisi-mehmet-rami-gokce-1/966/> (erişim tarihi 21/01/2025).
<https://www.niksardanismend.com/yazarlar/hasan-akar/tokat-valileri-tokatin-2valisi-mehmet-rami-gokce-1/966/>, (Erişim Tarihi:14/01/2025).
<https://www.yesilgiresun.com.tr/makale/7807055/huseyin-gazi-menteseoglu/mustafa-kemal-pasa-giresun-sokaklarinda>. (Erişim Tarihi: 02/01/2025).
<https://www.yesilgiresun.com.tr/makale/7807055/huseyin-gazi-menteseoglu/mustafa-kemal-pasa-giresun-sokaklarinda>. (Erişim Tarihi: 02/01/2025).

İçişleri Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü Sicil Arşivi, Dosya No.531-19.

İlköğretim Mecmuası, Cilt: 4, Sayı 61, 1940.

İngenç, M. (2015) “*Osmanlı İmparatorluğunda Eyalet Yönetimi ve Anadolu Eyalet Valileri*”, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi) Dumlupınar Üniversitesi SBE.

Karaibrahimoğlu, S. (1984) *Giresun (Bütün Yönleri ve Kazaları ile)*, Ankara, Özen Matbaacılık.

Karaman, O. (1999). *Giresun Kazası 1850-1900*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi SBE.

Karaman, O. “*Milli Mücadele ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun’da Basın Hayatı: Işık Gazetesi*”, (Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,) 6/11, 2020, s. 429-446.

Kaya, Mevlüt, 1935’te İsmet İnönü’nün Giresun’u Ziyareti ve Giresun’da İnönü Günü Kutlamaları, 2021 / S. 419-445

Kayser, Ö. F. (2020). “*Atatürk Dönemi Erzincan Valileri*”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi SBE.

Kılıç, Selda Kaya, “*1864 Vilayet Nizamnamesi’nin Tuna Vilayetinde Uygulanması ve Mithat Paşa*”, Tarih Araştırmaları Dergisi, Cilt: 24, Sayı 37, 2005, s. 99-111.

Kili, S. (1995). *Atatürk Devrimi Bir Çağdaşlaşma Modeli*”, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Kocatürk, U. (1983) *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi* (1918-1938), Ankara, TTK.

Kuruca, Nazım “*Giresun Tarihinin Bazı Meseleleri*”, *Giresun Tarihi Sempozyumu*, (24-25 Mayıs 1996), Giresun Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 1997, s. 19-24

Malkoç, H. (2022) “*Cumhuriyet Dönemi Maraş Valileri*”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi SBE.

Mustafa Kemal Atatürk, “*Siyaset-Devlet Yönetimi Siyasi Partiler*”, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi Dün/Bugün/Yarın, Sayı 30, 1999, s. 4-12.

Narin, Resül, “*Türkiye’de Cumhuriyet’in Onuncu Yıldönümü Kutlamaları: Adapazarı Örneği*”, Araştırma Makalesi, Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi, Cilt 8, Sayı 1, Mart 2023, s. 725-759.

Öğütçü, H. (2003). *Yeşilgiresun Gazetesine göre Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun*, (ed: Ali Çelik), Giresun.

- Öksüz, Hikmet, “Millî Mücadele Döneminde Giresun”, *Millî Mücadelenin Yerel Tarihi* 1928-1923, Cilt 6, (ed. Mustafa Göleç- Zeynep Kevser Şerefoğlu- İlhami Danış), Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara, 2023.
- Özdemir, Şaban, 23 Mart 1926 tarihli Hakimiyeti Milliye Gazetesi.
- Resmi Gazete, 10 Şubat 1948.
- Resmi Gazete, 26 Haziran 1926.
- Resmi Gazete, Sayı: 6670, 29 Temmuz 1947.
- Ruy G. C. (1993). *Anadolu Orta Asya ve Timur*, çev. Ömer Rıza Doğruyol, İstanbul, Ses Yayınları. s. 78-84.
- Sarioğlu, Esin, “*Giresun ve Tanzimat*”, Giresun Tarihi Sempozyumu, İstanbul, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları, 1997, s. 189-196.
- Sarısamam, S. (1999). *Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun (1923-1930)*, Giresun Belediyesi Yayınları, İstanbul.
- Taşbaş, E. (2011) *Osmanlı Topraklarına Yapılan Göçler ve Muhacirin-İ İslamiye Komisyonu*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi,) Akdeniz Üniversitesi SBE. 2011, S.330
- TBMM Albümü Cilt 1, 1920-1950.
- TBMM Zabıt Ceridesi, I. Dönem, Cilt. 29, Ankara, TBMM Matbaası, 1960.
- Topallı, O. F. (2017) “*Giresun Günlükleri-1*”, İstanbul, Alfa Yayınları, 2017.
- Tönük, V. (1945) “*Türkiye’de İdare Teşkilatının Tarihi Gelişimi ve Bugünkü Durumu*”, Ankara, İçişleri Bakanlığı Yayınları,
- TTK Arşivi, ARE 83, 5 10, (Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri’nin Giresun’u Ziyaretleri).
- TTK Arşivi, ARE 83, 5 5.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)
- Türkmen, İ. (2022) “*Köy Enstitüleri*”, (1940-1950), İstanbul, Selenge Yayınları.
- Vakit, 19 Şubat 1922.
- Yadı, Ahmet, *Nüfus Defterlerine Göre Giresun’da İç Göç (1835-1845)*, Karadeniz İncelemeleri Dergisi, Cilt 17 Sayı 34, s. 347-370.
- Yeşil Gireson Gazetesi, 3 Ocak 1929, Numara 146, (Erişim tarihi, 12.01.2025).
- Yeşil Gireson Gazetesi, 22 Kanun-i evvel/Aralık 1927.

Yeşil Giresun Gazetesi, 21 Şubat 1929, numara 153, s.1
(<https://arsiv.yesilgiresun.com.tr/21-subat-1929-sayi-153/>), Erişim tarihi,
14.01.2025).

Yıldız, Z. (2021) “*Cumhuriyet Döneminde Gaziantep Valileri ve Faaliyetleri*” (1923-1950) (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi SBE.

Yurt Ansiklopedisi, “*Giresun*”, İstanbul, Anadolu Yay., 1982. “1913 Tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayet-i Kanun-i Muvakkatı”.

EKLER

Ek-1: Giresun'un İl Olması, BCA.

 T. C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞIVI	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"><tr><td style="width: 33%;">Karar No.</td><td style="width: 33%;">395</td><td style="width: 33%;"></td></tr><tr><td>Eski Defter</td><td>G. No.</td><td>II</td></tr><tr><td></td><td>S. No.</td><td>77</td></tr></table>	Karar No.	395		Eski Defter	G. No.	II		S. No.	77
Karar No.	395									
Eski Defter	G. No.	II								
	S. No.	77								

Muâamelesi ikmâl edilmiştir.

Lâyiha-i Kanûniyye

Madde 1- Merkezi Giresun kasabası olmak üzere Giresun, Tirebolu ve Ordu kazalarından mürekkeben müstakil Giresun sancağı teşkil edilmiştir.

Madde 2- Târih-i neşrinden itibaren mer'iyül-icrâ olan işbu kanûnun icrâ-yı ahkâmına Hey'et-i Vekile me'mûrdur.

22/11/1336

Büyük Millet Meclisi Reisi
M.Kemâl

Şer'iyeye Vekili Fehmi	Müdafaa-i Milliyye Vekili Fevzi	Adliye Vekili Namına Ahmet Muhtar
Dahiliye Vekili Namına Dr.Adnan	Hariciye Vekâleti Vekili Ahmet Muhtar	Maliye Vekili Ferit
Maarif Vekili Dr.Rıza Nur	Nafia Vekili Namına Mahmut Celâl	İktisat Vekâleti Vekili Mahmut Celâl
Sıhhiye Vekili Dr.Adnan	Erkânı Harbiyye-i Umumiyye Reisi Vekili Fevzi	

Ek-2 Mustafa Kemal Paşa'nın Giresun Ziyareti, Hüseyin Gazi Menteşeoğlu Arşivi.

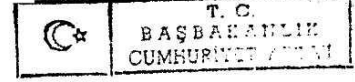

Ek-4: Mehmet Rami Gökçe'nin Giresun'a Atanma Yazısı, BCA

		
Türkiye Cumhuriyeti		
Başvekalet		
Kalem-i Mahsus Müdüriyeti		
Aded		
2923		
Kararnâme		
Giresun Valiliğine Tokad Valisi Rami, Ordu Valiliğine Giresun Valisi Rifat, Tokad Valiliğine Ordu Valisi Hüsnü beylerin tahvilen ta'yinleri Dahiliye Vekâletinin 23 Kânunuevvel 341 tarih ve Me'murin Müdiriyeti 7123 n. numrolu tezkiresiyle vuku' bulan teklifi üzerine icra Vekilleri Hey'etinin 23 Kânunuevvel 341 tarihli iotimâında tasvib olunmuştur.		
23 Kânunuevvel 341		
Türkiye Reis-icumhuru Gazi M. Kemâl		
Başvekil İsmet	Adliye Vekfili M. Esâd	Müdâfâa-i Milliye Vekfili Hasta
Bahriye Vekfili İhsan	Dahiliye Vekfili M. Cemil	Hariciye Vekâleti Vekfili M. Esâd
Maliye Vekfili Hasan Hüsnü	Maarif Vekfili M. Necati	Nafia Vekâleti Vekfili Ali Cenâni
Ziraat Vekâleti Vekfili M. Cemil	Ticaret Vekfili Ali Cenâni	Sıh. ve Muav. İqt. Vekfili Dr. Refik

T. C.
BAŞVEKÂLET
MUAMELÂT MÜDÜRLÜĞÜ
Şube :
Sayı : 72590

KARARNAME

Görülen lüzum üzerine Erzincan Valiliğine Bayazıt Valisi Muhtar, Bayazıt Valiliğine Erzincan Valisi Ali Kemalî, Kırklareli x Valiliğine Mersin Valisi Faik, Mersin Valiliğine Samsun Valisi Salim, Samsun Valiliğine Kırklareli Valisi Mustafa Arif, Bilecik Valiliğine Edirne Valisi Emin, Edirne Valiliğine Bilecik Valisi Özdemir Salim, Giresun Valiliğine Muğla Valisi Salih Cemal ve Muğla Valiliğine Mülkiye Müfettişlerinden Ömer Cevat beylerin tayinleri Dahiliye Vekâletinin 13/4/932 tarih ve 357 numaralı tezkeresiyle yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 13/4/932 tarihin de kabul olunmuştur.

13/4/932

REİSİCUMHUR

Ali Kemalî

Bş.V.

İsmet

Ad.V.

M.M.V.

İsmet

Da.V.

S. W. W.

Ha.V.V.

S. W. W.

Ma.V.

İsmet

Mi.V.

İsmet

Na.V.

İsmet

İk.V.

İsmet

S.İ.M.V.

İsmet

G.İ.V.

İsmet

Zr.V.

İsmet

026 18 01 02 27 26 13

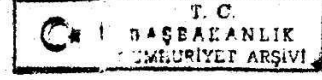
T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR MÜDÜRLÜĞÜ

Karar sayı

2

3848

Kararname

Açık olan Giresun Valiliğine Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü Muv. i
Feyyaz Basotun tayini; Dahiliye Vekilliğinin 10/I/936 tarih ve
226 sayılı tezkeresiyle yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Hey-
etince 11/I/936 da onanmıştır.

11/I/936

REİSİCUMHUR

K. Atatürk

Bg. V.

İ. H. İsmi

Ad. V.

S. Samancı

M. M. V.

K. Baş

Da. V.

S. Kaya

Ha. V.

S. P. Oras

Ma. V.

S. C. G. İsmi

Mi. V.

S. İsmi

Na. V.

A. C. Kaya

K. V.

C. Baş

S. İ. M. V.

S. P. Baş

G. İ. V.

Rana Kutan

Zr. V.

M. İsmi

19 01 03 61 2 13

12359

Isak Lönn

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.	Da. V.	Ha. V.
<i>K. P. Aydoğan</i>	<i>F. C. Çelebi</i>	<i>B. M. V.</i>	<i>F. C. Çelebi</i>	<i>S. S. Çelebi</i>
Ma. V.	Mf. V.	Na. V.	İk. V.	S. İ. M. V.
<i>A. S. S. S.</i>	<i>Y. C. Çelebi</i>	<i>A. F. Çelebi</i>	<i>M. C. Çelebi</i>	<i>S. H. Çelebi</i>
G. İ. V.	Zr. V.	Mü. V.	Ti. V.	
<i>B. K. K. K.</i>	<i>M. C. Çelebi</i>	<i>A. Çelebi</i>	<i>A. Çelebi</i>	

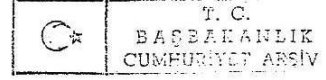
0,10	18	01	02	89	110	19
------	----	----	----	----	-----	----

Ek-8: İbrahim Ethem Bozkurt Giresun'a Atanma Yazısı, BCA

T. C.
BASVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı
2

19589

Kararname

Samsun Valisi Hasan Faik Türel'in Balıkesir Valiliğine, Dahiliye Vekâleti Mahalli İdareler Umum Müdürü Rüknettin Nasuhioğlu'nun Samsun Valiliğine, Muş Valisi Tevfik Sırrı Gür'un İçel Valiliğine, Giresun Valisi Muhtar Akman'ın Mardin valiliğine, Seyhan İdare Heyeti Azası Asım Türeli'nin Bitlis Valiliğine, Mardin Vali Vekili Raşit Demirtaş'ın Niğde Vali vekilliğine, Van Vali Vekili Dilâver Argun'un Erzincan Valiliğine, Ankara Vali Muavini Orhan Sami Güveng'in Muş Valiliğine, Niğde Vali Vekili Hamit Onat'ın Van Vali vekilliğine ve Zonguldak eski mebus İbrahim Etem Bozkurt'un Giresun Valiliğine naklen ve yeniden tayinleri; Dahiliye Vekilliğinin 17/3/1943 tarihli ve 511/1980/6836 sayılı tezkere siyle yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 23/3/1943 tarih li Toplantısında kabul olunmuştur.

REİSİCULHUR

İsmet İnönü

Bş. V.

B. Sencioğlu

Ad. V.

R. Türel

M. M. V.

A. D. Bozkurt

Da. V.

B. Piker

Ha. V.

N. M. M. M. M.

Ma. V.

A. Ağral

Mf. V.

Gücel

Na. V.

T. Y. Soy

İk. V.

T. K. K.

S. İ. M. V.

S. H. Akatun

G. İ. V.

L. A. Güneş

Zr. V.

L. R. Hacıoğlu

Mü. V.

A. F. Cebisoy

Ti. V.

C. A. A.

080 18 01 02 101 14 15

Bakanlar Kurulu Kararları

3
Karar Sayısı: 6126

Kastamonu Valisi Dr. Mitat Altıok'un Zonguldak Valiliğine tayini; İçişleri Bakanlığının 9/7/1947 tarihli ve 1/321 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulunun 9/7/1947 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

9/7/1947

CUMHURBAŞKANI
İSMET İNÖNÜ

Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı M. OKMEN	Devlet Bakanı M. A. RENDİ	Adalet Bakanı Ş. DEVRİN
Millî Savunma Bakanı C. C. TOYDEMİR	İçişleri Bakanı Ş. SÖKMENSÖER	Dışişleri Bakanı H. SAKA
Millî Eğitim Bakanı R. S. SİRER	Bayındırlık Bakanı C. K. İNCEDAYI	Maliye Bakanı H. N. KESMİR
Şişlik ve So. Y. Bakanı Dr. B. UZ	Günrük ve Tekel Bakanı T. COŞKAN	Terim Bakanı V. T. COŞKAN
Ulaştırma Bakanı Ş. KOÇAK	Ticaret Bakanı A. İNAN	Çalışma Bakanı V. Ş. KOÇAK

3
Karar Sayısı: 6136

İçişleri Bakanlığın Müsteşar Muavini Fuat Yurttaş'ın Hatay Valiliğine, İçişleri Bakanlığın Teftiş Kurulu Başkanı Feyzi Gürel'in Giresun Valiliğine, Burdur Valisi Rehtî Karatekin'in Sivas Valiliğine, Isparta Valisi Furi Atay'ın Maraş Valiliğine, Diyarbakır Valisi Asım Türel'in Isparta Valiliğine, Van Valisi Gafur Soylu'nun Kastamonu Valiliğine, Dördüncü Genel Müfettişlik Başmüfettişaviri Cavit Ünver'in Rize Valiliğine, Rize Va-

lisi Akif İcan'ın Amasya Valiliğine, İstanbul Vali Muavirlerinden Ali Rıza Ünal'ın Diyarbakır Valiliğine, Emniyet Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulu Başkanı Şinasi Turgu'nun Bingöl Valiliğine, Sivas Valisi Feyyaz Boşut'un Burdur Valiliğine, Iskenderun Kaymakamı Nurettin Aynulcan'ın Van Vali Vekilliğine tayinleri; İçişleri Bakanlığının 28/7/1947 tarihli ve 1/250 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulunun 24/7/1947 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

24/7/1947

CUMHURBAŞKANI
İSMET İNÖNÜ

Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı M. OKMEN	Devlet Bakanı M. A. RENDİ	Adalet Bakanı V. T. B. BALTA
Millî Savunma Bakanı C. C. TOYDEMİR	İçişleri Bakanı Ş. SÖKMENSÖER	Dışişleri Bakanı H. SAKA
Millî Eğitim Bakanı R. S. SİRER	Bayındırlık Bakanı C. K. İNCEDAYI	Maliye Bakanı H. N. KESMİR
Şişlik ve So. Y. Bakanı Dr. B. UZ	Günrük ve Tekel Bakanı T. COŞKAN	Terim Bakanı V. T. COŞKAN
Ulaştırma Bakanı Ş. KOÇAK	Ticaret Bakanı A. İNAN	Çalışma Bakanı V. Ş. KOÇAK

3
Karar Sayısı: 6137

Bingöl Valisi Cevat Okmen'in Beşinci Genel Müfettişlik Başmüfettişliğine ve İsmir İdare Kurulu Üyelerinden Dülaver Argun'un Dördüncü

Ek-10-11: Tek Parti Döneminde Valilerin Parti Başkanı Olması ile İlgili Yazı, BCA

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Genel Sekreterliği
Sayı

1 953

T. O.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Ankara : 1 Nisan 1937

İlbbay ve C.H.P.İllyönkurul Başkanlığına

Vekâletleri alâkadar eden hususlarda Vali ve Parti Başkanları Devlet'in ve her Vekâlet'in mümessili ve Vekâletlerin idarî ve siyasî icra vasıtaları bulundukları, vilâyetler idaresi kanununun 17 inci maddesinde sarahaten münderiç bulunmakta olduğundan kendilerinin temsil ettikleri Vekâletlerle doğrudan doğruya muhabere eylemeleri lâzımdır . Valilerin Parti teşkilâtı Başkanlığı ödevini almaları bu kanun durumunu değiştirmemiştir . Bazı vilâyetler Vekâletleri alâkadar eden hususları, veyahut Vekâletlere yazdıkları işleri Partiye de bildirmektedirler . Bu suretle yazılan işler hiç bir ameliî fayda temin etmemektedir .

Bunun için Vali ve C.H.P.Başkanlarının ;

- 1.- Parti teşkilâtına,
- 2.- Kongre dileklerine,
- 3.- Tüzük ve programımızın tatbikatına ait hususlardan,
- 4.- Her ne suretle olursa olsun halk tarafından vukubulacak dilek ve şikâyetlerden ,
- 5.- Halkevleri muhaberatından ,
- 6.- Umumi politika cereyanlarına , Kanun

tezahürlerine memnuniyetsizlik/ve muhalefet ,irtica gibi işlerden,

030 10 79 523 7

79/44

T. O.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

- 2 -

Bayrisini Vekâletler kanunından geçirmeleri muvafık görülmüştür . Bu muhabere tarzı faydasız yazışmalara mani olacağı ve kırtasiyeciliği azaltacağı için arkadaşlarımin bu yazışma tarzına riayet etmelerini rica ederim .

Bu tamim Genel İspekterlere ve bütün Vali ve İllyönkurul Başkanlarına yazılmıştır .

Dahiliye Vekili ve
C.H.P. Genel Sekreteri

S. Kaya

030 10 79 523 7

EK-12: İsmet İnönü İmzasıyla Giresun'da Kahvehanelerin Kapatılıp, Spor Kulüplerine
Dönüştürülmesi, BCA

Giresun Araştırmaları • 359

T. C.
BAŞVEKÂLET
Yeni İşleri Müdürlüğü
Sayı: 418

G. H. P. C.
Gün: 8 Şubat 1936
Say: 4604

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine

Başvekilin doğu illerinde yaptıkları gezi sırasında Giresun Halkevinde vaki olan irşad ve işaretleri üzerine Köylerdeki Kahvehaneler kapatılarak yerlerine Spor kulüpleri açılmağa başlandığına ve şimdiye kadar on altı köyde Klüp açıldığına dair Giresun İlbaşlığından alınan 20/I/936 tarihli betinin bir örneğini bilgi olarak ve derin saygılarıma katarak sunuyorum .

ca.

31/I/936

Başvekâlet Müsteşarı

Kemal Gedeli

Reb
G.S.

VII 5. E. 1936
11. 4.

P

1936'da Giresun'da 10 köyde kahvehanelerin kapatılarak spor kulüplerine
dönüştürüldüğünü bildiren yazı (BCA, 490 01 00 00 1122 95 2 9)

Telif hakkı olan materyal

Ek-13: 12 Eylül 1936, Yeşilgireson Gazetesi, Kılık Kıyafet Devriminin Giresun'da Yerel Basına Yansıması

geldi...

...Fındık...

Nu. 453 — Sene. 12 — Tanesi 5 Kuruş

Yeşilgireson

Giresun: Cumartesi 12 Eylül 1936

Gazet, iktisat için gıda maddelerine, kumaş, iktisat için de kumaş maddelerine müracaat edilmektedir — maddelerin e uygun fiyatlar menaafiyetli kabul edilir. — İktisat için gıda maddeleri — Gıda maddeleri — Gıda maddeleri

Fındık içi (60) Kuruşa Satıldı...

Fındık Piyasası

Fındık piyasası tahminlerin doğrultusunda ilerleyip durmaktadır. Bu senin Ocak ve Ocak ortası fındık piyasası tahminleri doğrultusunda ilerleyip durmaktadır. Bu senin Ocak ve Ocak ortası fındık piyasası tahminleri doğrultusunda ilerleyip durmaktadır.

Vilayet Hıvazıssıhha Meclisi

valimizin başkanlığında yapılan toplantıda çok önemli kararlar verildi

Görevi saygımda kayıtlıdır. Valiimizin başkanlığında yapılan toplantıda çok önemli kararlar verildi.

Tireboluda Bayram

Maraşlılar karşılarken

Tirebolu ilçesinde bir manzara. Maraşlılar karşılarken.

Yayılarda

Yayılarda. Giresun'da yayılarda.

Fındık Piyasası

Fındık piyasası tahminlerin doğrultusunda ilerleyip durmaktadır. Bu senin Ocak ve Ocak ortası fındık piyasası tahminleri doğrultusunda ilerleyip durmaktadır.

Vilayet Hıvazıssıhha Meclisi

valimizin başkanlığında yapılan toplantıda çok önemli kararlar verildi

Görevi saygımda kayıtlıdır. Valiimizin başkanlığında yapılan toplantıda çok önemli kararlar verildi.

Tireboluda Bayram

Maraşlılar karşılarken

Tirebolu ilçesinde bir manzara. Maraşlılar karşılarken.

Yayılarda

Yayılarda. Giresun'da yayılarda.

Fındık Piyasası

Fındık piyasası tahminlerin doğrultusunda ilerleyip durmaktadır. Bu senin Ocak ve Ocak ortası fındık piyasası tahminleri doğrultusunda ilerleyip durmaktadır.

Vilayet Hıvazıssıhha Meclisi

valimizin başkanlığında yapılan toplantıda çok önemli kararlar verildi

Görevi saygımda kayıtlıdır. Valiimizin başkanlığında yapılan toplantıda çok önemli kararlar verildi.

Tireboluda Bayram

Maraşlılar karşılarken

Tirebolu ilçesinde bir manzara. Maraşlılar karşılarken.

Yayılarda

Yayılarda. Giresun'da yayılarda.